

LÉVAY MIKLÓS: Paradoxonok a kriminológiában

LUDÁNYI CSABA: Egy pénzmosást folytató bűnszervezet felszámolása

FLIEGAUF GERGELY – TÖRŐ KRISZTINA – CSIKÓS GÁBOR – SÓFI GYULA: A bántalmazott egészségügyi dolgozók élményei – gyermekpszichiátriai tapasztalatok egy online önkítöltős kvalitatív kutatás alapján

POLYÁK ZSOLT: Településbiztonság, helyi rendészet a Dél-Alföld Régióban II.

RÉPÁS JÓZSEF: Anti-forensics technikák szerepe a magas automatizáltságú járművek szakértői vizsgálatában

MIKLÓSI MÁRTA – TIHANYI MIKLÓS: A börtönökben folyó vallási nevelés lehetséges hatásai

CIELESZKY PÉTER: Az evolúciós pszichológia a rendészet tudományos megközelítésében

FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI. száma elé

BUDAVÁRI ÁRPÁD – LIPPAI ZSOLT – HLAVACSKA GERGELY – ERDÉLYI ÁKOS – SKORKA TAMÁS JÁNOS: Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI.

KÖNYVISMERTETŐ: Nem csak kávéházi bölcsesség – Molnár (Café) Kata: Police Café módszertani kézikönyvének könyvismertetője

INTERJÚ: „Intézményünk sok területen példaértékű, élenjáró, valós projektekhez kapcsolódó kutatásokat végez, és magas színvonalú képzéseket nyújt.” Interjú prof. dr. Friedler Ferenc rektor, tudományos elnökhelyettes, dr. Filep Bálint elnök és prof. dr. Smuk Péter dékán urakkal

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

71. ÉVFOLYAM

2023/9. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK
TITKÁR
TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Patyi András, a Kúria elnökhelyettese, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrakadémia tagja, egyetemi tanár
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója
Dr. Ciprian Maftci, belügyi attasé, Románia Magyarországi Nagykövetsége

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püőr. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára
Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Halmosi Zsolt r. altábornagy, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke

Dr. Hegyaljai Mátyás, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára
Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemléelője
Prof. dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszerológati Egyetem, Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszerológati Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szerológat főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szerológat elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Németh Viktor PhD
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
FŐMUNKATÁRS	Csala Károly r. ezredes
MUNKATÁRS	Luda Henrietta
SZERKESZTŐSÉG	Fazekas-Pátyodi Szandra 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online) LXXI. évfolyam
FELELŐS KIADÓ	Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Borbély Levente, ügyvezető Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó	1537
	GONDOLATOK	
LÉVAY MIKLÓS	Paradoxonok a kriminológiában (Korinek László könyvének ismertetése)	1539
	TANULMÁNYOK	
LUDÁNYI CSABA	Egy pénzmosást folytató bűnszervezet felszámolása	1549
FLIEGAUF GERGELY – TÖRŐ KRISZTINA – CSIKÓS GÁBOR – SÓFI GYULA	A bántalmazott egészségügyi dolgozók élményei – gyermekpszichiátriai tapasztalatok egy online önkitöltős kvalitatív kutatás alapján	1561
POLYÁK ZSOLT	Településbiztonság, helyi rendészet a Dél-Alföld Régióban II.	1587
RÉPÁS JÓZSEF	Anti-forensics technikák szerepe a magas automatizáltságú járművek szakértői vizsgálatában	1607
MIKLÓSI MÁRTA – TIHANYI MIKLÓS	A börtönökben folyó vallási nevelés lehetséges hatásai	1621
CIELESZKY PÉTER	Az evolúciós pszichológia a rendészet tudományos megközelítésében	1635
	NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ	
FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ	Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI. száma elé	1647
BUDAVÁRI ÁRPÁD – LIPPAI ZSOLT – HLAVACSKA GERGELY – ERDÉLYI ÁKOS – SKORKA TAMÁS JÁNOS	Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI.	1651
	KÖNYVISMERTETŐ	
BUDAVÁRI ÁRPÁD	Nem csak kávéházi bölcsesség – Molnár (Café) Kata: Police Café módszertani kézikönyvének könyvismertetője	1671
	INTERJÚ	
SZABÓ CSABA – NÉMETH VIKTOR	„Intézményünk sok területen példaértékű, élenjáró, valós projektekhez kapcsolódó kutatásokat végez, és magas színvonalú képzéseket nyújt.” Interjú prof. dr. Friedler Ferenc rektor, tudományos elnökhelyettes, dr. Filep Bálint elnök és prof. dr. Smuk Péter dékán urakkal	1677

SZERKESZTŐSÉGI ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

„A paradoxon az ellentmondás ellentéte. Az ellentmondás mindig zsákutca, de a paradoxon nem az, ugyanis valahányszor elismerjük az egyik oldal igazát, azon kapjuk magunkat, hogy a másik oldalnak is igazat kell adnunk.”

Stewart Brand

Szeptemberi lapszámunkban egy új akadémiai évkezdethez teljes mértékben illeszkedő írás kapott helyet *Gondolatok* rovatunkban: Dr. Korinek László – akadémikus, professzor emeritus, a Belügyi Szemle korábbi főszerkesztője – tizenhét tanulmányt magába foglaló, *Paradoxonok a kriminológiában* című kötetének üzeneteit Dr. Lévay Miklós szakértő tolmácsolásában olvashatjuk.

A mű egyik alapgondolata szerint a „... *kriminológia fontos feladata a jog- és társadalom ellentmondásaiból adódó paradoxonok feltárása, különösen az alapértékeket sértő következmények elhárításában való közreműködés.*”

A Belügyi Szemle hasábjain megjelenő elméleti tanulmányok és gyakorlati kutatások jelentős része hónapról hónapra az ellentmondás-mentesség, azaz a paradoxonok feloldására és a fent említett alapértékek megóvására törekszik.

Mindezek szellemében ajánljuk kedves olvasóink figyelmébe szeptemberi lapszámunk cikkeit.

E havi lapszámunkban a rendőrök és a lakosság közötti ellentmondások feloldását és az együttműködési készség növelését szolgáló felmérés eredményeit, következtetéseit és ajánlásait ismerhetjük meg.

Szintén a hatóságok és a civilek együttműködésének fontosságát, a közösen kiépített és fenntartott biztonság szükségességét emeli ki a településbiztonság fejlesztésének lehetőségeit ismertető tanulmány.

Szeptemberi interjúnkban rendhagyó módon a győri Széchenyi István Egyetem három meghatározó vezetőjével, Dr. Filep Bálint elnökkel, Dr. Friedler Ferenc tudományos elnökhelyetttel, rektorral, illetve Dr. Smuk Péter dékán urakkal beszélgettünk az intézmény alapításának ötvenötödik évfordulója alkalmából az egyetem fejlődésének fontosabb állomásairól, mérföldköveiről.

Reméljük sikerült felkeltenünk olvasóink érdeklődését szeptemberi lapszámunk cikkei iránt, melyekhez jó olvasási élményt kívánunk!

Szerkesztőség

GONDOLATOK

Paradoxonok a kriminológiában (Korinek László könyvének ismertetése)

Paradoxes in Criminology (Review of the book by László Korinek)

Lévay Miklós

Prof. Dr., egyetemi tanár
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
levaym@ajk.elte.hu

Magyar
Tudományos
Akadémia

Absztrakt

Cél: A tanulmánykötet célja a kriminológiában, a büntető igazságszolgáltatásban, a rendőrség működésében, a büntetés-végrehajtásban és a jogrendszerben meglévő paradoxonok feltárása, bemutatása.

Módszertan: A szerző széles körű hazai és nemzetközi szakirodalom, valamint kutatási eredmények alapján mutat rá a vizsgált területeken érvényesülő ellentmondásokra.

Megállapítások: A kötet különböző témákkal foglalkozó tanulmányaiban közös, hogy közvetve vagy közvetlenül utalnak a szabadság és biztonság közötti ellentmondásra a demokratikus társadalmakban. A szerző álláspontja, hogy a kriminológia a társadalmi összefüggések feltárásával hozzájárulhat az ellentmondások jogállami követelményeknek megfelelő feloldásához, a kriminalitással kapcsolatosan a leegyszerűsítő nézetek ellensúlyozásához.

Érték: A könyv témagazdagságával, a szerző kritikai elemzéseivel gazdagítja a magyar kriminológiai gondolkodást.

Kulcsszavak: paradoxon, kriminológia, büntető igazságszolgáltatás, rendőrség

Abstract

Aim: Object of the volume is to reveal and present the paradoxes existing in criminology, criminal justice, the operation of the police, prison life and the legal system.

Methodology: Based on extensive domestic and international professional literature and research results, the author points out the contradictions prevailing in the analyzed fields.

Findings: The articles dealing with different topics in the volume have in common that they indirectly or directly refer to the contradiction between freedom and security in democratic societies. The author's point of view is that criminology can contribute to the moderation of contradictions in accordance with the requirements of the rule of law by exploring social contexts and countering simplistic views about criminality.

Value: The book enriches Hungarian criminology with its wealth of topics and the author's critical analyses.

Keywords: paradox, criminology, criminal justice, policing

Korinek László akadémikus, professor emeritus, a Belügyi Szemle 1993–2019 közötti főszerkesztőjének *Paradoxonok a kriminológiában* című könyve 2023 tavaszán jelent meg az ORAC kiadónál. A 17 tanulmányt tartalmazó kötetben döntően kriminológiai, továbbá a rendészettudomány és a tételesjogi tudományok területére tartozó írások szerepelnek (Korinek, 2023).

A kötet első, *Paradoxonok a kriminológiában és a büntető igazságszolgáltatásban* című tanulmánya kriminológiai, illetve rendészettudományi szempontból foglalkozik a bűn, a büntetőjog, a bűnüldözés, a rendőrség és a megelőzés bizonyos ellentmondásaival. A könyv alapkategóriájáról, a paradoxonról, a következőket írja Korinek László: „*Paradoxon alatt általában olyan – kiküszöbölhetetlennek tűnő – ellentmondásokat értenek, amelyek egymással kölcsönhatásban alakulnak ki [...] Visszavezethetők a gondolkodás problémáira, a valóság leképezésének hiányosságaira, de eredhetnek a valóságos folyamatok dialektikájából is. Megszüntetésük, illetőleg a bennük rejlő lehetőségek kiaknázása rugalmas és kreatív megközelítéseket igényel...*” (Korinek, 2023a). Ezzel összefüggésben a szerző szerint a „... *kriminológia fontos feladata a jog-és társadalom ellentmondásaiból adódó paradoxonok feltárása, különösen az alapértékeket sértő következmények elhárításában való közreműködés.*” (Korinek, 2023a).

Korinek László ennek a feladatnak a jegyében tárja fel könyvében az általa vizsgált területek paradoxonjait, a legrészletesebben az első tanulmányban. A bevezető írásban feltárt, illetve azonosított paradoxonok az alábbiak:

- „*A dinamikusan változó, ellentmondásokkal terhelt sokszínű valóság és a jog kívánatosan stabil, koherens és leegyszerűsítő világa közötti ellentétek a dolgok természetéből adódnak, és szükségképpen olyan helyzeteket eredményeznek, amelyeket paradoxonként jelölhetünk meg.*”

- A „jogállami forradalom” paradoxonja.
- „Valódi paradoxon a jog nem ismerésére való hivatkozás elutasítása.”
- „Társadalmi és politikai szinten is paradoxon, hogy a kriminalitást valami-
féle idegen, az együttélés problémáiból egyáltalán nem következő megnyil-
vánulásnak tartják sokan.”
- „Az is paradox hatás, hogy az óvintézkedések (a COVID–19 pandémia ide-
jén géppisztolyos katonák járőrözése rendőrökkel – Lévay M.) váltják ki azt
a félelmet, aminek eloszlatására a kormányzat bevezette azokat.”
- „Az már igazi paradoxonnak tekinthető, hogy a 18. századi Angliában a zseb-
lopások halálbüntetéssel való fenyegetettsége és annak megfelelően egyes
nyilvánosan végrehajtott akasztások során éppenséggel megszorodtak
az ugyanilyen büncselekmények, hiszen az eseményre összeverődött tömeg
kitűnő alkalmat kínált a tolvajoknak...”
- „A halálbüntetés önmagában is paradox felfogást tükröz.”
- „Alkotmányos demokráciákban a paradoxon abban áll, hogy az elítélt [...] annak a közösségnek a szabályait sértette meg, amelyik a szabad emberek többsége által képviselt értékeken nyugszik. Maguk a normák is közvetlenül vagy közvetve az ilyen társadalmak rendjét szolgálják. Ugyanakkor a büntetés-végrehajtás ténylegesen totális intézmények együttese.”
- „Az elrettentő hatás [...] enyhén szólva nem bizonyult hatékonynak, a re-
integrációs programoknak pedig egy totális rendszerben kell megvalósul-
niuk, ami paradox. [...] Ezt a paradoxont teljesen megszüntetni nem lehet,
de mégis elképzelhető egy olyan modell, ami csökkenti a jelzett szélsőségek
közötti távolságot.”
- „A büntetésekhez hasonlóan a felderítés, a nyomozás terén is találkozunk
olyan ellentmondásokkal, amelyek paradoxonnak minősíthetők. Megemlí-
tendő mindenekelőtt a világ számos országában, köztük Magyarországon
is a militarizált rendőri szervezet és működés. Az ilyen modell szükségkép-
pen ellenségképet tételez fel, az apparátus részéről pedig annak megfelelő
viszonyulást. A bűnelkövetők azonban nem ellenségek, hanem a társadalom
tagjai, akiknek a magatartása korrekcióra szorul.”
- „... paradox a lőfegyverviselés engedélyezésével kapcsolatos vita. A lőfegy-
ver birtoklására vágyakozók gyakran hivatkoznak a fenyegető, megromlott
közbiztonságra. A mind több személynél megtalálható fegyver miatt azonban
a külvilág tényleg veszélyessé válik az önmegvalósító jóslat logikája szerint.”
- „... a felelősség megállapításának a folyamatában is találkozunk olyan jogi
és tényleges helyzetekkel, amelyek paradox következményekkel járnak. Va-
lójában önmagában ilyennek tekinthető, hogy az Alaptörvény és a legfon-
tosabb nemzetközi normák alapján is ártatlannak tekintendő emberekkel

szemben az elkövetés megalapozott gyanúja miatt folytatnak nyomozást, ügyész és bírósági eljárást.”

- „... paradoxonnak tekinthető eset az, amikor a letartóztatást egyéni bűn-megelőzési célból rendelik el és hajtják végre. Ebben az esetben ugyanis – legalábbis hatását tekintve – lényegében büntetést alkalmaznak olyan cselekmény miatt, amit az érintett személy a hivatalos álláspont szerint sem követett el.” (Korinek, 2023a).

Az előző megfogalmazásokból, állításokból felfejthető a kötet létrejötte mögötti szerzői szándék. Véleményem szerint ennek a szándéknak a lényege, hogy Korinek László jelen viszonyaink kritikus elemzése és értékelése alapján arra keresi a választ, hogy demokratikus, jogállami keretek között miként enyhíthetők a szabadság és a biztonság közötti ellentmondások. A könyv valamennyi tanulmányában tetten érhető ez a szándék és tartalom. Ennek illusztrálásra röviden bemutatom a kötet három írását.

Az alapvetően kriminológiai tanulmányok közül (a már hivatkozott *Paradoxonok a kriminológiában és a büntető igazságszolgáltatásban* című mellett ezek a következők: *Ment-e a kriminológia által a világ elébb? A bűn kriminológiájáról, A bűnözés haszna, Az első millió, Mikor és hol érdemes bűnözni? A viktimológia esélyei és veszélyei, A szegénység kriminológiájáról, A bűnözés mint szolgáltatás, Meddig csökkenthető a bűnözés? A nevelés egyes kriminológiai kérdései, Kérdezze meg kriminológusát! A büntetőjog mellékhatásai) A nevelés egyes kriminológiai kérdései című írás lényegét ismertetem (Korinek, 2023b).*

Korinek László a tanulmányban a nevelés érték közvetítő funkcióját vizsgálja, mégpedig döntően a közoktatásban, továbbá a rendőrség révén és a büntetés-végrehajtásban érvényesülő érték közvetítést. A közoktatásbeli nevelésnél leglényegesebb kérdésnek azt tartja, hogy mire neveljen, milyen stratégiát kövessen az iskola: a fennálló viszonyok jobbítására vagy az azokba való belemenyugvásba, a realitások (például bizonyos bűncselekmények relativizáló tudomásulvétele) elfogadásába. Ebből a szempontból a szerző szerint a Nemzeti Alaptanterv (NAT) és az ahhoz kapcsolódó kerettanterv ellentmondásos. A két közoktatási dokumentum kétségkívül tükrözi, hogy milyen közgondolkozást, értékrendet tart kívánatosnak a kibocsátó, azonban ez az értékrend bizonyos fokig manipulált, ezért érték közvetítő funkciója nem biztos, hogy érvényesül.

Ezzel összefüggő kérdésnek tekinti Korinek László, hogy milyen emberképet állít a felnövekvő korosztályok elé az oktatáspolitikai. Következtetése az, hogy a NAT alapján ez a munkavállalói státus emberképe, azaz a realitások tudomásulvétele. Rámutat azonban arra, hogy a NAT-ban jelen van az autonóm személyiség, a „*fejlődést megalapozni törekvő nevelés*” kívánalma is.

A nevelés érték közvetítő szerepének fontos összetevője maguknak az értékeknek, a közösségi elvárásoknak a tartalma. Korinek László ezzel kapcsolatban a közoktatás világnézeti semlegességének követelményét hangsúlyozza, valamint azt, hogy az emberi jogok és az azokat meghatározó értékek jelenthetik a helyes emberi magatartás konszenzuson alapuló tartalmát.

A nevelés társadalmi funkciójával, stratégiai változataival foglalkozó részek után a tanulmány kriminológiai kérdéseket vizsgál. Elsőként azt, hogy lehet-e része a bűnmegelőzés a nevelésnek, polgári erénynek tekinthető-e a közbiztonság érdekében végzett tevékenység. A 2013–2023 közötti *Nemzeti bűnmegelőzési stratégia* alapján a szerző álláspontja, hogy a bűnmegelőzési programok biztosította gyakorlati tudás gazdagítja a nevelés és oktatás érték közvetítő funkcióját.

Korinek László rámutat arra, hogy a gyermekkorban, serdülőkorban elsajátított értékeket a későbbi életszakaszban a környezet képes érvényteleníteni, más értékekkel helyettesíteni. Ebben a szituációban a szerző kiemelt szerepet tulajdonít a szervezeteknek, a szervezeti kultúrának. Ezzel összefüggésben a tanulmány alapvetően nemzetközi kutatási eredményeket idézve foglalkozik a rendőrség szervezeti kultúrájával, majd érték közvetítő funkciójával.

A rendőrség szervezeti kultúrájára irányuló kutatások eredményeinek bemutatásával a szerző azt az ellentmondást kívánja illusztrálni, ami a rendőrségtől és a rendőröktől elvárt magas szintű erkölcsi követelmények és a testület, illetve a testület tagjainak a munkájukkal kapcsolatos felfogása között van. Erre példaként említi a rendőrök joghoz való viszonyát, amelyet inkább a bűnüldözés hatékonyságát korlátozó tényezőnek, mintsem értékeket kifejező intézménynek tekintenek. Ezt pedig azért tartja aggályosnak, mert a rendőrség is érték közvetítő, és ily módon van szerepe a bűnmegelőzésben. Utóbbi realizálását nem segíti, ha nincs a társadalom és a rendőrség között megfelelő interakció. Ezzel összefüggésben Korinek László kritikával illeti a rendőrségről szóló 1994. évi XXIV. törvény 19. §-át, amely megköveteli a rendőri intézkedésnek való feltétlen engedelmességet. A kutatási eredmények alapján konklúziója, hogy a mindenkit emberszámba vevő eljárási igazságosság érvényesítése lehet a legbiztosabb útja a bűncselekmények megelőzésének, továbbá hogy az emberek biztonságát szolgáló rendőri munkához való állampolgári hozzájárulás növeli a kedvezőtlen döntések legitimitását. Álláspontja szerint utóbbira akár úgy is tekinthetünk, mint az iskolai demokrácia életbeli folytatására.

A tanulmánynak a büntetés-végrehajtási nevelésről, a börtönök nevelési célú reintegrációs programjairól szóló részének szerzői megközelítésére a szkepszis jellemző. Korinek László kételkedik abban, hogy egy katonailag szervezett intézmény képes lenne az elítéltek felé a szabad emberek szabad társadalmának értékeit közvetíteni.

A tanulmány *Kriminológiai értékelés* című zárórészében a szerző hangsúlyozza, hogy az emberi magatartás belső és külső kontroll eredője. A nevelés a belső kontroll eleme, a tudati tényezők alakítója. Nem mindegy azonban a belső kontroll szempontjából a külső kontroll minősége.

A tárgykörrel kapcsolatos szerzői következtetés:

„Összességében elmondható, hogy a nevelés felbecsülhetetlen szerepet játszik az Alaptörvény O) cikkében foglaltak érvényesülésében, így a bűncselekményekkel szembeni fellépés megalapozásában. Ezek szerint: »Mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni.« Funkcióját azonban csak akkor tudja jól betölteni, ha az elsajátított értékeket nem rombolják le azok a külső tényezők, amelyeknek éppen azon értékekre támaszkodva volna esélyük a közbiztonság hatékony védelmére.» (Korinek, 2023b).

Korinek László kutatói tevékenységének kiemelt témája a rendőrség működése. Az itt bemutatott kötetnek is szinte minden írása érinti közvetlenül vagy közvetve a rendőrséget. Az említett témával közvetlenül is foglalkozó két rendészettudományi tanulmány (*A megnyugtató rendőrség, Létezik-e ideális rendőrség?*) közül az igazán figyelemfelkeltő című, utóbbi írásnak a mondanivalóját foglalom össze (Korinek, 2023c).

A tanulmány kiinduló tétele, hogy a tudomány mai állása szerint változatlanul szükség van és a jövőben is szükség lesz a szabályok érvényesítéséhez kényszer alkalmazására és ezt a szükségletet kielégítő szervezetre, a rendőrségre. A kérdés tehát nem a rendőrség léte vagy nem léte, hanem hogy milyen legyen ez a szervezet. A kapcsolódó tétel pedig, hogy a létezik-e ideális rendőrség kérdésre nem vágyvezérelt, utópikus választ kell adni, hanem olyat, amely figyelembe veszi azt a társadalmat, „közeget”, amelyben a közbiztonság védelmét szolgáló testület működik. Korinek László írásában a demokratikus társadalmak ideális rendőrségére koncentrál. Ennek keretében röviden bemutatja a rendfenntartással, a rendőrség szerepével kapcsolatban a demokráciákban érvényesülő kétféle felfogást, illetve modellt.

Az egyik szerint a rendfenntartás, a biztonság védelme közösségi funkció. Ez a felfogás alapvetően Angliában alakult ki, majd ezt a megközelítést követték az Amerikai Egyesült Államokban is. Ennek a felfogásnak a kiteljesedését jelenti a közösségi rendőrség koncepciója, ami mögött ott találjuk a rendfenntartás közhatalmi jellegének megkérdőjelezését is.

A tanulmány utal azonban arra, hogy az említett országokban ez a felfogás változott, pontosabban a rendőrségi gyakorlat már nem feltétlenül ennek a koncepciónak megfelelő. A szerző konklúziója az, hogy nem tekinthetjük az angol és amerikai rendőrséget „ideális rendőrségnek”, de ettől még egy rendészeti

koncepció kialakítása során, adott intézmények, megoldások, megfelelő adaptációval átvehetők.

A demokráciák ideális rendőrségére vonatkozó másik felfogás kiindulópontja a szaktudás fontossága, a professzionális értékek elsődlegessége, amely jellemzően centralizált struktúrában érvényesül. Ebben a felfogásban a társadalom, a közösség rendfenntartásban betöltött szerepe háttérbe szorul. Az utóbbi azonban nem feltétlenül jellemzője egy centralizált, ráadásul militarizált rendőrségnek, és erre Korinek László a Királyi Kanadai Lovasrendőrséget említi példaként, amely törekszik megfelelő kapcsolatot kialakítani a lakossággal. A szerző jelzi, hogy a kanadai szervezet lényegében csendőrség. Ennek kapcsán differenciáltan értékeli az egykori Magyar Királyi Csendőrséget, hangsúlyozza azonban, hogy a demokratikus értékek alapján a rendőrség ideális modellje nem egy katonailag szervezett testület. Ezzel összefüggésben rámutat egy magyar paradoxonra, arra hogy „...*a lakosság egy része még mindig sóvárog a már szinte senki által nem ismert csendőrség után, míg a világ jobbik része már rég meghaladta ezt a militarisan szervezett és működtetett rendvédelmi formációt.*” (Korinek, 2023c).

A professzionális értékek elsődlegességén alapuló ideális rendőrségre vonatkozóan véleménye az, hogy a szervezetnek a civil közigazgatás részeként kell működnie.

A két felfogáson túl a saját álláspontja, Concha Győző nyomán, hogy nem a rendőrség teremti meg a biztonságot, hanem csak közreműködik annak védelmében. „*A lényeg azonban az – írja Korinek László –, hogy a testület a – vélt – biztonsági szempontokat ne a szabadság rovására próbálja érvényesíteni (Finszter, 2000), megnyilvánulásában pedig fejezze ki és közvetítse a jogkövető magatartás értékét, sőt hasznosságát, vagyis a címben feltett kérdésre a válasz: igen, létezik ideális rendőrség.*” (Korinek, 2023c).

A kötetnek elsődlegesen a tételes jogtudomány körébe tartozó írásai közül (*Az ártatlanság félelme, Panopticonban élünk, Büntető magánjog?*) *Az ártatlanság félelme* szellemes című tanulmány lényegét ismertetem (Korinek, 2023d).

A tanulmány tárgya a büntető igazságszolgáltatás lehetséges legdrámaibb működési hibája, a téves elítélés. Bevezetőjében Korinek László rámutat arra, hogy az ártatlanul elítélés azon túl, hogy az érintett sorsába drámaian, adott esetben végzetesen szól bele, kockára teszi az igazságszolgáltatásba vetett hitet. A cikk olyan, az igazságszolgáltatást „mozgásba hozó” külföldi intézményeket, megoldásokat mutat be, amelyek a téves, igazságtalan ítéletek utólagos korrekciójára teremtenek lehetőséget.

A szerző nagy terjedelemben és részletesen ismerteti az Amerikai Egyesült Államokban működő Innocence Projectet (Ártatlansági Program), ír Anglia,

Wales, Észak-Írország, Skócia és Norvégia büntető ügyeket felülvizsgáló bizottságairól, valamint a téves ítéletek felülvizsgálatának kanadai intézményéről.

Korinek László a cikkben három olyan hazai büntető ügyet említ, amelyekben téves ítélet született. Az ügyek említésének okáról a következőt írja: „*A magyarországi vonatkozások felvillantásával a szerző egyértelművé kívánta tenni, hogy szükségesnek tartja hazánkban is az utólagos felmentések kieszközlését szolgáló intézmény (vagy intézmények) létrehozását. A problémák itt is súlyosak, a megoldások keresésében azonban nem járunk az élen.*” (Korinek, 2023d).

Korinek László könyvének jellegét nem könnyű meghatározni. A kötet tartalmának ismeretében egyetértek Finszter Gézának, Korinek László gyakori szerzőtársának, az *Előszó*ban írt következő megállapításával, illetve ösztönzésével: „*Különös könyvet tart kezében az olvasó, ne mulassza el figyelmesen olvasni!*” (Finszter, 2023).

A könyv jellege kapcsán a „különös” minősítéshez annyit tennék hozzá, hogy tudományos olvasónaplónak is tekinthetjük a kötetet. Egy sokat – és nem feltétlenül csak elméleti munkákat – olvasó kutatónak az értelmezését, tudományos, olykor szakmai-közéleti reflexióit, következtetéseit tartalmazza a könyv a szerző által választott témák feldolgozott szakirodalmáról és magukról a témákról.

A különböző tárgykörben született tanulmányok érzékelhető közös elméleti nézőpontja az inkluzív kriminálpolitikai szemlélet, amelyet például a szabadságot és biztonságot egymást erősítő értékeknek tekint, és erőteljes alapjogi, valamint szociális jogi megközelítés jellemez (Borbíró, 2019). Ennek a szemléletnek az egyik bizonyítékának tartom többek között a kötetbeli, kriminológiai munkákban szokatlan mértékű utalást a magyar Alkotmánybíróság – korai – határozataira.

A könyvismertetésben csupán illusztrálni tudtam Korinek László könyvének tematikai és gondolatgazdagságát. Bízom azonban abban, hogy recenziómmal sokak érdeklődését felkeltem a kötet iránt. Nemcsak tartalma, hanem a szerző és közérthető – olykor szarkasztikus – stílusa miatt ajánlom a könyvet elméleti és gyakorlati szakembereknek, akik a bűnözésértelmezés, a kriminálpolitika, a büntető igazságszolgáltatás, a rendőrség és a büntetés-végrehajtás működése iránt érdeklődnek.

Végül pedig idézem a kötet utolsó bekezdésének egy részletét, amelyből kiderül, hogy kiknek és mit ajánl a szerző, Korinek László:

„*A bűnügyi tudományok, mindenekelőtt a kriminológia feladata, hogy feltárja azokat a társadalmi összefüggéseket, amelyek árnyalhatják a törvényhozás és a mögötte álló politikai erők leegyszerűsítő, de rutinszerűen alkalmazott választát az új vagy a közvéleményt jelentősen megmozgató kriminális jelenségekre (Kunz, 2021). Az pedig nem más, mint súlyosabb büntetések kilátásba helyezése*

a visszaszorítani kívánt megnyilvánulásokkal szemben. A jogalkotóknak és a végrehajtás irányítóinak, vezetőinek csak egyet ajánlhatunk: Kérdezze meg kriminológusát!” (Korinek, 2023e).

Felhasznált irodalom

- Borbíró A. (2019). Kriminálpolitika. In Borbíró A., Gönczöl K., Kerezi K. & Lévay M. (Szerk.), *Kriminológia*. Wolters Kluwer. <https://doi.org/10.55413/9789632959313>
- Finszter G. (2023). Előszó. In Korinek L. (Szerk.), *Paradoxonok a kriminológiában* (pp. 7–10). ORAC.
- Korinek L. (2023). *Paradoxonok a kriminológiában*. ORAC.
- Korinek L. (2023a). Paradoxonok a kriminológiában és a büntető igazságszolgáltatásban. In Korinek L. (Szerk.), *Paradoxonok a kriminológiában* (pp. 11–28). ORAC.
- Korinek L. (2023b). A nevelés egyes kriminológiai kérdései. In Korinek L. (Szerk.), *Paradoxonok a kriminológiában* (pp. 255–271). ORAC.
- Korinek L. (2023c). Létezik-e ideális rendőrség? In Korinek L. (Szerk.), *Paradoxonok a kriminológiában* (pp. 168–177). ORAC.
- Korinek L. (2023d). Az ártatlanság félelme. In Korinek L. (Szerk.), *Paradoxonok a kriminológiában* (pp. 117–142). ORAC.
- Korinek L. (2023e). Kérdezze meg kriminológusát! A büntetőjog mellékhatásai. In Korinek L. (Szerk.), *Paradoxonok a kriminológiában* (pp. 272–288). ORAC.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Lévay M. (2023). Paradoxonok a kriminológiában. (Korinek László könyvének ismertetése). *Belügyi Szemle*, 71(9), 1539–1547. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.1>

Egy pénzmosást folytató bűnszervezet felszámolása

Arrest of a criminal organization engaged in money laundering

Ludányi Csaba

Készenléti Rendőrség,
Nemzeti Nyomozó Iroda,
Vagyonvisszaszerzési Hivatal
mb. osztályvezető helyettes, rendőr százados
ludanyics@nni.police.hu

Absztrakt

Cél: Jelen esettanulmány célja egy 2018-ban indult, és eredményesen befejezett pénzmosás elkövetése miatt folytatott nyomozás bemutatása, amely révén figyelem fordítható a hazánkban is egyre inkább a gazdasági bűnüldözés fókuszába kerülő úgynevezett „számlaváltós csalásokra”.

Módszertan: A tanulmányban foglaltak kizárólag a KR NNI VVH-n szerzett tapasztalatokra és az ügy feldolgozása során megállapított tényekre, adatokra támaszkodik.

Megállapítások: A szerző meglátása szerint az olvasottak alapján vele együtt az olvasó is levonhatja majd azt a következtetést, hogy a magyar bűnügyi szervek hatékonyan képesek komplex módon végrehajtott, számottevő kármegtérülést produkáló nyomozásokat lefolytatni.

Érték: A nemzetközi bűnszervezetek magasabb köreinek kézre kerítéséhez előrehaladottabb bűnügyi együttműködés szükséges, amelynek erősítésével a kitzűzött célok hatékonyabban teljesíthetők.

Kulcsszavak: pénzmosás, gazdasági bűncselekmény, bűnszervezet

Abstract

Aim: The aim of this case study is to present a money laundering investigation that started in 2018 and was successfully completed, which will help to draw attention to the so-called “account takeover fraud”, which is increasingly becoming a focus of economic law enforcement in Hungary.

Methodology: This study is based solely on the experience of the Rapid Response and Special Police Service's National Bureau of Investigation's Office of Asset Recovery and the facts and data gathered during the processing of the case.

Findings: In the author's view, the reader will be able to draw the same conclusion as the author that the Hungarian criminal investigation services are capable of conducting complex investigations with significant damage recovery.

Value: More advanced criminal cooperation is needed to tackle the higher reaches of transnational criminal organisations, and to strengthen it to achieve its objectives more effectively.

Keywords: money laundering, economic crime, criminal organisation

Bevezetés

Jelen értekezés célja egy 2018-ban indult, és azóta sikeresen lezárt nyomozás bemutatása, amely több hazai és nemzetközi társszerv közreműködésével a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Vagyonvisszaszerzési Hivatal (továbbiakban: KR NNI VVH) Nemzetközi Osztályának munkája révén valósult meg, és sikeresen példázza, hogy a hatékony felderítés és vagyonbiztosításra fordított kiemelt hangsúly milyen eredményekhez vezethet nyomozásainkban. Továbbá úgy gondolom, a szóban forgó büntetőeljáráson keresztül megkülönböztetettebb figyelem fordítható a hazánkban is egyre inkább a gazdasági bűnüldözés fókuszába kerülő, úgynevezett „számlaváltós csalásokra”. Az esszé tartalmi keretét ezért úgy gondolom, ennek mentén először ezen csalási forma bemutatásával kezdem, amely képet ad az olvasónak, mely ismervek mentén határolható be ez az elkövetési mód, ezek vonatkozásában mely szervezet és jogintézmény közbeiktatásában milyen metodikai lépések válhatnak indokoltá, majd a konkrét, hatóságunk által végrehajtott nyomozás felvázolása ezekre példát is szolgáltat.

Social engineering típusú bűnelkövetés

Az utóbbi évek trendváltozásai alapján világosan láthatóvá vált, hogy a „social engineering”, avagy pszichológiai befolyásolás típusú csalások közül a BEC/CEO (business email compromise – üzleti emailekhez kapcsolódó visszaélések, illetve chief executive officer – cégvezetős/vezető utasítására végrehajtott), illetve számlaváltós csalásként is ismert nyomozások száma jelentősen

növekedett. Megállapítható, hogy a KR NNI VVH – amely az Európai Tanács 2007/845/IB kerethatározata alapján folytatja a tagállamok közötti nemzetközi vagyonszerzésre irányuló (továbbiakban: ARO) formális bűnügyi együttműködést – adatcseréit tekintve is kiugróan megnöttek az ilyen jellegű adatkérések száma, kiemelten Franciaországból és Németországból. Ezen két országból érkező megkeresések, a főosztály által külföldi társszervektől fogadott összes üzenet kb. 30–35%-át teszik ki.

A fenti csalárd magatartás – akárcsak a kedvező befektetést kínáló (például kriptovalutába történő vagy egyéb magas hozammal kecsegtető) csalások egyelőre még mindig növekvő intenzitású, ezért különösen fontos a megelőzés, illetve a nyomozások hatékonyságának fokozása. Ezek kiegészülnek az egyre kifinomultabb és informatikai szempontból nagyobb szakértelmet kívánó, például *AnyDesk* alkalmazás használatával elkövetett tévedésbe ejtésekkel, amelyek térnyerése főleg orosz elkövetők részéről most mutat kimagaslóan emelkedő esetszámot, úgy a fővárosban, mint bármely vidéki kapitányság bűnügyi osztályán, tekintettel arra, hogy az internet révén földrajzi helytől függetlenül bárki válhat sértetté.

Az üzleti e-mailekhez kapcsolódó visszaélések elkövetői általában informatikai rendszerek feltörésének segítségével veszik rá a sértett gazdálkodó szervezet pénzügyi műveletek teljesítéséért felelős alkalmazottját, hogy az általuk megküldött hamis vagy hamisított fizetési utasításban foglaltak szerint teljesítsenek átutalást. Jellemzően az üzleti partner e-mail címéhez főbb elemeiben hasonló, de az elkövetők által létrehozott e-mail címről küldenek a partner nevében olyan fizetési utasítást, amelyben a tényleges üzleti kapcsolatra vonatkozó fizetési kötelezettség teljesítését kéri a cég megváltozott fizetési számlaszámára, amely már az elkövetők ellenőrzése alatt áll. A cselekmény nem csupán a pénzügyi partneréhez hasonló e-mail címmel, hanem annak tényleges e-mail címével is elkövethető, a fiókba történő jogosulatlan belépés útján.

Az elkövetők gyakran nagyobb cégek vezető tisztségviselői elektronikus elérhetőségének beszerzésével teremtik meg a csalás lehetőségét, amelyet jellemzően akár dark netes adatlopások útján megvásárolnak vagy saját informatikai módszerrel szereznek meg. Ezt követően a társaság elsősorlag vezetőjének nevében, a vezető tisztségviselő e-mail címével látszólag azonos címről küldött e-mailekben – ritkább esetben telefonon – próbálják a bankszámla felett rendelkezésre jogosult alkalmazottakat rábírtatni arra, hogy az általuk megadott számú bankszámlára utaljanak át meghatározott összeget. A célszámlák többnyire külföldön találhatóak.

A banki átutalások eltérítésével elkövetett csalások esetében Magyarország leggyakrabban csupán tranzitország. A külföldről érkező, nemzetközi

vagyonfelderítésre irányuló megkeresésekkel, európai nyomozási határozatokkal érintett összegek sok esetben harmadik országok irányába kerülnek továbbításra a strómanok nevére alapított magyar gazdasági társaságok számláinak közbeiktatásával. Az érintett országok között Kína, Hongkong, Szingapúr és egyéb távol-keleti államok szerepelnek általában.

A social engineering típusú csalások nyomozása során számos kihívás nehezíti a nyomozó hatóságok munkáját hazánkban és külföldön egyaránt, főként abban az esetben, ha nem egyetlen utalás képezi az eljárás alapját. Ilyen kihívások lehetnek például az alábbiak.

- A sértettek azonosítása (sok esetben nagyszámú, harmadik országbeli), az európai nyomozási határozatok (a továbbiakban: ENYH) és jogsegélykérések időigényesek, illetve eredményesség esetén újabbak válhatnak szükségessé (például láncolatok utalások). Emellett nehézséget jelent a nagyszámú párhuzamos nyomozás megfelelő ismervek alapján történő szűrése, és annak megállapítása, hogy adott sértett a konkrét vizsgált bűnszervezet tevékenysége révén vált e sértetté.
- A pénz útjának nyomon követése: magyarországi számlákról jellemzően harmadik országokba utalják az összegeket.
- Bűnszervezet feltérképezése: a legtöbb esetben csupán a strómanok vagy a hierarchiában közvetlenül felettük állók azonosítása lehetséges.
- Jellemzően számos gazdasági társaság és stróman érintett (még ha a kapcsolódást nem is lehet megállapítani, több eljárás, több gazdasági társaság), párhuzamos eljárások között nem mindig sikerül (időszerűen) összefüggést feltárni.
- Az okozott kár és az elkövetett cselekmények beazonosításához komplex elemzői cselekmények szükségesek.

A fentiekből kiindulva könnyű belátni, hogy a sértetté válás megelőzése kiemelt jelentőségű feladat. A fentebb ismertetett tartalmú munkáltatói vagy látszólag partner gazdasági társaságoktól származó kérések/utasítások esetében mindig szükséges azt visszaellenőrizni, hogy az alkalmazott valóban a vezető tisztségviselővel, partner gazdasági társaság képviselőjével kommunikált-e, így a nem kívánt átutalás megelőzhető.

Multinacionális, de akár kisebb gazdasági társaságoknál is már gyakran folyamatosan képezik az érintett munkavállalókat, illetve többlépcsős ellenőrzési mechanizmust építenek be a munkafolyamatokba a sértetté válást megelőzendő. Az elkövetők azonban célzottan sok esetben olyan magas cash-flow-val rendelkező gazdasági társaságokat keresnek, amelyek több tízezer, esetenként száz-ezer eurós utalásait is jellemzően kisebb beosztású munkavállalók végzik, bízva

abban, hogy hiba csúszik a rendszerbe és a tranzakció keresztül halad a szűrőkön. Így a figyelemfelkeltésnek, tudatosság növelését célzó kampányoknak, újságcikkeknek, reklámoknak, hirdetéseknek szintén nagyon fontos szerepük van.

A KR NNI VVH korábbi években szerzett gyakorlata alapján az alábbi metódika látszott célravezetőnek amennyiben a csalárd kérésre/utasításra az átutalás megtörtént.

A sértettnek a számlavezető pénzügyi intézménnyel haladéktalanul fel kell vennie a kapcsolatot, közölve, hogy bűncselekmény áldozatává váltak, és erre tekintettel kéri bankközi csatornán keresztül az utalás célszámláról történő visszafordítását. Ezt követően/ezzel párhuzamosan soron kívül meg kell tenni a feljelentést.

A nyomozó hatóságok részéről a fenti tartalmú feljelentések alapján az alábbiak végrehajtása elengedhetetlenül szükséges.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 368. § (1) bekezdés a) pontja, valamint a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet 6. § (1) bekezdése értelmében a nyomozó hatóság határozat hozatala nélkül – hatáskörére és illetékességére tekintet nélkül – köteles a késedelmet nem tűrő, valamint a halaszthatatlan nyomozási cselekményeket elvégezni, és elvégezheti az olyan bizonyítási cselekményt, amelynek elrendelésére egyébként jogosult, majd a keletkezett iratokat a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóság részére megküldi. Ennek keretében:

- a) Amennyiben a célszámla Magyarországon működő pénzügyi intézménynél található, akkor az inkriminált összeg lefoglalása iránt haladéktalanul intézkedni kell. Ha azt készpénzben már felvették, akkor azonnal meg kell kísérelni az érintettnél lefoglalni. Emellett, ha a belföldi pénzügyi intézmény megkeresése a számlával kapcsolatos dokumentumok, illetőleg felhasznált netbanki adatok beszerzése érdekében szükséges, részére adatkérést kell küldeni. Célszerű az adatkérést is késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményként [Be. 262. § (3) bekezdés] végrehajtani, mivel az ügyészi engedély beszerzése olyan indokolatlan késedelmet jelentene, amely az elkövető kilétének megállapítását vagy a bizonyítékok beszerzését veszélyeztetné. Itt szükséges kitérni, hogy a Magyarországon is létrehozott központi-banki nyilvántartásnak kiemelt jelentősége lehet (a nyilvántartás által rendelkezésre bocsátható) adatok lehető leghamarabb történő beszerzésében. A bűnügyi végrehajtó állomány egésze részére történő hozzáférés a jelen szöveg írásakor még nem valósult meg, ennek módjáról egyeztetések zajlanak.
- b) Amennyiben a célszámla külföldön működő pénzügyi intézménynél található, akkor a nyomozó hatóság – ugyancsak a vagyonbiztosítás érdekében – soron

kívül megkeresést küld a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda (továbbiakban: NAV KI PEI) felé annak érdekében, hogy az küldjön megkeresést a külföldi társhatóságnak, illetve az ügylet felfüggesztését is kérje a külföldi társhatóságtól. A NAV KI PEI döntési jogkörébe tartozik a külföldi társhatósági megkeresés kiküldése, illetve az ügylet felfüggesztésének kérése. Fontos megjegyezni, hogy a PEI megkeresése az utalást követő lehető legrövidebb (max. 24 óra) időn belül történt utalások esetén bír jelentőséggel, mert a tapasztok szerint ekkor van reális esély arra, hogy a pénzösszeg még a célszámlán található. A külföldi pénzügyi információs egységek saját jogrendszerük által meghatározott keretek szerint és ideig képesek az ügylet felfüggesztést biztosítani.

Ha a nyomozó hatóság a megkeresésében az ügylet külföldi társhatóság által történő felfüggesztését is kérte, akkor azt követnie kell az ENYH vagy nemzetközi bűnügyi jogsegélykérelem kiküldésének is.

A sértettnek okozott kár/vagyoni hátrány megtérítése céljából történő vagyon-befagyasztás és elkobzás nem tartozik az ENYH (2014/41/EU) irányelv hatálya alá, arra befagyasztást elrendelő határozat [(EU) 2018/1805 számú rendelet] útján van lehetőség az EU-n belül. A befagyasztást elrendelő határozat jogintézménye 2020. december 19-től hatályos (korábban biztosítási intézkedést elrendelő határozat), a részletszabályokat az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény VI. fejezete tartalmazza. Amennyiben mind a bizonyítékként történő beszerzés, mind az elkobzás biztosítása szükséges, úgy az általános álláspont szerint – ha az elsődleges cél a bizonyíték beszerzése – ENYH-t kell alkalmazni. Ezt a határozatot kibocsátó hatóságnak kell értékelnie és tisztáznia kell az intézkedés célját.

Amennyiben vagyoni jogot korlátozó kényszerintézkedés bevezetése válik indokolttá nemzetközi együttműködés keretében – az ARO, CARIN hálózaton keresztül folytatott, vagyon felderítésére irányuló párhuzamos információcserével egyidejűleg – a legcélravezetőbb a befagyasztást elrendelő határozat kibocsátása. Figyelemmel azonban arra, hogy egy ilyen határozat továbbítása kedvező esetben is napokat vesz igénybe, bankszámlák esetén célszerű a fentiekben ismertetettek szerint a nemzeti FIU-nál (Magyarországon a NAV KI PEI) az ügylet felfüggesztését, illetve a hitelintézetnél SWIFT üzenet által az összeg visszahívását kezdeményezni.

A fenti módon hazánkban elkövetett, csalásokon alapuló pénzmosás felderítésének és vizsgálatának bemutatásával felvázolásra kerülnek azok a nyomozati lépések, amelyek szükségesek egy ilyen jellegű bűncselekmény vádemelési javaslattal történő befejezéséhez.

Bűnszervezet Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében

A büntetőeljárás különösen jelentős értékre üzletszerűen elkövetett pénzmosás elkövetése miatt került elrendelésre. Az ügy jelenleg már elsőrendű vádlottjaként szereplő fő elkövetője bizalmi személyével, üzlet- és bűntársával, 2015-től kezdődően egy olyan szervezett bűnelkövetői csoportot hozott létre és irányított, melynek célja ismeretlen harmadik személyek által elkövetett, büntetendő cselekményekből – jellemzően a fentebb részletezett módon, interneten elkövetett csalásokból – származó számlapénzek fogadása, készpénzben történő felvétele és annak eljuttatása az alapcselekményt elkövető személyekhez. A pénzüsszegek számos egyéb magánszemély által működtetett, külön erre a célra alapított céghálózat számláira érkeztek. A gazdasági társaságokból álló rendszer külföldi és belföldi pénzüintézeteknél megnyitott bankszámlákat is felhasznált a bűnös eredetű pénzüsszegek ellenőrzött számlák közötti továbbutalására, majd azok készpénzben történő felvételére és más pénzügyi műveletek révén történő eltitkolására. A bűnszervezet működése egy szolnoki telephelyről történt, azonban a hálózat szerves gerincét alkották a strómanok, akik a gazdasági társaságokat nevükre megnyitva „cégtulajdonosként” közreműködtek. Számukra az utasításokat ténylegesen a fő elkövetők adták, ők pedig további segítőköt alkalmaztak, kialakítva a hierarchikus rendszert. Az ügy érdekessége még, hogy a céghálót a külföldi bűnös pénzek utaztatásán túl, hazai költségvetési csalások elkövetésére is alkalmazták, amelyben külön eljárást folytatott a Nemzeti Adó- és Vámhivatal.

A szervezet tevékenysége leplezett eszközök és nyílt eljárási cselekmények együttes alkalmazásával került feltérképezésre. Annak alapításának körülményeire csak a vizsgálati szakban beszerzett egyes adatok további ellenőrzése és adatgyűjtés révén lehetett információt beszerezni. Ennek eredményeképpen megállapíthatóvá vált, hogy a fő gyanúsított bizalmi személye még korábbi börtönbüntetésének idején szerzett olyan külföldi – nigériai – kapcsolatrendszert és megbízói kört, amely személyekkel a későbbi számlaváltós csalásokból származó pénzüsszegek magyarországi tisztára mosásában egyezett meg. Tekintettel arra, hogy ő önállóan nem tudott olyan kapcsolatrendszert biztosítani, amely kielégítette volna a megrendelői igényeket, képbe került az elsőrendű vádlott, aki a tényleges társasági rendszert precízen létrehozta. Tehát a főbb szerepek adottak voltak egyrészt szervezői, másrészt a bűnös külföldi kapcsolatok oldaláról. A szervezet középső szintjén azok a technikai személyek dolgoztak, akik egyrészt összefogták a számlák kezelését, másrészt jelezték a beérkező utalásokat, azokat a számlák között esetlegesen továbbmozgatták, majd a pénzfelvételtől intézkedtek. Szerepeltek ezen a szinten olyan további személyek, akik

kettős feladatként, egyrészt további kapcsolatrendszerrel bővítették a hálózatot, másrészt önállóan intézték a pénzüsszegek felvételét is. Az alsóbb szinteken természetesen beazonosíthatóvá váltak a nyomozás során a stróman személyek, akik nagy része a kihallgatások és egyéb adatok alapján nem képezték szerves részét a szervezetnek, de egyszeri díjazásért teljesítették az utasításokat.

A levett pénzüsszegeket ezt követően személyes találkozók során, külföldön, készpénzben adta át jellemzően a bizalmi személy a megbízó részéről megjelenő nigériai személynek. A hazai bünszervezet magabiztosságát és leleményességét mutatja az a körülmény is, hogy a banki visszaigazolásokról készített képernyőfotókat, amelyekkel a megbízók felé igazolták a pénzüsszegek beérkezését, több esetben is informatikai úton manipulálták, ezzel keltve azt a hatást, mintha az utalás technikai okok miatt nem teljesült volna, így a teljes összeget maguknak tarthatták meg, így növelve részesedésüket a bűnös úton szerzett vagyonból.

A vezetők oly módon próbálták a tevékenységet szervezni, hogy annak működése és szervezett mivolta a lehető legnagyobb mértékben rejtve maradjon. A kommunikációs csatornákat megosztották, a gazdasági társaságokat és a stróman személyeket gyakran változtatták, a felderítés nehezítése érdekében külföldi számlaszámokat is nyitottak. A vezetők irodai legális szervezetrendszer látszatát próbálták kelteni, de emellett pontos kimutatást is vezettek a stróman cégekről, annak érdekében, hogy a bűncselekmények elkövetése zavar nélkül történhessen.

A nyomozás során komoly kihívást jelentett a meglehetősen nagyszámú bankszámlán történt pénzüsszegek nyomon követése (ez hozzávetőlegesen 300–500 db bankszámlát jelent) és a nagy mennyiségű, titkos információgyűjtés során beszerzett adat elemzése és értékelése. Emellett a korábbiakra is visszautalva, nehézséget jelent ilyen ügyekben az ország területén felmerülő nagyszámú párhuzamosan folytatott, de ugyanazon elkövetői kör közreműködésével folytatott nyomozás. Számos egyeztetést és jó együttműködést követően azonban közös eljárásban a Nemzeti Nyomozó Irodánál került megszervezésre az elkövetők realizálás keretében történő letartóztatása, és az ehhez kapcsolódó kényszerintézkedések végrehajtása.

Elmondható, hogy az ügyben komoly előrelépést a beszerzett adatok alapján végrehajtott realizálás jelentette. A 2019. május 14. napján szervezett akció keretein belül összesen 19 elsődleges és több további, másodlagos helyszínen történt kutatás és lefoglalás társszervek bevonásával. Lefoglalásra, valamint zár alá vételre került megközelítőleg 470 millió forint összegben készpénz és egyéb vagyonelem, ebből 293 millió forint értékben 16 db ingatlan, 73 millió forint értékben 25 db gépkocsi, 15 millió forint értékben bankszámlapénzek, emellett pedig több nagy értékű ingóság. A helyszíneken egyébként csekély

mennyiségű kábítószert is találtak a kollégák. A számos nagy értékű személygépjármű és ingatlan megvásárlása feltehetően a bűncselekményből származó pénzeszközök eredetleplezését és eltitkolását segítette elő.

A kutatások során lefoglalásra kerültek a bűncselekményeket alátámasztó feljegyzések, cégiratok még működő és már „fantomizált” vállalkozások tekintetében egyaránt. Továbbá bankszámla adatok, kimutatások, illetve vagyonelemek elrejtésével, eltitkolásával kapcsolatos dokumentumok, elektronikai eszközök, informatikai adathordozók. A helyszíni intézkedések során megállapítást nyert, hogy a bünszervezet tagjai legális jövedelmeiknél jóval magasabb életszínvonalon éltek, igazolt bevételeikből ilyen mértékű vagyonfelhalmozás nem volt lehetséges. Ezt az eljárást során beszerzett adóbevallások és egyéb vagyoni helyzet felmérésére irányuló adatkérések eredményei is alátámasztották.

A realizálás eredményeképpen négy fő letartóztatásra került, 22 fővel között a hatóság gyanúsítást, és a fenti vagyonelemek mellett 13 TB adat került lefoglalásra az eszközökről (lásd Mellékletek).

A munka ezt követően sem fejeződött be, tekintve, hogy az elemzett adathordozók, feljegyzések és VIBER üzenetváltások és vallomások alapján nem kevesebb, mint 25 ország irányába küldött a nyomozó hatóság megkereséseket. Az ügyben így számos sértett vonatkozásában lehetett megalapozó büntetőeljárást feltárni külföldön, amely a felelősségre vonás szempontjából elengedhetetlen.

A feltárt adatok alapján kísérletet tettünk a szervezői kör beazonosítására is az említett börtönkapcsolat alapján beazonosított személyen keresztül. Ennek érdekében a lehetséges és szóba jöhető összes együttműködési platformon rendelkezésre bocsátottuk az általunk az elkövetővel összefüggésben beszerzett adatainkat, azonban érdemi előrelépést nem tudtunk az ügy e vonalán elérni.

Az ügy szempontjából külön kihívást jelentettek a NAV által végzett eljárásban vizsgált cselekmények elkülönítése az általunk végzett nyomozásban érintett utalásoktól, tekintve, hogy ugyanazokat a bankszámlákat használták az elkövetők. Emellett az eljárást folyamatos indítványokkal, panaszokkal próbálták nehezíteni, emellett az elkövetői kör tagjai között több alkalommal is változtak az érdekviszonyok, továbbá több zártörés is történt a helybenhagyólag lefoglalt vagyonelemek vonatkozásában. Továbbá az elkövetők több esetben is próbáltak orvosi okokra – például agydaganatra – hivatkozva indítványozni a letartóztatás megszüntetését. Azonban érdekes fejlemény volt, hogy a fő elkövetők későbbi folytatólagos kihallgatásaik során részletes feltáró vallomást tettek.

A sértetti kihallgatások és a külföldi társhatóságoktól beszerzett adatok alapján egyértelműen megállapítható, hogy több elkövetési mód is szerepelt az ismeretlen elkövetők repertoárjában, és az ismerttetett üzleti jellegű tévedésbe ejtések mellett megjelentek például magánszemélyek sérelmére színlelt ingatlan

adás-vételen alapuló elkövetési magatartások is. A közös jelleg jellemzően csupán az internet mint platform, tehát személyes találkozásra sosem került sor. Ezek alapján egyébként nem kizárt, hogy a magyar bünszervezetet megbízó bűnözői csoport is csak egy kapcsolattartó szint további elkövetői körök-höz Európa és világszerte, amelyre a szerteágazó elkövetői magatartások engednek következtetni.

Összegzés

A fenti rövid esettanulmányból úgy gondolom világosan levonható a következtetés, hogy a magyar hatóságok hatékonyan képesek fellépni magyar szervezett bűnözői csoportokkal szemben, és a rendelkezésre álló erővel, eszközökkel és jogszabályi keretekkel élve szép eredményeket elérni, ugyanis a bűncselekménnyel okozott 580 millió forint kárból mintegy 470 millió forint térült meg. Azonban látnunk kell azt is, hogy a felderítés olyan korlátokba ütközik, amely sok esetben továbbra is hatékonyabb bűnügyi együttműködést kívánna meg, amely tekintetében Magyarország – véleményem szerint – a lehetőségeihez mérten kiemelkedő munkát végez. A nemzetközi szervezett bűnözői csoportok magasabb pozícióinak felderítéséhez stratégiai vonalon mindenképp szorgalmazandó lenne az országok közötti információmegosztás javítása, minimum adatkészletek közvetlenül elérhetővé tétele, és általánosan a bűnügyi adatok vonatkozásában nagyobb fokú transzparencia elérése, tekintettel arra, hogy a nemzetközi bünszervezetek továbbra sem a nemzeti jogrendszerek keretei között végzik tevékenységüket.

Mellékletek

A realizálás eredményei

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Ludányi Cs. (2023). Egy pénzmosást folytató bűnszervezet felszámolása. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1549–1559. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.2>

A bántalmazott egészségügyi dolgozók élményei – gyermekpszichiátriai tapasztalatok egy online önkitöltős kvalitatív kutatás alapján^{1,2}

Experiences of Abused Health Care Workers – Findings from an online qualitative self-report study on child psychiatry

Fliegauf Gergely

Dr, PhD, pszichológus
Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet,
Gyermek és Serdülő Pszichiátriai Osztály
gergely.fliegauf@gmail.com

Csikós Gábor

Dr, PhD, pszichológus
Károli Gáspár Református Egyetem,
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
csikos.gabor@kre.hu

Törő Krisztina

Dr, PhD, klinikai szakpszichológus
Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
toro.krisztina@btk.ppke.hu

Sófi Gyula

Dr, PhD, osztályvezető főorvos, igazságügyi
gyermekpszichiáter és gyermekgyógyász szakértő
Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet,
Gyermek és Serdülő Pszichiátriai Osztály
drsofigyula@gmail.com

Absztrakt

Cél: A gyermekek sürgősségi pszichiátriai ellátása kiemelt feladat. Elkerülhetetlen, hogy néha egyes helyzetekben a betegek vagy a hozzátartozóik ne bántalmazzák a pszichiátrian dolgozókat. Számos olyan tényező merül fel, amely az erőszakot facilitálja, de olyanok is, amelyek protektív jelleggel bírnak. Lényegi kérdés, hogy a bántalmazások okai a betegek, a külső tényezők vagy a szituációk körében keresendők.

Módszertan: Kiterjedt hazai és nemzetközi szakirodalmi elemzést követően, összesen tíz kérdéscsoportot felölelő, saját fejlesztésű, félig strukturált online kérdőívet alkalmaztak a szerzők, amelybe 51 főt vontak be, és 21-en válaszoltak. A kérdések

- 1 A cikk jelentősen lerövidített és átfogóan átszerkesztett változata 2023 májusában feltöltésre került a *Frontiers in Psychology*, „Organizational Psychology/Research Topics/Anxiety, Burnout, and Stress among Healthcare Professionals” szekciójába.
- 2 A tanulmány szerzői munkamegosztása a következő volt. Fliegauf Gergely: koncepcióalkotás, a magyar és nemzetközi szakirodalom elemzése, kérdőív kidolgozás, adatgyűjtés, kódolás, megvitatás, konklúzió. Törő Krisztina: szövegellenőrzés, kódolás, validálás. Csikós Gábor: szövegellenőrzés, kódolás, validálás. Sófi Gyula: Koncepcióalkotás, szövegellenőrzés, kódolás, validálás.

témái a következők voltak: a tetteges és a nem tetteges erőszak meghatározása, a bántalmazás leírása, az észlelt kockázati tényezők, az eset következményei, oka és célja, kezelése, bejelentése, megelőzése, valamint az egyéb megjegyzések. A nyers adatokat tartalomelemzéssel vizsgálták, és két lépcsőben kódolták.

Megállapítások: A kódolás során a szerzők azt tapasztalták, hogy a legtöbb témában szituációs okok állnak a bántalmazás hátterében. Az esetleírásoknál hangsúlyosnak mutatkoztak a külső okok is. A következmények és a célok esetében a beteggel kapcsolatos ismérvek vezettek, és egyedül a kockázati tényezők témákban jutott első hely a külső tényezőknek. A személyzet-beteg interakció döntő tényező az egészségügyi dolgozók elleni erőszak tekintetében, azonban a gyermek betegségét – mint kiváltó okot – nem lehet minden esetben kizárni.

Érték: A legtöbb pszichiátriai betegség mögött korai trauma áll, a traumák hátterében pedig kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok és a szülők deviáns viselkedése húzódnak meg. A kórház ugyanakkor egy nagyobb rendszer része, és az egészségügyi problémáknak társadalmi gyökerei is vannak. A szerzők hangsúlyozzák, hogy igaz, hogy a bántalmazások közvetlen okai a személyzet és a betegek közötti interakcióban keresendők, azonban a betegség kialakulásáért sok esetben a szülői deviancia tehető felelőssé. Kutatásuk elősegítheti a jelenség mélyebb megértését, és alapot szolgáltathat egy későbbi kvantitatív kutatáshoz.

Kulcsszavak: trauma, kedvezőtlen koragyermekkori tapasztalatok, sürgősségi gyermekpszichiátria, munkahelyi erőszak

Abstract

Aim: Emergency psychiatric care for children is a priority. It is inevitable that sometimes in some situations patients or their relatives abuse psychiatric staff. There are many factors that facilitate this violence, but also some that are protective. It is a crucial question whether the causes of abuse can be found in the patients, in external factors or in the situation.

Methodology: Following an extensive Hungarian and international literature review, Authors used a self-developed semi-structured online questionnaire with a total of ten questions, involving 51 participants, from which 21 responded. The topics of the questions were: definition of intentional and non-intentional violence, description of the abuse, perceived risk factors, consequences of the incident, cause and goal, treatment, reporting, prevention, and other comments. The data corpus was examined using content analysis and coded in two stages.

Findings: During the coding process, Authors found that situational causes underlie abuse in most areas. In case descriptions, external causes were also emphasized. In

topics consequences and goals, patient-related criteria were the most frequent, and external factors were the first only in topic of risk factors. Staff-patient interaction is a crucial issue related to violence against health workers, but the potentially triggering psychiatric disorder of the child cannot always be excluded.

Value: Most psychiatric disorders are caused by early trauma, and trauma is underpinned by adverse childhood experiences and deviant parental behaviour. However, the hospital is a part of a larger system and health problems have social roots. It should be underlined that direct causes of abuse are hidden in the staff-patient interaction, but in many cases parental deviance is also responsible for the onset of psychiatric disorders. Our research may contribute to a deeper understanding of this phenomenon and provide a basis for future quantitative research.

Keywords: trauma, adverse childhood experiences, emergency child psychiatry, workplace violence

Bevezetés

Az egészségügyi dolgozók ellen elkövetett erőszak (violence against health-care workers; továbbiakban: VAHCW) alatt azt a helyzetet értjük, amelyben az egészségügyi dolgozót a munkahelyén éri tetteges vagy lelki jellegű bánásmód. Ezek egy része hivatalból üldözendő bűncselekmény is lehet, másik része pedig magánvádas büntetőeljárás keretében vizsgálható. A jelenséggel – a gyermekellátással kapcsolatban – egy 2003-as ombudsmani jelentés ([URL1](#)) is foglalkozott. A VAHCW mögött kriminológiai és pszichiátriai okok is állnak. Úgy tűnik, hogy Magyarországon ezzel többnyire a sajtó foglalkozik, valamint az is szembetűnő, hogy ezeket az eseményeket a dolgozók nem jelentik, és inkább nem foglalkoznak az események feldolgozásával. A közelmúltban megjelent egy magyar szakcikk ([Ráczkevy-Deák & Besenyő, 2022](#)), amely szerint a szóbeli erőszak esetén csak 45%-ban, fizikainál 52%-ban jelentették az alkalmazottak a cselekedeteket, azaz az esetek nagyjából fele látenciában marad. Egy másik kutatás ([Iryni, Németh & Lampek, 2017](#)) szerint a magyar egészségügyben a dolgozók csupán 4,4%-át nem érte valamilyen erőszak a mindennapi szakmai tevékenysége során. Egyértelműen igazolódott, hogy a magyar pszichiátriai szakdolgozók veszélynek vannak kitéve a munkahelyükön.

A SAGE Journals felületén 52 publikáció jelent meg a témában ([All workplace violence] AND [All healthcare] AND [All psychiatry] AND [All children]) a kriminológiai folyóiratokban. A PubMed-en 65 szakcikket közöltek, amelynek a címében pontosan szerepel a kifejezés. A VAHCW kockázati tényezőit (risk

factors; továbbiakban: KT) a nemzetközi szakirodalom három, többé-kevésbé elkülöníthető csoportra osztja: a beteg, a külső okok és a szituáció. A jelenség-gel kvalitatív módszertanon alapuló kutatások is foglalkoztak. Egy jelentős meta-analitikus vizsgálat belső, külső, szituációs és interakciós okokat tárt fel a bántalmazás hátterében (MohammadiGorji, Bosch, Valipoor & De Portu, 2020). A belső okok a betegre utalnak, a külsők a környezetre, a harmadik ok mögött a rossz személyzet-beteg kapcsolat áll. Egy másik kutatásban (Angland, Dowling & Casey, 2014) vizsgálták az ápolók percepcióit az erőszakkal kapcsolatban. A beteggel kapcsolatos faktorok között fontosnak mutatkozott a szerhasználat és az alkoholfogyasztás. A külső okok között az ápolói személyzethiány, az elégtelen biztonsági intézkedések, a túltelítettség, az éjszakai szolgálat és magánélet hiánya szerepeltek. A szituációs okok mögött a személyzet tapasztalatlansága, a kommunikációs hibák, a személyzet hozzáállása és a betegek követelőző viselkedése állt. Ehhez hasonlóan egy vizsgálat (Brophy, Keith & Hurley, 2017) fizikai, pszichológiai, interperszonális és pénzügyi okokat állapított meg. A cikk kockázati tényezőként klinikai, környezeti, szervezeti, társas és anyagi faktorokat határozott meg. Egy etnográfiai színezetű kutatás (Lau, Magarey & Wiechula, 2012) inkább szituációs KT-ket állapított meg: az első pár óra, hosszú várakozás, a szakdolgozók és a beteg személyészlelése, áldozathibáztatás; illetve leírták, hogy a kevésbé autoriter közeg protektív tényező lehet. Korábbi eredmények szerint (Pich, Hazelton, Sundin & Kable, 2011) a hosszú várakozás, az agressziókezelő tréning, valamint a hivatalos esettanulmány hiánya és a durva, lekezelő személyzet szerepeltek az okok között. Belső tényezőként jelentkezett a mentális betegség, alacsony szocio-ökónómai státusz (továbbiakban: SES), és az alkohol és szerhasználat. A kutatás csúcsideket is feltárt, amikor a legtöbb VAHCW történik: délután, hétvége, tél. Protektív tényezőként azonosította az idősebb, tapasztaltabb személyzetet. Említésre méltó ugyanakkor, hogy egy régebbi kvantitatív vizsgálatban (Goethals & van Marle, 2007) összesen 147 szkizofréniával diagnosztizált gyermek agresszív magatartási problémáival kapcsolatban inkább a beteggel kapcsolatos KT-ket tártak fel: szkizofrén szülők, korábbi fizikai agresszió, erőszakos bűncselekmény elkövetése, antiszociális viselkedés, figyelmi problémák. Egy 428 tudományos cikket felölelő metaanalízis (Dack, Ross, Papadopoulos, Stewart & Bowers, 2013) alapján a betegekkel kapcsolatos KT-k halmazába fiatal férfiaknál a sürgősségi ellátásba kerülés, az egyedüllét, a szkizofrénia diagnózis, a korábbi fekvőbeteg pszichiátriai kezelése, az erőszakotörténet, az önkárosítási előzmények és a szerhasználat tartoztak. Lányok esetében csak a szerhasználat és a korábbi erőszakotörténet számított.

A VAHCW kockázati tényezői a személyészlelés szabályai szerint is szerveződnek (Ezeobebe, McBride, Engstrom & Lane, 2019). Ez azt jelenti, hogy

a betegekkel foglalkozó személyzet a KT-eket a betegekben látja első sorban. A jobban képzett ápoló személyzet sem a külső és a szituációs faktorokat találja veszélyesebbnek, hanem a betegeket. Mivel a betegekkel legtöbbször az ápolók érintkeznek, ők vannak a legnagyobb veszélyben. Az agresszív pszichiátriai beteggel kapcsolatos döntési helyzet modellje szerint három tényező befolyásolja (Moylan & Cullinan, 2011) a személyzet reakcióját. Az első ilyen halmaz a lehetőségek (például szupportív beavatkozás, gyógyszerelés, elkülönítés, korlátozás) tárháza. A második az információk észlelése, amely többretegű. A szakmai tudás és az élettapasztalat befolyásolja, de hat rá a tudatos és nem tudatos érzelmi válasz is, amelyet a beteg viselkedése vált ki. A harmadik csoportba az agresszió elfogadásával kapcsolatos nézetek tartoznak. A három tényező eredője lesz a VAHCW elleni beavatkozás. Releváns még, hogy az egyén nézeteit milyen erők befolyásolják a modell szerint. Témánk szempontjából ezek az erőszak tolerálása, a neveltetés és az oktatás, a korlátozás tényének egyéni elfogadása, valamint a szakmai standardok. Rendkívül nehéz a döntési helyzetben a szakmai standardok és az érzelmi reakciók egymásnak való megfeleltetése. A gyermekpszichiátriai intézményekben a napi gyakorlat során (Fleury & Engelen, 2007) a személyzet gyakran nem rendelkezik az agresszióval kapcsolatban megfogalmazott szemlélettel, és a beavatkozások terén sincsenek speciális nézetei.

Több kvalitatív kutatás (Bonner, Lowe, Rawcliffe & Wellman, 2002; Iozzino, Ferrari, Large, Nielssen & de Girolamo, 2015) szerint a fizikai korlátozó intézkedés a betegnek és a személyzetnek is traumát okozhat. További KT-ként azonosították a progresszív lefolyású mentális betegséget, a magatartásában fellépő zavarokat, gyógyszerbevitel megtagadását és az illegális szerhasználatot. Az érem másik oldala az egészségügyi személyzet által elkövetett erőszak, amely emberi jogi szempontból rossz bánásmódnak minősül. Egy német, több mint 2000 főre kiterjedő, reprezentatív, retrospektív kutatás (Hoffmann, Clemens, König, Brähler & Fegert, 2020) szerint, a korábban gyermek- és ifjúságpszichiátrián kezelt személyek egyharmada számolt be arról, hogy az ápolók valamilyen szempontból bántalmazták őket. A legtöbbször fizikai bántalmazás érte (31,7%). A kutatásból úgy tűnik, hogy a pszichiátrián kezelt fiúkat inkább fizikai bántalmazás éri, míg a lányokat inkább excesszív korlátozó intézkedésnek vetik alá. Érzelmi bántalmazást a megkérdezettek 23,1%-a élt át. Ez leginkább azt jelentette, hogy a válaszadók megalázást, sértegetést, fenyegetést vagy megfélemlítést éltek át.

Fontos megjegyezni, hogy a legtöbb esetben a gyermek pszichiátriai betegsége mögött traumatizáció áll, és ennek neurokognitív következményei is vannak. A gyermekkori traumával (testi, lelki, illetve szexuális bántalmazás)

a neuropszichiátriai következmények mellett depresszió, disszociatív tünetek, oppozíciós magatartászavar, dysthymia, kényszeres zavar, fóbiás szorongás-zavarok, poszttraumás stressz zavar (továbbiakban: PTSD), szerhasználat, borderline személyiségzavar, figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar, valamint szkizofrénia és más pszichotikus zavarok hozhatók összefüggésbe (Gaskill & Perry, 2011). Minden előbb felsorolt pszichiátriai kórkép egyik megnyilvánulási formája lehet az agresszió. A traumakörnyezetben kifejlődő agy hajlamos a primitív funkciók mozgósítására, és rendkívül nehéz az érzelmek és a magatartás tudatos kontrollja. Ez a túlélést szolgálja egy olyan helyzetben, amelyben az analitikus gondolkodás inkább károsító hatású lenne (Perry, 2008). A gyermekkori bántalmazás számos változást okoz a magatartásban is (Anda et al., 2006). Az ilyen típusú stresszornak kitett gyermekek fight-or-flight típusú reakciója teljesen kontrollálhatatlan és kiszámíthatatlan. A kórkép tehát egy köztes tényező a VAHCW esetén, a probléma valódi gyökere a kedvezőtlen koragyermekkorai tapasztalatokban (adverse childhood experience; továbbiakban: ACE) keresendő. Mivel a gyermek bármilyen bántalmazása bűncselekmény, valamint a serdülők által elkövetett erőszak veszélyes a társadalomra, a kriminológiai faktorokról nem lehet elfelejtkezni (Perry, 1984). A jelenség mögött a gyermek fizikai, érzelmi és/vagy szexuális bántalmazása áll, amelyeket a személyiségfejlődés és a pszichopatológiai útvonalak későbbi fázisaiban kriminológiai vonatkozású tények is alátámasztanak. Hosszabb távon, már a felnőtt pszichiátriai osztályon tapasztalt verbális VAHCW okai között a gyenge betegségbelátás, a korábban elkövetett erőszakos bűncselekmény, a személyiségzavar, az együttműködés hiánya és a fiatal életkor szerepelnek (Neumann & Klatt, 2021).

A fentebb elemzett traumaközpontú szemlélet neurokognitív indikátorait nem felelve, a pszichiátrián dolgozók biztonságérzete szempontjából azonban tagadhatatlan, hogy a gyermek és/vagy a hozzátartozó néha valóban a személyzetre támad, és ez sérti a személyzet tagjainak önértékét, emberi méltóságát, és ezáltal kiegészzt okoz. A munkahelyi veszélyek (Gale, Arroll & Coverdale, 2009) több formában jelentkezhetnek: szexuális zaklatás, a család fenyegetése, a tulajdon megrongálása, követés (stalking).

A VAHCW következményei (Gillespie, Bresler, Gates & Succop, 2013): pályaelhagyás, düh, tehetetlenség, elszigetelődés, a munkáltató iránti negatív attitűd, pszichoszomatikus panaszok, csökkenő munkateljesítmény, poszttraumás stressz zavar. Egy kutatás (Alden, Regambal & Laposa, 2008) összehasonlította a megfigyelt és az érintett személyek élményeit. Ezek alapján arra a következtetésre jutottak, hogy az érintett személyek nagyobb félelmet éltek át a VAHCW alatt, többeknek volt arousal tünetegyüttesük (PTSD E tünetcsoport), és többen voltak a munkájukkal általános értelemben elégedetlenek. A szemtanúk is

PTSD szerű tüneteket mutattak, de azokat a személyiségük gyengeségeként interpretálták (PTSD D tünetcsoport). A pszichiátrián a beteg agressziója szorongást vagy dühöt okoz a személyzetben (Nijman, 2002), amely kommunikációs problémákat okoz, amely a környezeti faktorokkal együttesen az erőszak ördögi körszerű megismétlődéséhez vezethet.

1. számú táblázat

A szakirodalmak összefoglalása

A kutatás típusa	Lényegi megállapítás	Szerző(k)
Magyar kutatás	Az eseményt inkább nem jelentik	Ráczevny-Deák & Besenyő, 2022
	Nagyon kevés dolgozót nem ér erőszak	Iryni, Németh & Lampek, 2017
Kockázati tényezők	Belső, külső, szituációs	MohammadiGorji, Bosch, Valipoor & De Portu, 2020
	Szerhasználat, a személyzet hiánya és tapasztalatlansága	Angland, Dowling & Casey, 2014
	Klinikai, környezeti, szervezeti, társas és anyagi faktorok	Brophy, Keith & Hurley, 2017
	Az első pár óra, hosszú várakozás	Lau, Magarey & Wiechula, 2012
	Agressziókezelő tréning, és az esetmegbeszélés hiánya	Pich, Hazelton, Sundin & Kable, A., 2011
	Szkizofrén szülők, korábbi fizikai agresszió, erőszakos bűncselekmény elkövetése, antiszociális viselkedés, figyelmi problémák	Goethals & van Marle, 2007
	Szkizofrénia diagnózis, korábbi fekvőbeteg pszichiátriai kezelések, erőszakotörténet, önkárosítási előzmények, szerhasználat	Dack, Ross, Papadopoulos, Stewart, & Bowers, 2013
Személyesítés	A betegekkel foglalkozó személyzet a KT- ket a betegekben látja első sorban	Ezebebe, McBride, Engstrom, & Lane, 2019
	Döntési dilemma	Moylan, & Cullinan, 2011
	Az agresszióval kapcsolatban megfogalmazott szemlélet hiánya	Fleury & Engelen, 2007
Fizikai korlátozó intézkedés	Traumát okoz a betegnek és a személyzetnek	Bonner, Lowe, Rawcliffe & Wellman, 2002; Iozzino, Ferrari, Large, Nielsen & de Girolamo, 2015
Fizikai bántalmazás	A gyermekek is lehetnek rossz bánásmód elszenvedői	Hoffmann, Clemens, König, Brähler & Fegert, 2020
Kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok	A gyermekkori trauma pszichiátriai betegséget okozhat, amely agressziót eredményez	Gaskill & Perry, 2011
	Kriminológiai faktorok	Perry, 1984
	Korábban elkövetett erőszakos bűncselekmény	Neumann & Klatt, 2021
A dolgozók biztonságérzete	Munkahelyi veszélyek: szexuális zaklatás, család fenyegetése, tulajdon megrongálása, követés	Gale, Arroll & Coverdale, 2009

A kutatás típusa	Lényegi megállapítás	Szerző(k)
Az egészségügyi dolgozók elleni erőszak következményei	Pályaelhagyás, düh, tehetetlenség, elszigetelődés, a munkáltató iránti negatív attitűd, pszichoszomatikus panaszok, csökkenő munkateljesítmény, posztraumás stressz zavar	Gillespie, Bresler, Gates & Succop, P. 2013
	Különbség az elszenvedők és szemlélők között	Alden, Regambal, & Laposa, 2008
	Kommunikációs problémák	Nijman, 2002

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

Módszertan

2022. szeptember végén kezdődtek el a szakértői beszélgetések a kérdőívről. A Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet vezetője 2022. október 7-én engedélyezte a kutatást. Ehhez kapcsolódóan adatvédelmi nyilatkozat is készült. A téma érzékenysége és a munka jellegére tekintettel a Gyermek- és Ifjúság-pszichiátriai Osztályon (továbbiakban: Osztály) nem lehetett megvalósítani a hangrögzítéses interjúzást, ezért saját fejlesztésű online kérdőívet használtunk, amelyet szakértőkkel történt egyeztetés után négy alkalommal módosítottunk. A kérdőív kérdései a következő tíz témát ölelték fel: a tettleges (TET) és a nem tettleges erőszak (NEM) meghatározása, a VAHCW leírása (LEI), az észlelt kockázati tényezők (KT), az eset következményei (KOV), oka és célja (OKC), kezelése (KEZ), bejelentése (BEJ), megelőzése (MEG), valamint az egyéb megjegyzések (EGY). A kérdésekre kifejtendő válaszokat kellett adni. A kérdőíveket több ütemben küldtük ki e-mail vagy más internetes üzenet formájában az osztályon dolgozó kollégáknak.

Cikkünk témája szempontjából a KT kifejezést abban az értelemben használjuk, hogy az osztályon dolgozó személyek vélekedése szerint milyen tényezők, körülmények, előzmények játszanak szerepet a VAHCW kialakulásában. A kódolást két lépcsőben, két szakcikk (Burnard, 1991; Braun & Clarke, 2006) módszertana alapján végeztük el. Ennek eredményeként a kérdőív kérdései mentén trendeket – az itemek gyakorisági hierarchiáját – állapítottuk meg. A validitási vizsgálatban és a második kódolásban SGY, TK és CSG vettek részt. A második lépésben a válaszokat három kockázati csoportba soroltuk be: a beteg (BET), a külső tényezők (KUL) és a szituáció (SZIT). Ebben a fázisban a válaszokból néha több gondolati elemet tudtunk azonosítani, mint a válaszok vagy az első kódolás itemeinek száma, de a nem KT-kre vonatkozó elemeket kiszűrtük.

Eredmények

A minta leírása, demográfiai adatok

A célunk az volt, hogy a kérdőívet legalább húszan töltsék ki. Nem adtunk határidőt, hanem arra kértük a dolgozókat, hogy minél gyorsabban válaszoljanak. Végül az összesen 51 megkeresésre, a körülbelül négyhetesre tervezett adatgyűjtési időszak végére, 2022. október 11-től november 11-ig, 21-en válaszoltak (41,18%-os arány). Közülük 15-en nők (71%), hatan férfiak (29%) voltak. Az átlagéletkor 39,6 év volt (min.: 28 év, max.: 55 év). A legtöbb kitöltő (nyolc fő, 38%) kapcsolatban élt, öten egyedülállóak (24%), hatan házások (28%), míg ketten (9%) elváltak voltak. Mivel gyermekkel foglakozó osztályt vizsgáltunk, fontosnak tartottuk, hogy rákérdezzünk arra is, hogy a válaszadónak volt-e gyermeke. A kérdés érzékenysége miatt erre nem volt kötelező válaszolni. 18 válasz érkezett erre a kérdésre, amely szerint 11 főnek (61%) nem, míg hét kitöltőnek (39%) volt gyermeke. Az egészségügyi végzettség a mintában a következőképpen alakult: öten orvosok – közülük egy gyermek- és ifjúságpszichiáter szakorvos –, öten ápolók, öten szakápolók voltak, hárman nem rendelkeztek egészségügyi végzettséggel, további három személy egyéb felsőoktatási végzettséget jelölt meg. A legmagasabb iskolai végzettséget tekintve, heten egyetemi, szintén heten OKJ-s, négyen középiskolai végzettséggel rendelkeztek, ketten megkezdtek a BA tanulmányaikat, valamint egy fő PhD fokozatot szerzett. A válaszadók összesen 233 évet töltöttek az egészségügyben, az átlag 11,1 év volt (min.: 0 év, max.: 34 év). Az Osztályon összesen 58 évet töltöttek, az átlag 2,76 év volt (min.: 0 év, max.: 14 év). Három válaszadó még nem töltött el egy évet az Osztályon, öt év alatti tapasztalattal 15-en, míg tíz év feletttel ketten rendelkeztek. 16-an csak az Osztályon dolgoztak, egy-egy fő másodállásban dolgozott sürgősségi és onkológiai osztályokon is, valamint hárman nem az állam által fenntartott egészségügyi szolgáltatónál. A kitöltők összesen havi 256,5 óra túlmunkát végeztek, az átlag 12,21 óra volt (min.: 0 óra, max.: 70 óra). Nyolcan egyáltalán nem végeztek túlmunkát, 13-an havi tíz óra alatt, ketten ötven óra felett teljesítettek. A válaszadók a másodállásban töltött órákat is hozzászámolták a túlórákhoz. Minden kitöltő beosztott volt. A munkarendjüket tekintve folyamatos 12 órás műszakban dolgoztak nyolcan, nyolcórás műszakban öten, állandó nappalos műszakban heten, valamit egy fő 24–48-as munkarendben.

Az összes szöveges adat (korpusz) karakterszáma 35 057 (kb. egy szerzői ív) volt. Az első kódolás során mindösszesen 133 extraktumot (kódolt itemet) nyertünk ki az adathalmazból. A második kódoláskor csak a kockázati tényezőkre

összpontosítottunk, és összességében 300 itemet lehetett azonosítani a válaszokból kockázati tényezőként. 134 szituációra vonatkozott (44%), 89 külső tényezőkre (30%), míg 77 a betegekre (26%).

Az alábbiakban a kérdésekre vonatkozó itemek gyakorisági sorrendjét fogjuk ismertetni. Szó szerinti idézeteket nem tartalmaz ez az elemzés. A táblázatok első soraiban jelöltük, hogy hány válasz érkezett, és hány itemet azonosítottunk. A táblázatok második oszlopában azt a számot szerepeltetjük, ahány válaszban megjelent az adott item, a harmadik oszlopban arra utalunk, hogy ez az összes résztvevő tekintetében hány százalék.

A tettleges erőszak észlelése, tartalmi elemei

A kérdés feltevésének az volt a célja, hogy megtudjuk, milyen magatartásmintákról vélik úgy a dolgozók, hogy az tettleges erőszak (attribúció, személyészlelés).

2. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21 válasz/12 item)	n	%
1. Testi sérülést okoz	13	62
2. A gyermekek mentális zavara miatt következik be	6	29
3. Formái: ütés, rúgás, harapás, lökés, leszorítás, köpés	6	29
4. Fájdalom okozása	3	14
5. Szék dobálása	3	14
6. A serdülőkor sajátosságai miatt jelentkezik	2	10
7. A fizikai bántalmazás lelki sérelmet is okoz	2	10
8. Agressziókezelés hiánya	2	10
9. A konfliktus felépül, eskalálódik	2	10
10. KT: fizikai korlátozó intézkedés	1	5
11. A kényszerintézkedés megelőzi a tettleges agressziót	1	5
12. Nők elleni erőszak	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

3. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
23	39	30	31

Forrás. A táblázat a szerzők saját készítése.

A nem tetteleges erőszak észlelése, tartalmi elemei

Szerettük volna megtudni, hogy a válaszadók milyen megnyilvánulásokat értékelnek nem tetteleges erőszaknak.

4. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21/15)	n	%
1. Fenyegetés	8	38
2. Megalázás	6	29
3. Becsmérlés	6	29
4. Lekicsinylés	6	29
5. Bullying (gúnyolás, sértegetés, zsarolás, fölényeskedés, hibáztatás)	5	24
6. A szülők szerepe a konfliktusban	3	14
7. A verbális abúzus a fizikai agresszió előzménye	3	14
8. Korlátozó intézkedés közvetett előzménye	3	14
9. Az önbecsülés lerombolása	3	14
10. Pszichológiai hatással bír (depresszió, szorongás, szuicid gondolatok)	3	14
11. Trágár beszéd	3	14
12. A konfliktus felépül, fokozódik	1	5
13. Vizuális interakció nélküli forma (telefon, e-mail)	1	5
14. Nők elleni erőszak	1	5
15. A nem tetteleges VAHCW az egész egészségügy ellen irányul	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

5. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
26	69	8	23

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

Esetleírások

A kérdés feltevésének az volt a célja, hogy a válaszolók felidézzék az őket ért bántalmazási eseteket. Úgy tapasztaltuk, hogy nagy az átfedés az előző kettő kérdéssel (tetteleges és nem tetteleges erőszak attribúciója). A válaszok 14,3%-a csak a hozzátartozókra, 38,1%-a csak a gyermekekre, míg 47,6%-a mindkét kategóriára vonatkozott.

6. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21/19)	n	%
1. Nem történt vele VAHCW	11	52
2. Nárcisztikus jegyek a szülőknél (feljogosítottság, devalváció, fontosságérzés, arrogancia, empátiahiány)	8	38
3. Székkal való támadás	6	29
4. KT: látogatás	5	24
5. Antiszociális jegyek a speciális igényű gyermekeknél (normasértés, impulzivitás, irritabilitás, felelőtlenség)	4	19
6. KT: az osztályra való felvétel	4	19
7. A történetek bagatellizálása	4	19
8. Pszichiátriai okok a gyermekeknél (például epilepszia, autizmus)	3	14
9. A helyzettel való megküzdés	3	14
10. Kriminológiai fejlődési vonal a gyermekeknél (intézeti múlt, szökés, csavargás, csúnya beszéd, szidalmazás)	2	10
11. A ruha megtépése	2	10
12. Nők elleni erőszak	2	10
13. Csonttörés	2	10
14. Az ápolók szolidaritása és összetartása	2	10
15. Cyberbullying	1	5
16. KT: fizikai korlátozó intézkedés	1	5
17. KT: gyógyszermegvonás	1	5
18. Az ápolók egymás iránt érzett bizalma	1	5
19. A kiszámíthatatlanság mindenkit érint	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

7. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
56	41	41	18

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

A kockázati tényezők észlelése

Direkt módon is feltettük a kérdést a KT-kre vonatkozóan. Az első kódolás alapján a KT-k közel teljeskörűen a következő hat kategóriákba sorolhatók: személyzeti tényezők (SZIT), kliens tényezők (BET), szabályok (SZIT), építészeti (KUL), társadalmi okok (KUL), szülők és hozzátartozók (KUL). A válaszok 9,5%-a csak a hozzátartozókra, 28,6%-a csak a gyermekekre, míg többsége (61,9%) mindkét csoportra vonatkozott.

8. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21/19)	n	%
1. A gyermek pszichiátriai betegsége	3	14
2. Kommunikáció a személyzet és a betegek között	3	14
3. A szülők érzelmi (aggodalom, frusztráció, kilátástalanság)	3	14
4. A család alacsony szocio-ökonómiai státusza	3	14
5. A gyermek pszichiátriai tünetei	2	10
6. A gyermek pszichiátriai diagnózisai	2	10
7. A gyermek szocializációja	2	10
8. A szülőkre ható társadalmi tényezők	2	10
9. Nem minden problémát tud a kórház megoldani	2	10
10. Építészeti, finanszírozási, tárgyi feltételek	2	10
11. Diszfunkcionális szülők (nevelési hiányosság, családon belüli erőszak)	2	10
12. A személyzet alacsony létszáma	1	5
13. A személyzet fiatalosága	1	5
14. A személyzet elégtelen fellépése	1	5
15. A személyzeti szolidaritás hiánya	1	5
16. Befogadási folyamat	1	5
17. A gyermek első benyomása	1	5
18. Nem megfelelő de-eszkaláció	1	5
19. Verbális agresszió	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

9. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
61	23	41	36

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

A VAHCW következményei

Megkérdeztük, hogy mi történt a válaszadókkal a VAHCW esemény után, hogyan élték meg az incidenst.

10. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21/10)	n	%
1. Lelki sérülés	8	38
2. A következmények bagatellizálása	7	33
3. Fizikai sérülés	6	29
4. Intézkedés (például gyógyszer, jegyzőkönyv, biztonság)	6	29
5. Anyagi kár	3	14
6. KT: befogadás	2	10
7. Önhibáztatás	2	10
8. A gyermek bocsánatkérése	1	5
9. Kulturális nézeteltérés	1	5
10. Óvatosság és körültekintés	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

11. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
16	37	19	44

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

Okok és célok

A kérdés feltevésének az volt a célja, hogy leválasszuk a tiszta attribúciót a gondolatokról, azt szerettük volna megtudni, hogy a dolgozók szerint mi lehet a hibás azért, hogy a VAHCW bekövetkezett.

12. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21/10)	n	%
1. A gyermek betegsége	11	52
2. Negatív érzések (agresszió, kilátástalanság, kétségbeesés)	8	38
3. A gyermek hiányossága (szocializáció, betegségtudat, információ, coping)	6	29
4. Ellen-attribúció (a válaszadó elzárkózik az oktalajdonítástól)	4	19
5. Szökés	2	10
6. Explicit agresszió (verekedés, megfélemlítés)	2	10
7. Manipuláció	1	5
8. KT: befogadás	1	5

A válaszok típusai (21/10)	n	%
9. Kulturális nézeteltérés	1	5
10. Védekezés	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

13. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
30	20	23	57

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

A VAHCW kezelése és feldolgozása

A kérdést azért tettük fel, hogy megtudjuk, hogy a válaszadók hogyan reagálnak a VAHCW-re rövid és hosszú távon. Ez a kérdés szerepelt a korábban hivatkozott magyar tanulmányában is (Ráczkevy-Deák & Besenyő, 2022).

14. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21/11)	n	%
1. Negatív érzelmi reakciók	12	57
2. Önreflexió	9	43
3. Verbálisan próbálta kezelni a helyzetet (például elmagyarázza a gyermeknek, hogy mi történt)	6	29
4. Önkontroll gyakorlása	4	19
5. Eszkaláció	2	10
6. A bocsánatkérés értékelése	2	10
7. KT: beteg gyermek	2	10
8. Kilépés a munkahelyről	1	5
9. Szolidaritás	1	5
10. KT: döntési dilemma	1	5
11. KT: a megtámadott dolgozó személyisége	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

15. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
17	71	6	23

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

A VAHCW bejelentése

Azért tettük fel a kérdést, hogy megtudjuk, hogy a válaszadó jelentette-e az őt ért sérelmet. A válaszokból kitűnik, hogy 16/21 arányban valamilyen szinten továbbment az információ. Egyetlen esetben fordult elő, hogy a kitöltő olyan esetre is utalt, amikor nem jelentette az eseményt. A válaszok nemcsak „igen” vagy „nem” formában születtek, hanem az időbeliségre és a jelzés fogadójára is történt utalás.

16. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21/11)	n	%
1. Az információt továbbítják (jelzés történik)	16	76
2. Jelzés a vezetőknek	11	52
3. Azonnal jelezte	6	29
4. Kivárt a jelzéssel	5	24
5. Nem a velük történt eseményt jelentették	3	14
6. Jelzés a teamnek	2	10
7. Jelzés a kollégáknak	2	10
8. Írásban jelentett	2	10
9. Jelzés az ápolóknak	1	5
10. Fénykép is készült	1	5
11. A jelzés a megelőzés szempontjából is fontos	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

17. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
2	50	n.a.	50

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

Megelőzés

Természetesen feltettük azt a kérdést is, hogy hogyan lehetne a VAHCW-t megelőzni. A kérdésfeltételek célja az volt, hogy feltárjuk, hogy az Osztályon dolgozók milyen prevenciós megoldást látnak. Ez a kérdés szervezetfejlesztési üzenettel is bír, azaz felmérhetők az igények és valamelyest a képességek is.

18. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (21/10)	n	%
1. A VAHCW-t nem lehet megelőzni, mert a gyermekek betegek	9	43
2. Készségfejlesztő tréningeket kell szervezni (kommunikáció, értékorientáció, érzelemszabályozás)	8	38
3. Szakmai protokollokat kell létrehozni	4	19
4. A személyi állomány bővítése	4	19
5. A pszichiátria veszélyes munkahely, ezt el kell fogadni	2	10
6. A sérülést okozó tárgyak eltávolítása	2	10
7. Kamera és gyorsgomb (megjegyzés: a cikk írásakor már mindkettő üzemben volt az Osztályon)	2	10
8. Nem szabad a gyermekkel egyedül tartózkodni	1	5
9. KT: befogadás	1	5
10. KT: egyre több a KT	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

19. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
57	70	28	2

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

Egyéb közlendők

A kérdéssor végén a válaszadóknak lehetősége nyílt bármilyen megjegyzést vagy kiegészítést tenni. A kérdés feltevésének az volt a célja, hogy az esetleg még nem közölt információk is megjelenhessenek, mint amolyan „lépcsőházi bölcsességek”. Úgy tűnik, hogy a személyzetre vonatkozó javaslatokat és KT-eket fogalmazzanak meg a válaszadók.

20. számú táblázat

Első kódolás

A válaszok típusai (13/16)	n	%
1. A dolgozók alkalmassága	4	19
2. Fontos a kommunikáció	2	10
3. Debriefing szükségessége	2	10
4. Több ápoló jelenléte szükséges	1	5
5. Biztonság ór kell	1	5
6. KT: kiégés	1	5
7. Pszichológus bevonása az alkalmassági vizsgálatba	1	5
8. Fontos a felkészültség	1	5
9. Szakmai protokollok kellene	1	5
10. KT: a szülők	1	5
11. KT: bántalmazott gyermek	1	5
12. KT: a személyzet szorongása	1	5
13. KT: menekülő gyermek	1	5
14. KT: kiszámíthatatlan gyermek	1	5
15. A VAHCW-nek több oka van (multikauzalitás)	1	5
16. Fontos a kutatás	1	5

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

21. számú táblázat

Második kódolás

KT itemek száma	SZIT	KUL	BET
14	43	43	14

Forrás: A táblázat a szerzők saját készítése.

Megvitatás

A bevezetőben említett majdnem minden jelenség megerősítést nyert a mi eredményeink alapján is, ahol ez másként alakult, arra külön kitérünk. A tetteges erőszakról szóló vélekedések alapján az körvonalazódott, hogy leginkább a gyermek mentális zavara miatt történik meg a bántalmazás (ütés, rúgás, harapás, lökés, leszorítás, köpés), a leggyakoribb következmény pedig a testi sérülés. Ez azt jelenti, hogy az Osztály dolgozói a gyermekek agresszív cselekedeteit elsősorban a betegség egyik tünetének tartják. A nem tetteges bántalmazás témában a fenyegetés, megalázás és a becsmérlés jelent meg, amit elsősorban a szülők, de gyermekek is tanúsítanak a dolgozók felé. Ezek

szerint az Osztályon dolgozók önérzete és emberi méltósága gyakran sérül. E-mailben és telefonon is elképzelhető a bántalmazás. Az események leírásakor a válaszadók többsége (52%), a korábbi hasonló kutatásoknak ellentmondó módon, úgy nyilatkozott, hogy nem érte erőszak. Ez az eredmény talán azzal magyarázható, hogy a dolgozók a gyermekeket elsősorban betegnek és segítségre szorulóknak tekintik, az erőszakot nem tekintik VAHCW-nek. E mellett a dolgozók a szülők részéről bántalmazásig fajuló, narcisztikusnak nevezhető magatartásmintákat (feljogosítottság, devalváció, fontosságérzés, arrogancia, empátiahiány) azonosítottak. Kirívó elemként jelent meg a székkal történő támadás. A KT-ket illetően a gyermek betegsége, a kommunikáció, a szülők érzelmei, valamint a család alacsony SES-e bizonyult kiemelkedőnek. A következménytéma leggyakoribb elemei a lelki sérülés, a történetek bagatellizálása, a fizikai sérülés, valamint az osztályos intézkedés megtétele. Ez azt sugallja, hogy a lelki sérülésnek nagyobb hatása van a dolgozókra, mint a testi sérülés vagy annak veszélye. Az okokra vonatkozó kérdés a gyermek betegségét, a negatív érzelmeket és a gyermek személyiségfejlődésének egyéb hiányosságait tárta fel. Azaz, a dolgozók több és egymásra épülő okokat látnak a bántalmazás mögött. Úgy tűnik, hogy a személyzet negatív érzelmi reakciókkal kezeli a helyzetet, de közben képes az önreflexióra, és verbálisan igyekszik megakadályozni a komolyabb bajt. Eszerint a negatív érzelmek visszatükröződnek. A dolgozók 76%-a, azaz a többsége, azonnal továbbítja a bántalmazásról szóló információt a vezetőinek. Ez az arány nagyobb, mint a korábbi magyar kutatásban mutatkozó eredmény. A vélekedések szerint a bántalmazást nem lehet megelőzni, de tréningeket lehetne szervezni, és protokollokat kellene kidolgozni. Ez mintha azt jelentené, hogy a dolgozók annak ellenére sejtik az esetleges megoldást, hogy tehetetlennek érzik magukat a bántalmazásokkal szemben. Fontosnak tartják továbbá, hogy a közvetlen betegekkel foglalkozó személyek alkalmasak legyenek a pszichiátriai munkára, jól kommunikálnak a gyermekekkel, valamint, hogy az erőszakos cselekmények után feltáró megbeszélések (debriefing) történjenek.

Az esetek leírásánál spontán KT-ként jelent meg a látogatás, a betegfelvétel, a fizikai korlátozó intézkedés, valamint a gyógyszermegvonás. A megoldásnál, a következményeknél és okoknál is felmerült a betegfelvétel. A kezelés esetében spontán KT a beteg gyermek, a döntési dilemma és a megtámadott dolgozó személyisége. A megoldási lehetőségek esetében felmerült még az, hogy egyre több a KT. Az egyéb közlendők körében spontán KT-ként körvonalazódott a személyzet kiégése és szorongása, a kiszámíthatatlan, bántalmazott és menekülő gyermek, valamint a szülők magatartása. A leggyakrabban trendszerűen felbukkanó KT tehát a betegfelvétel. Ennek az lehet a magyarázata, hogy a gyermek

és a szülei is a betegfelvétel során szembesülnek azzal, hogy a beteg több időt fog tölteni az Osztályon, és ilyenkor kiélezett konfliktushelyzetek adódhatnak. A gyermek leginkább eltávozna az intézményből, a szülő észleli a gyermek ellenállását, a dolgozónak pedig – a közvetlen veszélyeztető pszichiátriai tünet miatt – kötelessége a beteg személyi szabadságát korlátozni. A betegfelvétel két sarkalatos pontja a döntés közlése és az ahhoz tartozó intézkedések (például a telefon és a dohánytermék elvétele), valamint az a pillanat, amikor a gyermek elindul az osztályra. A két momentum között a gyakorlatban több perc is eltelhet. A látogatás során a rendelkezésre álló időtartam orvosi utasítás szerinti módosítása és ennek ápolói végrehajtása egy kiemelt ütközőpont. A fizikai korlátozó intézkedéshez vezető konfliktus szinte mindig eszkaláció eredménye, és leginkább az önsértés elkerülése céljából történik.

Érdemes megemlíteni olyan tartalmi elemeket is, amelyek nem bukkantak fel gyakran, de speciálisnak mondhatók. Mindenképpen ilyen a kulturális nézeteltérés észlelése. A szóhasználat egyértelműen a roma kisebbséggel kapcsolatos nézeteket implicálja. A nemzetközi szakirodalomban nem találtunk erre vonatkozó utalást. A kitöltők 71%-a nő volt, mégis a nők elleni erőszak csak négy itemben jelent meg, a tetteges, a nem tetteges és a leírás témáknál. A nem tetteges bántalmazás egyik gyakoribb jegye a bullying volt, amely a személyes és az online térben is megtörtént. Az esetek leírásánál a gyermek antiszociális jegyei gyakrabban szerepeltek, mint a pszichiátriai okok. A KT témában megjelentek a társadalmi okok is, illetve az, hogy egyedül a kórház nem tudja megoldani a helyzetet. Ez arra utal, hogy a rendszerszintű problémák gyökere (egyes esetekben) a társadalomban (is) keresendő.

A második kódolás során azt tapasztaltuk, hogy a legtöbb témában (TET, NEM, LEI, KEZ, MEG, EGY) szituációs KT áll a VAHCW háttérben. A leírásoknál ugyanolyan hangsúlyú volt a külső KT is. A KOV és OKC témákban a beteggel kapcsolatos ismérvek vezettek, és egyedül a KT témákban jutott első hely a külső tényezőknek. A személyzet-beteg interakció a döntő a VAHCW tekintetében, azonban a gyermek betegségét – mint kiváltó tényezőt – nem lehet minden esetben kizárni. Fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy a bevezetőben leírtuk, a legtöbb betegség mögött korai trauma áll, a traumák mögött pedig az ACE és a szülők deviáns viselkedése. A kórház egy nagyobb rendszer része, és az egészségügyi problémáknak társadalmi gyökerei is vannak. Tehát a VAHCW közvetlen okai a személyzet és betegek közötti interakcióban keresendők, a betegségek háttérben közvetett módon pedig a szülői deviancia áll. A kriminológiai faktorok – legalább közvetett – hatása igazolódott, ez szakmák közötti egyeztetést és stratégiai gondolkodást kíván, ahogy azt lényegében a korábban hivatkozott ombudsmani jelentés is leírta.

Limitációk

Kutatásunk eredményeinek megvitatásakor figyelembe kell venni, hogy csak az Osztályon dolgozó személyeket kérdeztük meg a tapasztalataikról. Az Osztály kis létszámú, ezért csoportdinamikai okok miatt torzulhatott a válaszadás, és annak tartalma is. Ilyen szempontból a kutatási eredményeink csupán támpontokat adhatnak a gyermekpszichiátriákon előforduló egészségügyi dolgozók ellen elkövetett erőszak természetének feltárásához. A téma érzékenysége miatt adódott, hogy a bullying jellegű, dolgozók között történő bántalmazásokat nem vizsgáltuk. Ezt etikai szempontok is kizárták. Módszertani limitáció, hogy a fenti okok miatt nem használtunk hangrögzítést, az elemzett adathalmaz gépeléssel jött létre.

Konklúzió

Az olyan magatartásminták, amelyek során a gyermek vagy a szülő az egészségügyi személyzetet fenyegeti, közfeladatot ellátó személy elleni erőszaknak (1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 139. §; 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 311. §) minősülhetnek, amelyek egyes esetekben Magyarországon még 14 év alatti elkövetőnél is büntetendő [Btk. 16. §, e) pont]. Ekkor a kórház tesz feljelentést. Kutatásunk eredményeként látjuk, hogy a nem tetteles erőszak leggyakoribb ismérve – a dolgozók vélekedése szerint – a fenyegetés, ezért az ilyen megnyilvánulásokat komolyan kell venni, és minden esetben jelenteni kellene. Jogi természetű, igazságügyi szakértői feladat, hogy a gyermek pszichiátriai betegsége mennyiben befolyásolta a tettét. A kutatásunkban feltárt székkel való támadás, illetve a csonttöréssel végződő bántalmazás súlyos testi sértés is lehet halmazatban. Az Osztály bejáratára jól láthatóan ki van írva, hogy kamerás megfigyelés zajlik. Ez elvileg visszatartó erő lehet, amely jogi relevanciával is bírhat. A ruha megtépése és a köpés tetteles becsületsértésnek vagy akár garázdaságnak is minősülhet.

Emberi jogi szempontból fontos itt is megemlíteni az fizikai és más korlátozó intézkedéseket. Az Európa Tanács Kínzás-megelőzési Bizottságának 16-ik éves jelentésének ([URL2](#)) 54. pontja szerint a korlátozó intézkedések használatának gyakorisága a munkahelyi miliőt is káros irányban befolyásolhatja, ezért az alkalmazását a lehetőségek szerint kerülni kell, azonban a 37. pont szerint számos olyan helyzet képzelhető el, amikor a beteg és személyzet biztonságának védelme fontosabb. A kutatásunk is igazolta, hogy egy ilyen helyzetben a döntési dilemma kockázati tényező lehet.

A fentiek okkal hívják fel a figyelmünket a tréningek, képzések és megbeszélések (debriefing) fontosságára. Az egészségügyi dolgozók elleni erőszak megelőzése szempontjából fontos a tudatos jelenlét, a mindfulness (Brunero & Stein-Parbury, 2008; Bryant, 2010). Egy régebbi szakkikk (Brewer, 1999) is jelezte, hogy az erőszakot közvetlen megelőző helyzetben a magabiztos felépítés kiemelten fontos, és hogy a titoktartás és a bizalmasság alapelve nem mehet a személyi biztonság rovására. Egy kanadai, gyermekpszichiátriákon végzett kvalitatív kutatás (Faulkner-Gibson, 2012) szerint a kollégák közötti személyközi kapcsolat hat a gyermekek agresszív viselkedésének érzékelésére. Az agresszió észlelése egyfajta kontinuum, amelyet közvetlenül befolyásol a résztvevők közötti csoportdinamika. Az autoriter és a túlzottan engedékeny környezet nincs jó hatással a pszichiátriai beteg gyermekekre. A munkaidőbe épített egyéni és csoportos klinikai szupervízió csökkenti a kiegészítés és a morális stressz mértékét. A gyakorlati kérdések megvitatása és megosztása (debriefing) mérsékeli az aggodalmat, a kiegészítést, és a kollégák közötti konfliktusok gyakoriságát. A hatékony helyzetfelismerés, az önismeret, az önbizalom, az idővel való helyes gazdálkodás, a rendszeres visszajelzés, és a kommunikációs technikák fejlesztése rendkívül fontos. Végül pedig kiemelendő, hogy a pszichiátriai területen feladatot ellátó személy ideális esetben a saját félelmeivel, szorongásaival és szenzitivitásával is tisztában van, mielőtt segítő foglalkozásban helyezkedne el (Meerwijk, van der Bijl & de Boer, 2007).

Felhasznált irodalom

- Alden, L. E., Regambal, M. J. & Laposa, J. M. (2008). The effects of direct versus witnessed threat on emergency department healthcare workers: implications for PTSD criterion A. *Journal of anxiety disorders*, 22(8), 1337–1346. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2008.01.013>
- Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C., Perry, B. D., Dube, S. R. & Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood. A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 256(3), 174–186. <https://doi.org/10.1007/s00406-005-0624-4>
- Angland, S., Dowling, M. & Casey, D. (2014). Nurses' perceptions of the factors which cause violence and aggression in the emergency department: a qualitative study. *International emergency nursing*, 22(3), 134–139. <https://doi.org/10.1016/j.ienj.2013.09.005>
- Bonner, G., Lowe, T., Rawcliffe, D. & Wellman, N. (2002) Trauma for all: A pilot study of the subjective experience of the physical restraint for mental health inpatients and staff in the UK. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 9(4), 465–473. <http://dx.doi.org/10.1046/j.1365-2850.2002.00504.x>

- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brewer, S. (1999). Commentary. The cost of violence to healthcare workers. *NT Research*, 4(2), 116–118. <https://doi.org/10.1177/136140969900400205>
- Brophy, J. T., Keith, M. M. & Hurley, M. (2017). Assaulted and Unheard: Violence Against Healthcare Staff. *New Solutions: A Journal of Environmental and Occupational Health Policy*, 27(4), 581–606. <https://doi.org/10.1177/1048291117732301>
- Brunero, S. & Stein-Parbury, J. (2008). The effectiveness of clinical supervision in nursing: An evidence-based literature review. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 25(3), 86–94.
- Bryant, L. (2010). Clinical supervision. *Practice Nurse*, 39(12), 36–41.
- Burnard, P. (1991). A method of analyzing interview transcripts in qualitative research. *Nurse Education Today*, 11(6), 461–466. [https://doi.org/10.1016/0260-6917\(91\)90009-Y](https://doi.org/10.1016/0260-6917(91)90009-Y)
- Dack, C., Ross, J., Papadopoulos, C., Stewart, D. & Bowers, L. (2013). A review and meta-analysis of the patient factors associated with psychiatric in-patient aggression. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 127(4), 255–268. <https://doi.org/10.1111/acps.12053>
- Ezeobebe, I. E., McBride, R., Engstrom, A. & Lane, S. D. (2019). Aggression in Acute Inpatient Psychiatric Care: A Survey of Staff Attitudes. *Canadian Journal of Nursing Research*, 51(3), 145–153. <https://doi.org/10.1177/0844562118823591>
- Faulkner-Gibson, L. (2012). Mental health nurses perceptions of aggression in children. In Needham, I., McKenna, K., Kingma, M. & Oud, N. (Eds.), *Violence in the Health Sector; Proceedings of the Third International Linking local initiatives with global learning* (pp. 219–222). Kavanah.
- Fleury, H. W. & Van Engelen, Y. M. (2007). Workshop 1 – Management of aggression – Control, avoidance or contact? A different perspective on the management of aggression and disruptive behavior in (child) mental health care and (special) school practice. In Callaghan P., Nijman H., Palmstierna, T. & Oud, N. (Eds.), *Proceedings of the 5th European Congress on Violence in Clinical Psychiatry* (pp. 59–62). Kavanah.
- Gale, C., Arroll, B. & Coverdale, J. (2009). The 12-Month Prevalence of Patient-Initiated Aggression against Psychiatrists: A New Zealand National Survey. *The International Journal of Psychiatry in Medicine*, 39(1), 79–87. <https://doi.org/10.2190/PM.39.1.f>
- Gaskill, R. L. & Perry, B. D. (2012). Child sexual abuse, traumatic experiences, and their impact on the developing brain. In P. Goodyear-Brown (Ed.), *Handbook of child sexual abuse: Identification, assessment, and treatment* (pp. 29–47). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118094822.ch2>
- Gillespie, G. L., Bresler, S., Gates, D. M. & Succop, P. (2013). Posttraumatic stress symptomatology among emergency department workers following workplace aggression. *Workplace health & safety*, 61(6), 247–254. <https://doi.org/10.1177/216507991306100603>
- Goethals, K. & van Marle, H. (2007). Behaviour problems in childhood and adolescence in schizophrenic offenders: an exploratory study. In Callaghan P., Nijman H., Palmstierna, T. & Oud, N. (Eds.), *Proceedings of the 5th European Congress on Violence in Clinical Psychiatry* (pp. 117–119). Kavanah.

- Hoffmann, U., Clemens, V., König, E., Brähler, E. & Fegert, J. M. (2020). Violence against children and adolescents by nursing staff: prevalence rates and implications for practice. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 14(1), 43–55. <https://doi.org/10.1186/s13034-020-00350-6>
- Iozzino, L., Ferrari, C., Large, M., Niessen, O. & de Girolamo, G. (2015). Prevalence and Risk Factors of Violence by Psychiatric Acute Inpatients: A Systematic Review and Meta-Analysis. *PLOS ONE*, 10(6), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0128536>
- Irinyi T., Németh A. & Lampek K. (2017). Az egészségügyi szakdolgozókat ért agresszív cselekmények kapcsolata szociodemográfiai és munkahelyi tényezőkkel. *Orvosi Hetilap*, 158(6), 229–237. <https://doi.org/10.1556/650.2017.30658>
- Lau, J. B. C., Magarey, J. & Wiechula, R. (2012). Violence in the emergency department: An ethnographic study (part II). *International Emergency Nursing*, 20(3), 126–132. <https://doi.org/10.1016/j.ienj.2011.08.001>
- Meerwijk, E. L., van der Bijl, J. J. & F. de Boer, F. (2007). Self-Efficacy in self-management programs to prevent aggression in children with a psychiatric disorder. In Callaghan P., Nijman H., Palmstierna, T., Oud, N. (Eds.), *Proceedings of the 5th European Congress on Violence in Clinical Psychiatry* (pp. 264–267). Kavanah.
- Mohammadi G. S., Bosch, S. J., Valipoor, S. & De Portu, G. (2021). Investigating the Impact of Healthcare Environmental Design on Staff Security: A Systematic Review. *HERD*, 14(1), 251–272. <https://doi.org/10.1177/1937586720921407>
- Moylan, L. B. & Cullinan, M. (2011). Frequency of assault and severity of injury of psychiatric nurses in relation to the nurses' decision to restrain. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 18(6), 526–534. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2011.01699.x>
- Neumann, M. & Klatt, T. (2022). Identifying Predictors of Inpatient Verbal Aggression in a Forensic Psychiatric Setting Using a Tree-based Modeling Approach. *Journal of interpersonal violence*, 37(17-18), NP16351–NP16376. <https://doi.org/10.1177/08862605211021972>
- Nijman, H. L. I. (2002). A model of aggression in psychiatric hospitals. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 106(s412), 142–143. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.106.s412.30.x>
- Perry, B. (1984). Escape from Freedom, Criminal Style: The Hidden Advantages of Being in Jail. *The Journal of Psychiatry & Law*, 12(2), 215–230. <https://doi.org/10.1177/009318538401200205>
- Perry, B. D. (2008). Child maltreatment: A neurodevelopmental perspective on the role of trauma and neglect on psychopathology. In Beauchaine, T. P. & Hinshaw, S. P. (Eds.), *Child and adolescent psychopathology* (pp. 93–129). John Wiley.
- Pich, J., Hazelton, M., Sundin, D. & Kable, A. (2011). Patient-related violence at triage: A qualitative descriptive study. *International emergency nursing*, 19(1), 12–19. <https://doi.org/10.1016/j.ienj.2009.11.007>
- Ráczkevy-Deák G., & Besenyő J. (2022). Egészségügyi dolgozók ellen elkövetett erőszakos cselekedetek. *Orvosi Hetilap*, 163(28), 1112–1122. <https://doi.org/10.1556/650.2022.32466>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *OBH 1336/2003 Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése.* <https://www.ajbh.hu/documents/10180/90008/200301336.rtf/f978154e-c759-4804-bfd3-b35d2933bd65?version=1.0&t=1362226899120>

URL2: *Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT) 16. általános jelentése.* <https://rm.coe.int/1680696a83>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Fliegaufer G., Törő K., Csikós G. & Sófi Gy. (2023) A bántalmazott egészségügyi dolgozók élményei – gyermekpszichiátriai tapasztalatok egy online önkitöltős kvalitatív kutatás alapján. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1561–1585. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.3>

Településbiztonság, helyi rendészet a Dél-Alföld Régióban II.¹

Settlement security, local law enforcement at the Southern Great Plain Region II.

Polyák Zsolt

Prof. Dr., vármegyei rendőrfőkapitány, rendőr dandártábornok,
rendőrségi főtanácsos,
címzetes egyetemi tanár
polyaktbk@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a Dél-Alföld Régió településbiztonságának, valamint a helyi rendészetben részt vevő rendőrségi és komplementer rendészeti szerveknek a bemutatása. Emellett az önkormányzati rendészet működtetésével összefüggő nehézségek megismertetése, a gyakorlatban előforduló anomáliák és az azokra adható optimális megoldási javaslatok megfogalmazása.

Módszertan: A kutatást egyrészt a régióban működő három vármegyei rendőr-főkapitányság rendőri vezetői állományának, valamint a települési önkormányzatok online kérdőíves megkérdezésével hajtotta végre a szerző. Továbbá a komplex vélemény kialakítása céljából két járásban több résztvevős fókuszcsoportos beszélgetések keretében ismerte meg a helyi rendészettel összefüggő önkormányzati intézkedéseket. Harmadrészt szekunder kutatás keretében a hazai jogi szabályozók, szakmai tanulmányok, statisztikai adatok feldolgozását végezte el.

Megállapítások: Az elvégzett kutatás eredményei arra engednek következtetni, hogy az önkormányzati rendészeti szervek fejlesztése csak hosszú távú és átgondolt stratégia mentén lehetséges. Beigazolódott, hogy a településbiztonsági és a helyi rendészeti feladatok rendkívül összetettek, több szereplőnek az aktív, összehangolt cselekvését követelik meg. Az is bebizonyosodott, hogy a települések részéről permanensen jelen van a stabil, kiegyensúlyozott közbiztonság iránti igény, és ennek elérése érdekében megfelelő lehetőségek, ismeretek birtokában

¹ A cikk első része a Belügyi Szemle 2023/8. számában került megjelentetésre.

hajlandók is vállalásokat teljesíteni. Ebben a komplex rendészeti feladatrendszerben megkerülhetetlen tényező a partnerek közötti folyamatos, széles körű együttműködés és a rendszeres kommunikáció útján megvalósuló információáramlás. **Érték:** A tanulmányban levont következtetéseket a helyi rendészetben közreműködők, valamint a rendőri vezetők a jövőbeni cselekvési programjaik kidolgozásában egyaránt hasznosítani tudják. A településbiztonság fejlesztésének lehetőségeire olyan javaslatokat fogalmazott meg a szerző, amelyek a szakemberek elméleti és gyakorlati tudását mélyítik.

Kulcsszavak: helyi rendészet, településbiztonság, önkormányzati rendészet, komplementer rendészet

Abstract

Aim: The aim of the study is to present the municipal security of the Southern Great Plain Region, as well as to present the work of the police and complementary law enforcement agencies involved in local policing. In addition, my goal is to introduce the difficulties associated with the operation of municipal policing, to demonstrate the anomalies that occur in practice and the optimal solutions that can be given to them.

Methodology: The research was carried out by interviewing the police chiefs of three county police headquarters in the region, as well as the municipalities through an online questionnaire. Furthermore, in order to form a complex opinion, the Author learned about local government measures related to local policing through multi-party focus group discussions in two districts. Thirdly, in a framework of secondary research, the Author studied the Hungarian legal regulators, professional studies and statistical data.

Findings: The results of the conducted research suggest that the development of municipal law enforcement agencies is possible only along the lines of a long-term and thoughtful strategy. It has been proven that municipal security and local law enforcement tasks are extremely complex, requiring active, coordinated action by several collaborators. It has also been proven that on the part of the municipalities the need for stable and balanced public safety is permanently present. In order to achieve this, they are willing to fulfill commitments in case of having suitable opportunities and knowledge. In this complex system of law enforcement tasks, continuous, wide-ranging cooperation between partners and the flow of information through regular communication are inescapable factors.

Value: The conclusions of the study can be used in the development of future action programs by local law enforcement contributors as well as police chiefs.

The Author formulated proposals for improving settlement security that deepen the theoretical and practical knowledge of specialists.

Keywords: settlement security, local governmental law enforcement, supplementary law enforcement

Bevezetés

Tanulmányom első részében áttekintést adtam Magyarország településbiztonságában és helyi rendészetében részt vevő szereplőkről, az általuk megvalósított tevékenységekről. Ismertettem a kutatás célját, módszertanát és megfogalmaztam a hipotéziseket. Írásom második részében részletesen bemutatom „Az önkormányzati rendészet és a rendőrség együttműködésének területei a Dél-Alföld Régióban” című kutatásom² eredményeit. Ennek keretében kifejttem, hogy a régióban lévő és a kutatásban részt vevő települések vezetői (polgármesterek, jegyzők), illetve rendőrségi szakemberek hogyan értékeli az önkormányzati rendészet szerepét, feladatát és működési formáit a közbiztonság struktúrájában. Kitérek arra is, hogy melyek a rendőrség és a helyi rendészet együttműködési lehetőségei, az aktorok milyen akadályozó tényezőkkel szembesülnek a napi gyakorlati megvalósítás során.

Közigazgatási egységek a Dél-Alföld Régióban

A Dél-Alföld Régió Magyarország legnagyobb kiterjedésű közigazgatási területe, amely Bács-Kiskun, Békés és Csongrád-Csanád vármegyét foglalja magában.³ Területe 18 339 km², amely hazánk összterületének 19,7%-a.⁴ Az ország legritkább településhálózatával rendelkezik, településeinek száma mindösszesen 254, a népsűrűség 66,6 fő/km². A településszerkezet markáns jellemzője, hogy a városi népesség aránya a régió lakosságához viszonyítva 72,8%. A megyei jogú városok száma öt (Baja, Békéscsaba, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Szeged), a városok száma ötven (Bács-Kiskun vármegye 21, Békés vármegye 21, Csongrád-Csanád vármegye 8), azaz a települések ötöde városi jogállással bír. A népesség főként a nagyobb városok körül koncentrálódik, melyek körül megkezdődött az agglomerációk kialakulása.

2 A teljes kutatás 2021. januártól 2021. decemberig tartott.

3 Az ország területét a 35/1998. (III. 20.) OGY határozat hét régióra osztotta, és felsorolta az egyes régiókat alkotó megyéket. A hatályos jogszabályok alapján 2018. január 1-jétől a 2013/2015. (XII. 29.) Korm. határozatnak megfelelően Magyarország területe nyolc tervezési-statisztikai régióra tagolódik.

4 Valamennyi adat a Központi Statisztikai Hivatal statisztikai adatgyűjtésére támaszkodik.

1. számú táblázat

A Dél-Alföld Régió településszerkezete

Település nagysága	Település száma	Lakosság száma (fő)
< 200	4	565
200–499	28	10 900
500–999	36	27 907
1000–1999	68	102 407
2000–4999	74	229 781
5000–9999	24	163 662
10 000–19 999	9	124 568
20 000–49 999	8	235 656
50 000–99 999	1	58 002
100 000 <	2	268 725
Összesen	254	1 222 173

Forrás: KSH. A táblázat a szerző saját készítése.

A gépipar fejlődésére alapozó Kecskemét a vármegye népességének csaknem 21%-át, a békési vármegyeszékhely megközelítőleg 17%-át alkotja. A regionális tudásközponttá emelkedő Szegeden él csaknem minden második vármegyei lakos (44%), a közeli Hódmezővásárhellyel együtt a vármegye népességéhez viszonyítva az 50%-ot meghaladja az itt élők aránya. Alföldi jellegzetességek az egymás szomszédságában fekvő, fontosabb közlekedési artériára felfűződő, többnyire tradicionális mezővárosok által kirajzolt, urbanizált tengelyek.⁵ A Dél-Alföld településhálózatának másik sajátossága a tanya mint a magyar társadalmi, településszerkezeti és gazdaságtörténeti örökség több évszázados múltra visszatekintő része. A külterületi lakosok aránya Bács-Kiskun és Csongrád-Csanád vármegyében megközelítőleg 10%, míg Békés vármegyében 5%. A külterületi népesség a Homokhátság kistérségeiben maradt meg leginkább (a Kiskunhalasi, a Mórahalmi, a Kisteleki, a Csongrádi kistérségben).

„Az önkormányzati rendszer és a rendőrség együttműködésének területei a Dél-Alföld Régióban” című kutatás empirikus tapasztalatai

Mielőtt a kutatás részleteinek ismertetésére rátérek, mindenképpen szükséges egy átfogó képet alkotni a települések biztonságában közreműködők létszámáról.

5 Magyar Köztársaság Kormánya által kiadott Dél-alföldi Operatív Program (szám: 2007HU161PO004, verzió: DAOP_070705.); 8.ÜRL1

A Dél-Alföld Régióban (régió) az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek – kiegészülve a polgárőrökkel és az Szvmt.⁶ hatálya alá tartozókkal – száma a régió lakosságához viszonyítva 1,5% (lásd 2. számú táblázat). Ehhez hozzáadva a három vármegyei rendőr-főkapitányság által foglalkoztatottak létszámadatait,⁷ megállapíthatjuk, hogy megközelítőleg 26 000 fő dolgozik a helyi közbiztonság megteremtése érdekében. Nem számoltam bele az egyéb rendvédelmi feladatokat ellátó szervezetek tagjait.

2. számú táblázat

Egyes rendészeti feladatot ellátó személyek a Dél-Alföld Régióban

Vármegyei rendőr-főkapitányság (VMRFK) illetékességi terület	Vármegyei rendőr-főkapitányság által kiadott, érvényes igazolvány és jelvény 2021-ben									
	Hivatásos vadász	Közterület-felügyelő	Mezőőr	Halászati őr	Természetvédelmi őr	Önkormányzati segéd-felügyelő	Polgárőr	Magánnyomozó	Személy- és vagyonőr	Összesen
Bács-Kiskun vármegye	259	75	47	100	30	0	4609	41	3831	8992
Csongrád-Csanád vármegye	178	52	41	104	0	0	1847	39	3041	5302
Békés vármegye	159	26	48	57	17	0	2341	17	1892	4557
Összesen	596	153	136	261	47	0	8797	97	8764	18 851

Forrás: Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányság, Békés Vármegyei Rendőr-főkapitányság, Csongrád-Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányság. A szerző saját szerkesztése.

6 A személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény.

7 Bács-Kiskun VMRFK: ~2400 fő; Békés VMRFK: ~2000; Csongrád-Csanád VMRFK: ~2400 fő.

3. számú táblázat

Egyes rendészeti feladatot ellátó személyek országos megoszlása

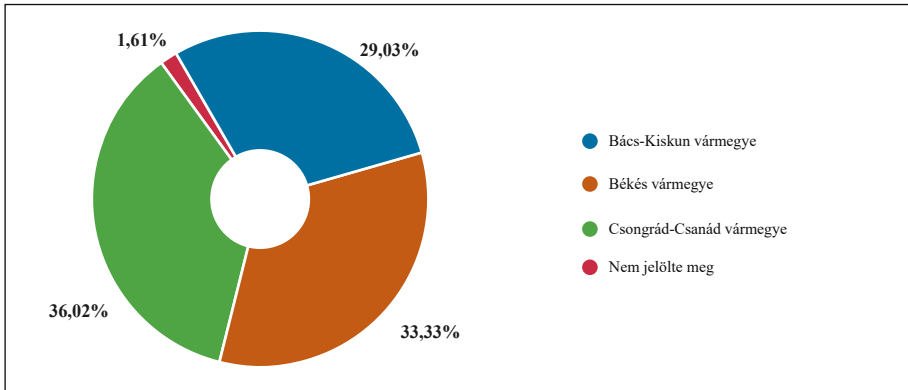
	2017 év/fő	2018 év/fő	2019 év/fő	2020 év/fő	2021 év/fő
Hivatásos vadász	3546	3463	3446	3437	3447
Közterület-felügyelő	1792	1802	1789	1914	1957
Mezőőr	843	829	826	795	792
Halászati őr	1157	1215	1234	1307	1448
Természetvédelmi őr	251	255	239	246	253
Önkormányzati segédfelügyelő	101	105	102	118	97
Polgárőr	63 279	62 934	64 091	64 233	65 000
Magánnyomozó	1367	1290	1237	1307	1223
Személy- és vagyonőr	91 718	88 272	88 975	92 773	88 137
Összesen	164 054	160 165	161 939	166 130	162 354

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Megállapítható, hogy a települések biztonságaért a régióban, annak lakosság-számához viszonyítva, a lakosság mintegy 2,1%-a dolgozik. Ugyanazt az értéket kapjuk, ha országos kitekintésben végezzük el a vizsgálatot. Hazánkban a komplementer rendészet tagjainak száma 162 354 fő, a rendőrség megközelítő 43 000 fős létszámával számolva, mintegy 205 000 fő folytat valamilyen rendészeti tevékenységet. Ez a 9 750 000 fő lakosságszámhoz viszonyítva 2,1%. Kijelenthető tehát, hogy a vizsgálat tárgyává tett régióban az országos adatokhoz viszonyítva megegyező arányú szereplők vesznek részt a települések közbiztonságának megteremtésében. Tanulmányom bevezetőjében megfogalmaztam és ismertettem a kutatásom célját és módszertanát. Ennek eredményeként a 350 fő tervezett személy online kérdőíves megkérdezése során 187 fő válaszolt a 41 kérdésből álló, általam összeállított kérdőívre. Ebből mindössze egy fő visszaküldött kérdőíve volt értékelhetetlen, gyakorlatilag több kérdésre nem adott választ. A kérdések között voltak kiválasztás módszerével megválaszolhatók, és voltak olyanok, ahol lehetőség volt röviden, saját megfogalmazásban kifejteni a gondolatokat. A kutatásban részt vevő 186 személyből 54 fő Bács-Kiskun, 62 fő Békés, és 67 fő Csongrád-Csanád vármegyei illetékességű volt, 3 fő pedig nem nyilatkozott erről.

1. számú diagram

A kutatási kérdőívre válaszolók megoszlása

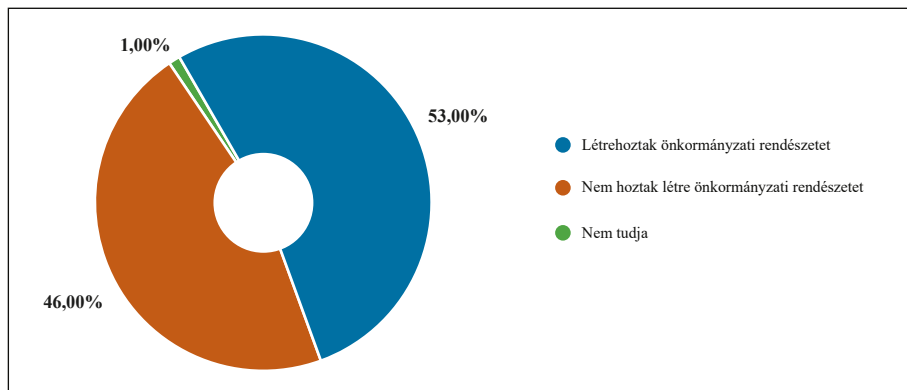

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A kitöltő személyek százalékos aránya – beosztásukat tekintve – az alábbiak szerint alakult: rendőri vezető 26,8%, egyéb rendvédelmi feladatot ellátó személy 0,5%, önkormányzati vezető, valamint képviselőtestületi tag 32,3%, egyéb önkormányzati dolgozó 6,4%, önkormányzati rendészeti dolgozó 1,1%, közterület-felügyelet dolgozója 3,8% és polgárőrség tagja 0,5%. A kitöltő személyek 49,7%-a nyilatkozott úgy, hogy rendelkezik valamilyen típusú rendészeti végzettséggel. A felmérésbe bevontak közül 42,1% él községben, 26,2% kisvárosban, 19,1% középvárosban, 12,6% pedig nagyvárosban. A kitöltők válaszaiból az a következtetés vonható le, hogy legnagyobb arányban a kisvárosokban működik önkormányzati rendészet. A vármegyék összehasonlításában a kis- és a középvárosok tekintetében Békés vármegye mutat egyfajta pozitív képet, hisz 34 válaszadó állította azt, hogy van a településükön önkormányzati rendészet. Ugyanakkor Csongrád-Csanádban a nyilatkozók közül 14 fő nagyvárosi személy közölte azt, hogy működik ilyen feladatokat ellátó szerv, míg Békésben nem volt ilyen válasz.

2. számú diagram

A Dél-Alföld Régióban önkormányzati rendszert létrehozó és működtető települések aránya

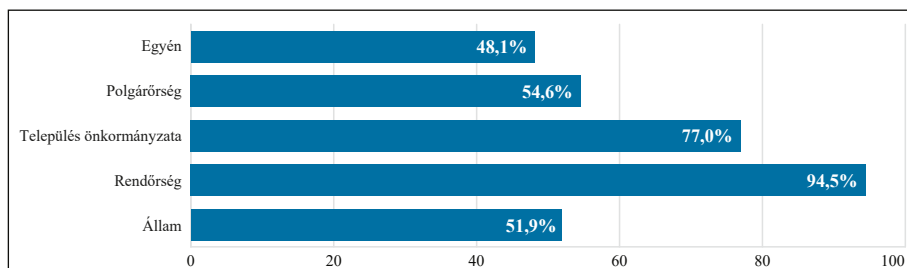
Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Az önkormányzati rendszer fogalma, létrehozásának szabályozása és működési formái

Még a kérdőív első kérdései között szerepeltettem azt a kérdést, hogy „Az Ön véleménye szerint ki a felelős a település biztonságáért? (Több választ is jelölhet.)”. Az analízis egyik legérdekesebb kérdésére adott válaszok alapján a településbiztonság felelőségének kérdése az alábbiak szerint alakult. A válaszolók legnagyobb arányban a rendőrséget jelölték meg felelősnek (94,5%), míg a második helyre a települések önkormányzata került (77%). A harmadik helyen 54,6%-kal a polgárórség végzett, hisz a válaszadók közül 100 fő gondolta őket felelősnek.

3. számú diagram

A települések biztonságáért felelőséggel tartozók megoszlása a válaszadók véleménye szerint

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

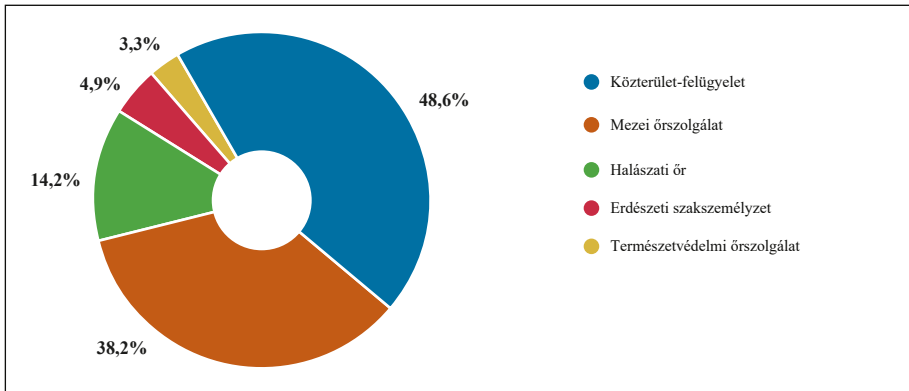
Fontos megállapítani az egyéni felelősség szerepét, ami a 48,1%-os válaszadói arányban is tükröződik. Azaz 88 fő gondolta úgy, hogy az egyénnek magának is kiemelkedő szerepe van, ha a biztonságról van szó. Érdekes lehet a megállapítás, ha ezt összehasonlítjuk az állami felelősségvállalás szükségességével, ami 51,9%-ot kapott (95 fővel). Az „*Ön szerint mit jelent az önkormányzati rendészet fogalma? (Kérem fejtse ki néhány mondatban.)*” kérdésre a válaszadók függetlenül attól, hogy állami (rendőrség) vagy önkormányzati szerepkört látnak el, hasonló módon fogalmazták meg az önkormányzati rendészet feladatait. A megfogalmazások aszerint voltak konkrétabbak, hogy ki milyen (például rendészeti) képzettséggel bír. Az önkormányzati vezetők leírása azonban olyan meghatározást is tartalmazott (lakosság-hatóság közvetlen kapcsolata, decentralizált szervként), amely plasztikusan fejezi ki a közösségi rendészet tartalmi ismérveit. Részleteiben megvizsgálva a polgármesterektől, az önkormányzati dolgozóktól és a képviselőtestületi tagoktól érkező válaszokat „érdekes” fogalom meghatározásokat láthatunk. Véleményem szerint az önkormányzati rendészet fogalmi elemeit csak részben érintik a különböző meghatározások, melyek igazolására leírok néhány példát.

- „*Amennyiben a Polgárőrséget értik alatta, akkor igen.*”
- „*Közterület-felügyelet, családsegítő-áldozatsegítő munka.*”
- „*A helyi normák ellenőrzése, felügyelete, szankcionálása, a közrend és közbiztonság helyi, önkormányzati biztosítása, közterület-felügyelet.*”
- „*Vannak a közrend fenntartásában közreműködő szervek, funkciók, de az nem rendészet.*”
- „*A körzeti megbízott nem az önkormányzat alkalmazásában van, ergo nem rendelkezik felette.*”

Christián László is hasonló eredményre jutott egy korábbi kutatása során, amelynek értékelésében úgy fogalmazott, hogy „*az önkormányzatok vezetői nem, vagy csak felületesen ismerik a vonatkozó jogi szabályozást és az ebben rejlő lehetőségeket*” (Christián, 2020). A megkérdezettek közül 53% (97 fő) állítása szerint működik a településükön (ahol dolgoznak) önkormányzati rendészet, míg 46% (84 fő) úgy nyilatkozott nem hoztak létre ilyen rendészeti szervet, 1% (2 fő) pedig azt válaszolta, hogy nem tudja. A megkérdezettek közül 15 fő szerint több mint 25 éve, 11 fő állította, hogy 20–24 éve, 12 fő úgy gondolta, hogy 15–19 éve, 18 fő, hogy 10–14 éve, 11 személy, hogy 5–9 és 12 fő, hogy 1–4 éve működik ilyen rendészeti szerv. Az önkormányzati rendészeti formák elemzése kapcsán az látható, hogy a működő önkormányzati rendészetek közül 48,6% közterület-felügyelet, 38,2% mezei őrszolgálat, 14,2% halászati őr és 4,9% erdészeti szakszemélyzet, míg 3,3% természetvédelmi őrszolgálat.

4. számú diagram

Önkormányzati rendészet működési formái a Dél-Alföld Régióban

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Fókuszbeszélgetésen⁸ Csongrád város polgármestere elmondta, hogy a településen közterület-felügyelet működik, és szükség van rá. Három főt beiskoláztak tréningre is, de nagyon nehezen találnak megfelelő embert a feladatra, mivel nem szívesen vállalják fel a konfliktusokat a lakossággal. Nem tudják elkülöníteni a munkát a személyes kapcsolatoktól. Véleménye szerint jó és kell, de hiába hoznak rendeleteket, annyit ér, amit betartanak. Mezőőrség nem működik a településükön, de jó lenne a terménylopások megelőzésére, felderítésére. Pénzhiány a gondjuk és az akarat hiánya.

Más indokolást fogalmazott meg Tömörkény település jegyzője arról, hogy miért nem került kialakításra az önkormányzati rendészet. Nem hoztak létre és nem működtetnek ilyen egységet, mivel más a településszerkezet és a külterületi szerkezet. Néptelenedik a külterület. Jó az információáramlás a település vezetése, a rendőrség (rendőr) és a polgárőrség között. A lakosság megbízik a településvezetésben és a rendőrségben. Azt tapasztalja, hogy a polgármester, a hivatalos rendészeti szervek és a polgárőrség meg tudják oldani a problémát. A 2000 fő alatti településen a lakosság is figyelemmel kíséri a folyamatokat, a településen megjelenő idegeneket és azonnal jelzéssel élnek. A jelzőrendszer kiválóan működik. A szükséges intézkedéseket meg tudják tenni.

Hasonló véleményt fogalmazott meg Csanytelek alpolgármestere is. Álláspontja szerint nincs szükség ilyen szervezetre, kis lélekszámú a településük,

⁸ A Csongrádi és a Kisteleki járásokban 2021. november 04-én, a szerző által személyesen megtartott fókuszbeszélgetés.

a szántók belterületen vannak. A lakosok minden problémájukkal a polgármesterhez mennek először.

Bakson, a polgármester elmondása szerint közterület-felügyelő működött, mivel a kamerarendszer kiépítésekor (11 darab) kötelező volt létrehozni. Jelenleg a településen ugyanaz a mezőőr és a polgárőr elnök. Az a tapasztalata, ha az önkormányzati dolgozó látja el az ilyen jellegű feladatokat, jól működik a rendszer.

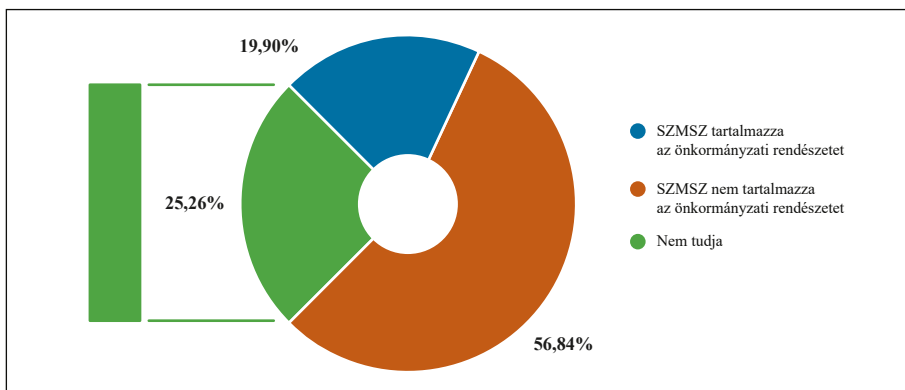
Balástya polgármestere is hasonló véleményt fogalmazott meg. A település vezetője elmondta, hogy a községben közterület-felügyelet működött 5-6 éve, mivel a kamerarendszer kiépítésekor kötelező volt létrehozni. Mezőőre van Balástyának, nagyon sok feladatot lát el, mivel az önkormányzat alkalmazottja. Önkormányzati kommunális feladatokat, logisztikai szervezést végez (söfőr, általános segítő). Ha lenne anyagi forrás, létrehozna közterület-felügyeletet. A mezőőrség esetében a gazdák helyett az önkormányzat fizeti a mezőőri járulékot. Nagy előny, ha olyan a városrendész, aki előtte hivatásos rendőr volt, mivel ő ismeri a jogszabályokat.

Kistelek Város Önkormányzata egy olyan rendészeti beosztás létrehozását határozta el, ahol elsődleges feladat nem a büntetés kiszabása, hanem a jogkövető magatartás elérése, szükség esetén a felek közötti konszenzus kialakítása. Ez alapján nem közterület-felügyelői, hanem városrendészeti munkakörben, megbízási szerződéssel foglalkoztat a város egy főt. Ez így egy sokkal komplexebb, sokrétűbb feladatkör kialakítását tette lehetővé. A feladatkör minden olyan területre kiterjed, amely az önkormányzat hatáskörébe, felügyeletére vagy végrehajtási feladatkörébe tartozik. Az eltelt egy év alatt ez az irányvonal, a tapasztalatok szerint, pozitívan értékelhető.

Az emberek igénylik a személyes kapcsolattartást, és az esetek többségében az ügyintézés is felgyorsul, a problémák megoldása hatékonyabb. A kérdőívet kitöltők közül, akik korábban úgy nyilatkoztak, hogy van a településükön önkormányzati rendészet, 42,6% adta azt a választ, hogy a polgármesteri hivatal belső szervezeti egységként jött létre ez a rendészeti szerv. Költségvetési szerv belső szervezeti egységként 2,2%, és önálló költségvetési szervként 2,7%. Nem tudta megmondani 10,4%. Ez is különösen figyelemre méltó, mert két község és egy kisváros polgármesterétől származott a válasz, a többi pedig kizárólag rendőri vezetőktől. Arra a kérdésre, hogy az önkormányzati rendészeti szerv működésének szabályait tartalmazza-e az önkormányzat szervezeti és működési szabályzata 24,6% azt a választ adta, hogy igen, 35% a nemhez tette az x-et, 40,4% pedig nem tudott válaszolni, akiknek fele önkormányzati vezető volt.

5. számú diagram

Az önkormányzati rendszert szerepeltetésének aránya az önkormányzat Szervezeti és Működési Szabályzatában (SZMSZ) – polgármesterek, jegyzők, önkormányzati dolgozók válaszai alapján

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A kérdőíves felmérés eredményeiből és a fókuszbeszélgetések tapasztalataiból levonható az a következtetés, hogy a nyilatkozók többsége szerint az önkormányzati rendszert a település közbiztonságához nagymértékben hozzájárul, hiszen a válaszolók 28,4%-a ezt állította. Ugyanakkor 9,3% nyilatkozta azt, hogy ezt nem tudja megítélni. A többi válasz kiegyenlített százalékokat mutat.

Az önkormányzati rendszert szerepe és feladata a közbiztonság struktúrájában

A válaszadók – függetlenül a betöltött önkormányzati vagy állami szakmai szerepüktől – nagyjából egyformán ítélték meg, hogy a járőrszolgálat és a személyes jelenlét támogatná legjobban a települések közbiztonságát. A kérdőíves válaszai alapján összefoglalható, hogy az önkormányzati rendszert az alábbi tevékenységekkel járulhat hozzá a települések közbiztonságához. A kérdőívet kitöltők véleményeit figyelembe véve csoportosítottam, hogy mely feladatokat tartják fontosnak a régióban, amelyek a következők.

Bűn- és balesetmegelőzési területen végzett feladatok:

- járőrszolgálat,
- rendezvények biztosítása,
- jelzőőri tevékenység,
- folyamatos információ és adatgyűjtés a területükön,
- társszervekkel történő szoros együttműködés,

- kommunikáció,
- kamerarendszerek működtetése.

A fenti csoportosításban lévő feladatok gyakorlati megvalósítását jól tükrözi a Kistelek városban foglalkoztatott ügynevezett városrendész által ellátott néhány feladatkör. A teljesség igénye nélkül ismertetem a Kistelek alpolgármesterével folytatott fókuszbeszélgetés során megismert városrendészi feladatokat:

- ellenőrzi a közterületek rendjének és tisztaságának fenntartását,
- ellenőrzi a környezetvédelmi előírások, a közterület-használat jogszerű betartását,
- felügyeli és figyelemmel kíséri a rendezetlen portákat, gazos, elhanyagolt területeket,
- közreműködik a közrend és a közbiztonság védelmében,
- információt nyújt elsősorban az önkormányzat részére, de bármely érintett szerv részére,
- felügyeli az épített és természeti környezetet (műemlékvédelem, szobrok, parkok, védett fák, játszóterek stb.), megteszi a szükséges intézkedéseket azok megóvása védelme érdekében,
- figyelemmel kíséri a közterületi, önkormányzati közlekedési táblák meglétét, ezek hiánya – vagy esetleg szükség felmerülése – esetén felhív, tájékoztat azok kihelyezésére és közreműködik a kitételben, ezt ellenőrzi és közreműködik az ebben érintett szervekkel,
- jogsértés, szabálytalanság esetén megkísérli önkéntes jogkövetésre bírni az elkövetőt, sikertelenség esetén a szerződésben foglaltak szerint megkeresi és tájékoztatja az intézkedési jogosultsággal rendelkező szervet,
- segíti a rendvédelmi szervek munkáját,
- közreműködik önkormányzati (állami) vagyon, közvagyon védelmében, fellép a rongálókkal szemben, értesíti az eljáró hatóságot és a tulajdonos önkormányzatot.

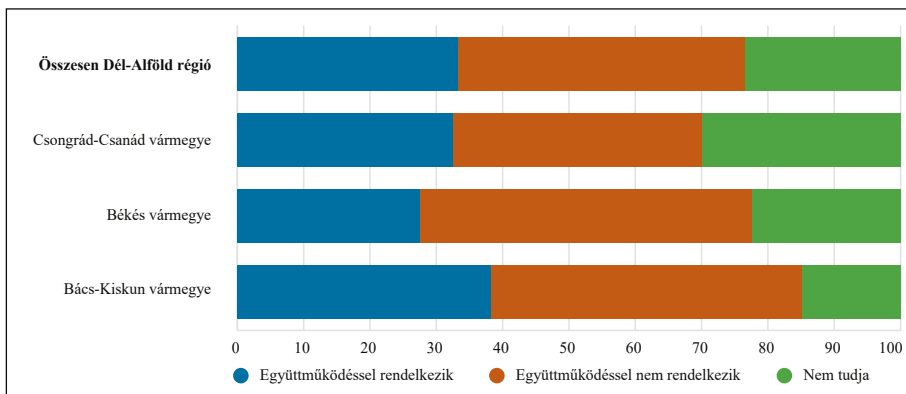
Összefoglalva láthatjuk, hogy a kérdőíves felmérésben részt vevő válaszadók lényegében ismerik az önkormányzati rendészet feladatait és egyetértés van abban, hogy ezen a rendészeti feladatokat ellátók jelentősen hozzájárulnak a települések biztonságához. A településvezetők, de a rendőrségi vezetők is nagy mértékben támaszkodnak a helyi rendészetben ilyen formán tevékenykedőkre.

A rendőrség és az önkormányzati rendészet együttműködési lehetőségei, akadályozó tényezők

Arra a kérdésre, hogy „Az önkormányzat az önkormányzati rendészeti szerv működésével összefüggésben kötött-e együttműködési megállapodást a rendőrséggel?” 33,3% igennel nyilatkozott, míg 43,2% nemmel, és 23,5% nem tudott érdemi választ adni. Ez utóbbiak tekintetében érdekes megállapítás tehető, mivel 43 fő polgármester nem tudta, hogy van-e hatályos együttműködési megállapodása az önkormányzatnak, de az is kiemelendő, hogy 23 rendőri vezető sem rendelkezett ilyen ismeretekkel.

6. számú diagram

Önkormányzati rendészetek és a rendőrség között megkötött együttműködések alakulása

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Jobb a helyzet az önkormányzatok és más rendvédelmi vagy rendvédelmi feladatokat ellátó szervekkel való együttműködés tekintetében. A válaszok közül 78 fő a katasztrófavédelmet, 24 fő a helyi polgárőrséget, 10 fő a polgári nemzetbiztonsági szolgálatot, 8 fő a büntetés-végrehajtást, 5 személy a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt jelölte meg (a maradék három önmagában nem tűnik relevánsnak), míg 46 személy nem tudott válaszolni. A hatályos együttműködéssel rendelkezők válaszából az tűnik ki, hogy döntő többségben kiválóan tartják az együttműködés minőségét a rendőrséggel, ami 24 fő esetében 40%-ot jelent, jeles érdemjeggyel. Jót 33,3% adott, közepesnek 16,6%, míg elégségesnek 3,3% tartotta. Egy fő úgy ítélte meg, hogy elégtelen, míg szintén egy fő nem kívánt válaszolni. Az együttműködések javítása – mint szakmai kapcsolaterősítés, hatékonyságnövelő lehetőség is – tekintetében a válaszadók mintegy

fele (50,3%) gondolta úgy, hogy szükséges. Nem tudott a kérdésre válaszolni 59 fő, míg 17,5% azt válaszolta, hogy megfelelő az együttműködés színvonala. A válaszadók úgy ítélték meg, hogy a hatékony együttműködés alapja a végrehajtói szinten történő permanens kapcsolattartás, interaktív információcsere, esetmegbeszélések tartása, a közösen végrehajtott járőrszolgálatok számának növelése. Ugyanakkor mindenképpen figyelembe kell venni egy kutatás megállapításait, amely szerint „...néhány esetben azonban kritikai jelleggel meggyezték interjúalanyaiknak, hogy a mezei őrszolgálatról a rendőrség felé való információáramlás jó, azonban ellentétes irányban, azaz a rendőrségtől a mezei őrszolgálat felé való információáramlás nem igazán működik. Az előbbieket miatt javaslatként fogalmazták meg egyes mezőőrök, hogy érdemes lenne az információáramlás hatékonyságának javítására egy közös kommunikációs platformot létrehozni.” (Bacsárdi, Christián & Sallai, 2018). A települések és a rendőrség közötti együttműködés megítélésénél fontosnak tartom kiemelni, hogy a régióban jellemzően az állami szervek a kezdeményezők. „Ha a rendőrség társadalmi szerepét akként fogjuk fel, hogy az a maga speciális eszközeivel a társadalmi konfliktusok csökkentésén fáradozik, akkor magától értetődő, hogy ehhez azokkal kell szüntelenül egyenrangú és oda-vissza működő (külső) párbeszédet folytatnia, akiknek biztonságával (ő is) foglalkozik (vagyis az emberek közösségeivel).” (Gaál & Molnár, 2013). Tapasztalataim szerint az utóbbi időben megtartott különféle fórumok is ellaposodnak, nincsenek vagy nem a hatóság kompetenciájába tartozó problémákat vetnek fel az önkormányzatok részéről. „Az önkormányzati rendészeti szervek bizonyos feltételek teljesülése esetén képesek lehetnek arra, hogy hatékonyabban hozzájáruljanak a helyi közbiztonság növeléséhez. Az önkormányzati rendészeti szervek helyi rendészetben játszott jelentős szerepe egyértelmű, azonban ehhez a részletszabályok finomhangolására van szükség.” (Bacsárdi & Christián, 2017). Véleményem szerint ebbe a körbe tartozik a jogi szabályozás koherenciájának megteremtése, az önkormányzati rendészet működtetéséhez szükséges költségvetési keretek biztosítása, transzparens szabályozása és egy egységes módszertani útmutató kiadása, alkalmazása, a megfelelő szakemberek kiválasztása, továbbképzése. Ezt támasztja alá, hogy az akadályozó tényezők közül a válaszadók 71%-ban finanszírozási nehézséget jelölték meg. A visszajelzést adók közül 56% (47 fő) úgy gondolta, hogy költségvetési forrás rendelkezésre állása esetén létrehozna önkormányzati rendészetet. Létszámhiányt 42,1%-ban, 18%-ban pedig a képzés hiányát nevesítették nehezítő körülménynek. Kisebb százalékokban jogi-szakmai koherenciahiányokat említettek. Kutatásom során az önkormányzati rendészet működésére vonatkozóan egy számomra új nehezítő körülményre találok. Pusztaszer polgármestere fókuszbeszélgetésben kiemelte,

hogy a településen az 1990-es évek elején jelent meg az igény valamilyen önkormányzati alkalmazásban lévő rendészeti feladatot ellátó személyre. Jelenleg is van a településen mezőőr, aki egyben polgárőr is, valamint ő a legrégebben dolgozó az önkormányzatnál. Probléma abból szokott adódni, ha kiképeznek valakit a feladatra, a jó szakembert elviszik a jobb fizetés miatt más cégek. Nehéz a pótlásuk, ha kiesnek a munkából.

Hipotézisek értékelése

A tanulmányban négy hipotézis került felállításra.

1. Az önkormányzati rendészet létrehozása a Dél-Alföld Régióban kizárólag a közterület-felügyeletre és a mezőőri szolgálatra korlátozódik. Azokon a településeken, ahol polgárőrség működik nincs önkormányzati akarat további önkormányzati rendészeti szerv létrehozására.

Az 1. számú hipotézis nem nyert igazolást, mivel a megkérdezettek közül többen is azt válaszolták, hogy a hipotézisben megfogalmazott szereplőkön kívül más, egyes rendészeti feladatot ellátó személy is tevékenykedik a településen a biztonság fenntartása érdekében. A Dél-Alföld Régióban jellemzően még a halászlé őr, a természetvédelmi őr jelölték meg a válaszadók, mint fontos szereplőt, aki az önkormányzati rendészeti munkát érdemben támogatja. Az a feltevésem sem nyert igazolást, hogy a polgárőr egyesülettel működő települések elégségesnek tartják az ilyen állapotot. Elenyésző számú válasz érkezett arra vonatkozóan, hogy nem hoznának létre valamilyen formában működő önkormányzati rendészeti szervet.

2. A kisebb lélekszámú települések önkormányzatai is létrehoznának helyi rendészeti szervet elegendő anyagi erőforrás, valamint megfelelő képzettségű szakember megléte esetén.

A 2. számú hipotézis teljes mértékben igazolást nyert, elfogadottnak tekinthető. A kisebb települések kategóriájába az 5000 fő lakosságszám alatti községeket soroltam be. Szignifikáns volt azon válaszadók száma, akik egyértelműen azt nyilatkozták, hogy megfelelő költségvetési forrás és kiképzett szakember megléte esetén létrehoznának önkormányzati rendészeti szervet.

3. *A településbiztonság, a helyi rendészet eredményes, hatékony működtetéséhez elengedhetetlen a helyi és vármegyei önkormányzatok, valamint a rendészeti szerveik vezetőinek szakirányú továbbképzése.*

A 3. számú hipotézis teljes mértékben igazolást nyert, elfogadottnak tekinthető. A kutatás eredményei egyértelműen alátámasztották, hogy van igény a rendszeres képzésre. Emellett a szakmai konferenciák megszervezésének lehetősége is több válaszoló esetében felmerült. Többen hiányolták az egységes módszertan meglétét is.

4. *A települések közbiztonságának fenntartása, javítása érdekében tovább kell erősíteni az önkormányzati rendészeti és az állami rendvédelmi szervek, valamint a civil szervezetek közötti együttműködést.*

Az 4. számú hipotézis teljes mértékben igazolást nyert, elfogadottnak tekinthető. A kérdőíves felmérés és a fókuszbeszélgetések eredményei alapján egyértelműen kijelenthető, hogy az egyes szervek közötti hatékony együttműködés nélkül nem lehet eredményesen cselekedni a települések biztonságának fenntartása céljából. A jelenlegi együttműködési gyakorlatot tovább kell erősíteni a szükséges egyeztetések, fórumok rendszeresebbé tételével, az önkormányzatok erőteljesebb bevonásával.

Javaslatok a helyi rendészet fejlesztésének lehetséges irányaira

Az általam elvégzett online kérdőíves kutatás eredményeire, a tanulmányozott közbiztonsági stratégiák, a fókuszbeszélgetések tapasztalataira és a hipotézisek értékelésére figyelemmel öt fő csoportban fogalmaztam meg a helyi rendészet fejlesztésének lehetőségeit.

- Együttműködés erősítése, fokozása a településbiztonság megteremtésében részt vevő szereplők között. Legfontosabbnak tartom a már kialakított fórumrendszerek működtetését. A rendőrség, a polgárőrség és a települési önkormányzatok által megkezdett és jelenleg is folyamatban lévő programokat szükséges tovább folytatni.
- Mind a rendőrség, mind az önkormányzatok részéről ki kell alakítani a kooperációt, meg kell valósítani a rendszeres kapcsolattartást a vármegyeekben jelenleg kialakítás alatt lévő vármegyei bűnmegelőzési tanácsokkal.
- A települési önkormányzatokat szükséges ösztönözni arra, hogy minél többet hozzanak létre önkormányzati rendészeti szervet, vagy működtessék annak valamely formáját, mivel ezzel mentesíthetik az állami rendészet

- aktorait. Természetesen ehhez költségvetési források kellene. Ehhez jó például szolgálhat a dolgozatomban már ismertetett Csongrád-Csanád és Bács-Kiskun vármegyében működő mezőőri szolgálatok állami támogatása.
- Célszerű lenne központilag kiadni egy szakmai, módszertani útmutatót, amely iránymutatásként szolgálna a rendészeti szerv létrehozásához szükséges helyi döntések megalapozásához (Christián & Hermann, 2018). Ebben kidolgozásra kerülhetne a települések közbiztonsági stratégiájának az elkészítésére vonatkozó módszertan is.
 - Lehetőséget kell adni a települések vezetőinek (polgármester, jegyző, önkormányzati rendészet dolgozója), de rendőri vezetőknek is ismereteik bővítésére képzések, továbbképzések megszervezésére fókuszálva. Erre jó példa a Nemzeti Közszelektati Egyetemen 2022. évben indított településbiztonsági menedzser szakirányú továbbképzési szak létesítése. A képzés célja olyan településbiztonsági szakemberek képzése, akik megalapozott elméleti és gyakorlati ismeretek, valamint készségek birtokában képesek a településeken a köz- és magánbiztonsághoz, valamint a bűnmegelőzéshez kapcsolódó munkakörök ellátására.⁹

Összegzés

A Dél-Alföld Régióban elvégzett gyakorlati szempontú kutatásom és a fókuszbeszélgetések igazolták, hogy a településbiztonsági és a helyi rendészeti feladatok rendkívül összetettek, több szereplőnek az aktív, stratégiai szemléletű összehangolt cselekvését követelik meg. Ebben a komplex rendészeti feladatrendszerben megkerülhetetlen tényező a partnerek közötti folyamatos, széles körű együttműködés és a rendszeres kommunikáció útján megvalósuló információáramlás. Az is bebizonyosodott, hogy a települések részéről permanensen jelen van a stabil, kiegyensúlyozott közbiztonság iránti igény, és ennek elérése érdekében megfelelő lehetőségek, ismeretek birtokában hajlandóak is értéket teremtő vállalatokat teljesíteni. Az önkormányzatok erőteljesebb kezdeményezéssel, a rendészeti területen jelentkező érdekek artikulálásával jelentős lépést tehetnek az állampolgárok biztonságérzetének növelése irányába. Tapasztalataim szerint az állami rendészeti szervek a már kialakított és bevált jó gyakorlatok teljes rendészeti vertikumra történő adaptálásával hozzá tudnak járulni az egyes önkormányzatok proponálásához.

9 Nemzeti Közszelektati Egyetem Rendészettudományi Kar, Településbiztonsági menedzser szakirányú továbbképzési szak, Képzési és Kimeneti Követelmények, 7.1. alpont, 2.

Mindig is azt vallottam, hogy a tudományos kutatások akkor bírnak igazi tudásalapú értékkel, ha az a későbbiekben megteremti az alapot a gyakorlatba történő implementálásra. Éppen ezért úgy gondolom, hogy jelen vizsgálatom eredményeinek felhasználása és az önkormányzatoknak vagy a rendészeti vezetőknek hozzáférhetővé tétele jó alapot teremt és átfogó képet ad a helyi rendészet jelenlegi helyzetéről. Egyben bízom benne, hogy fundamentum lehet a hatékonysághoz vezető út megtalálásában.

Több diszciplína is magában hordozza a megújulási képességet, így a helyi rendészet szereplői számára is adott a paradigmaváltás lehetősége, amit a szemléletformálással és az új ismeretek megszerzésével célszerű megkezdni.

Felhasznált irodalom

- Bacsárdi J. & Christián L. (2017). Hol tart jelenleg az önkormányzati rendészet? In Christián L. (Szerk.), *Rendészettudományi kutatások. Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete* (pp. 27–38). Dialóg Campus Kiadó.
- Bacsárdi J., Christián L. & Sallai J. (2018). A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 18(4), 31–47. <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.2>
- Christián L. & Hermann G. (2018). Önkormányzati rendészet – közterületfelügyelet – gyakorlati problémái a fővárosi kétszintű igazgatásból adódóan, valamint az önkormányzati rendészet jövőjét meghatározó problémák tágabb aspektusai és azokra adott megoldási javaslatok. *Magyar Rendészet*, 18(4), 61–90. <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.4>
- Christián L. (2020). A helyi önkormányzatok felelőssége a települések közbiztonságának megteremtésében. *Magyar Rendészet*, 20(3), 55–77. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.4>
- Gaál Gy. & Molnár K. (2013). Ami elromolhat, az el is romlik? A média szerepe a biztonságos, élhető közösségek formálásában. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról* (pp. 131–140). Magyar Hadtudományi Társaság.

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *Dél-alföldi Operatív Program, CCI-szám: 2007HU161PO004. Verzió: DAOP_070705.*
http://www.darinno.hu/wp-content/uploads/2015/01/245-26-del-alfoldi_operativ_program-1.pdf

Alkalmazott jogszabályok

2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól

2013/2015. (XII.29.) Korm. határozat a Közép-magyarországi régió kettéválasztásáról

35/1998. (III. 20.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Konceptióról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Polyák Zs. (2023). Településbiztonság, helyi rendészet a Dél-Alföld Régióban II. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1597–1606. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.4>

Anti-forensics technikák szerepe a magas automatizáltságú járművek szakértői vizsgálatában

The role of anti-forensics techniques in the expert examination of highly automated vehicles

Répás József

Dr. doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Katonai Műszaki Doktori Iskola
repas.jozsef@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány célja a modern járművekhez kapcsolódó szakértői vizsgálatok technikai kihívásainak, illetve az anti-forensics technikák szerepének bemutatása. A magas automatizáltságú járművek katonai alkalmazásban és polgári közlekedésben való széles körű elterjedésével növekszik az utólagos szakértői vizsgálatok szerepe, amelyek célja a jármű igénybevétele, közreműködésével bekövetkezett esemény rekonstrukciója, továbbá az esemény elkövetőinek, az eseményben közreműködők vagy érintettek szerepének megállapítása.

Módszertan: A publikáció a vonatkozó angol és magyar nyelvű szakirodalomra, gyakorlati tapasztalatokra, széles körű módszertani forrásanyagokra támaszkodik.

Megállapítások: A magas automatizáltságú járművekben található bizonyítékok, digitális adatok a szakértői vizsgálat céljához kapcsolódóan segítenek megállapítani, hogy milyen esemény, hol, mikor és hogyan történt. Ezekhez az információkhoz való időben történő hozzáférés elengedhetetlen az esemény pontos idővonalának meghatározásához, valamint a kapcsolódó felelősség későbbi megállapításához. Az anti-forensics technikák alkalmazásával lehetőség nyílik a szakértői vizsgálatok kompromittálására, az eredmények minőségének befolyásolására.

Érték: A szakértői vizsgálat lehetőségei és a módszereihez kapcsolódó kiemelt figyelem a tudományos szférában és a médiában egyaránt megjelenik. Egyre több olyan technika jelenik meg, amely késlelteti, nehezíti vagy akár képes megakadályozni az egyes vizsgálati lépések teljes körű végrehajtását. Mint minden módszernek, a szakértői vizsgálatoknak is megvannak a maga korlátai, nehezítő

tényezői, ilyenek például az anti-forensics technikák, amelyek módszerei, hatásai jelen tanulmányban meghatározásra kerülnek.

Kulcsszavak: forenzikus vizsgálat, önvezető járművek, szakértői vizsgálat, anti-forensics

Abstract

Aim: This study aims to present the role of anti-forensics techniques, one of the technical challenges of examinations of modern vehicles. With the widespread use of highly automated vehicles in military and civil transport, the role of forensics examinations is increasing. The purpose of these is to reconstruct the event that occurred with the use and involvement of the vehicle and to establish the role of the perpetrators of the incident, those involved in the event, or those involved in the incident.

Methodology: The publication relies on relevant literature in English and Hungarian, practical experiences, and methodologies from various sources.

Findings: The evidence contained in highly automated vehicles and digital data, related to the purpose of the study, helps to establish what kind of event, where, when, and how it happened. Timely access to them is essential to determine the event's exact timeline and select the related responsibilities. By using anti-forensics techniques, it is possible to compromise expert investigations and influence the quality of the results.

Value: The possibilities of forensics examinations and the special attention related to the methods are also reflected in the scientific sphere and the media. More and more techniques are appearing that delay, complicate, or can prevent the forensics steps. Like all methods, this type of investigation also has limitations and complicating factors, such as anti-forensics techniques, whose methods and effects are defined in this study.

Keywords: forensics examination, autonomous car, expert examination, anti-forensics

Bevezetés

A modern és egyre inkább önvezetővé váló, magas automatizáltságú járművek széles körű elterjedésével a közúti közlekedési rendszerek is fejlődnek, átalakulnak.

A polgári, művelési és katonai tevékenységek hatékonyságát is nagymértékben befolyásolja, hogy az alkalmazott eszközök, járművek milyen mértékben képesek reagálni a környezet folyamatos változására, segítségükkel milyen módon és mértékben tudjuk előre megtervezni, megszervezni közlekedési feladatainkat, tevékenységünket. Az utóbbi évtized műszaki fejlődésének egyik jelenségeként figyelhető meg, hogy járműveink környezetükről, a valós világról egyre pontosabb, részletesebb információkkal rendelkeznek (Csiszár, Földes & Csonka, 2018). A modern és egyre inkább önvezetővé váló járművek és a közlekedési rendszerek működéséhez, működtetéséhez megfelelő mennyiségű és minőségű információra van szükség. Az új technológiák fejlett infokommunikáció útján biztosítják annak lehetőségét, hogy a járművek számára érzékelhető legyen a környezet, a pálya és azok elemei, a jármű mozgása pedig ezen érzékelt elemek, tárgyak és egyéb külső tényezők mentén valósuljon meg, a jármű ezekhez igazodjon. Különböző kommunikációs csatornák segítségével, a járművek és környezetük összekapcsolásával lehetőség nyílik a környezeti információk és azok hatásainak feldolgozására, ennek megfelelően pedig megvalósítható a járművek irányított térbeli mozgása. Ez a kapcsolat teszi lehetővé, hogy a járművek intelligens közlekedési/információs rendszerben működve képesek legyenek autonóm közlekedésre, a kijelölt hely, úticél elérésére, vagy konvojban való haladásra. „Az intelligens közlekedési rendszerek olyan fejlett alkalmazások, melyek tényleges (emberi) intelligencia megtestesítése nélkül biztosítanak innovatív szolgáltatásokat a különböző közúti közlekedési módokhoz és forgalmi menedzsmenethez kapcsolódóan” (URL1). Mind a közlekedési rendszerekben, mind a járművekben olyan alapvető fontosságú információ keletkezik és található, amely a vizsgálat céljának eléréséhez feltétlenül szükséges.

A járművek, illetve a kooperatív intelligens közlekedési rendszerek mint információforrások tekintetében felmerül annak a lehetősége, hogy ezen adatokhoz történő hozzáférés szándékosan korlátozásra kerüljön. Az informatikai rendszerekben egyre több olyan, az elektronikai hadviselésben már alkalmazott technika jelenik meg (például a megtévesztő célok – decoys; hamis bizonyítékok – fake evidences; megtisztítás – cleaning), amely mint ellentevékenység késlelteti, nehezíti vagy képes megakadályozni az egyes vizsgálati lépések teljes körű végrehajtását (Szabó, 2011). A modern járművekhez kapcsolódóan az elkövetett bűncselekmények nyomainak elrejtése, a szakértői vizsgálatok akadályozása érdekében a fenti megoldások közül néhány már jelenleg is rendelkezésre áll, illetve várhatóan a jövőben kifejlesztésre kerül.

Digitális forenzik – digital forensics

A digitális forenzik a kiberbűnözéssel kapcsolatos, digitális eszközökön, vagy bármely számítási képességgel rendelkező eszközön található nyomok visszaállításával és kivizsgálásával foglalkozik. A kifejezést először a számítógépes forenzikével párhuzamosan, annak szinonimájaként használták, idővel tartalma kibővült olyan eszközökre, amelyek digitális formában tárolnak adatokat. A civil vagy katonai járművekben keletkező, tárolt, továbbított digitális adatok azonosításával, összegyűjtésével, kinyerésével és értelmezésével lehetőség nyílik a járművekhez kapcsolódó múltbeli események vizsgálatára (Gogolin, 2021).

Szakértői vizsgálat lefolytatását több eset is indokolta teheti, így például egy elszenvedett vagy okozott baleset során a felelősség megállapítása, vagy vitatott tények eldöntése érdekében, egyéb hatósági, jogi, büntetőjogi eljárásban, a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatainak ellátásához (például információszerezés, elemzés, értékelés vagy felderítés), továbbá személyek vagy szállítmányok nyomon követése esetén válhat szükségessé. A jármű megjelenhet mint egy cselekmény elkövetésének eszköze, vagy mint egy fizikai vagy logikai támadás célpontja, továbbá tartalmazhat digitális nyomot, bizonyítékot (Chandel, 2020; Kävrestad, 2020; Máté, 2018).

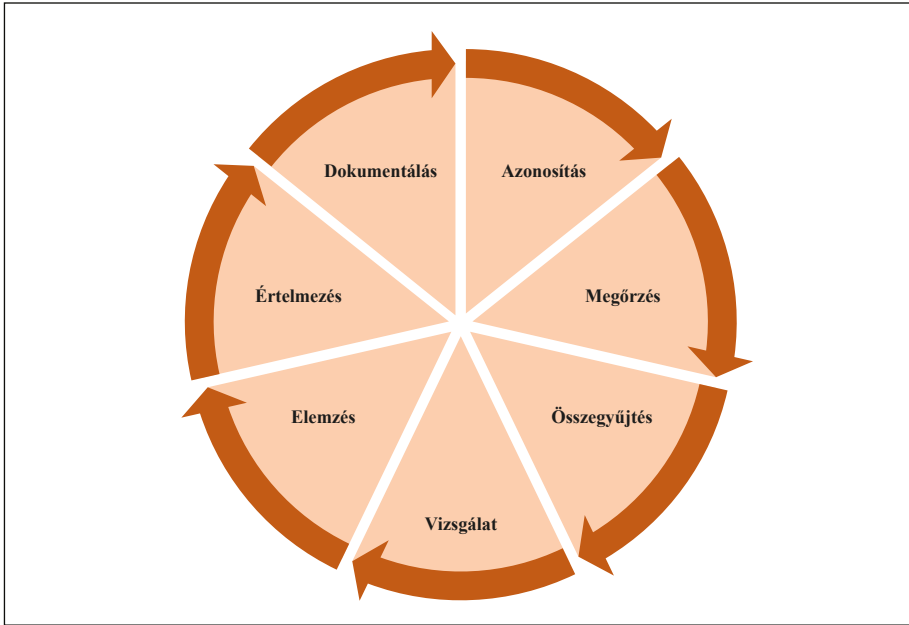
A szakértői vizsgálat során azonosított, megismert információk felhasználhatók például nemzetbiztonságot veszélyeztető cselekmények megelőzésére,¹ jogi eljárásban, katonai műveletekben egyaránt (URL2).

A forenzikus vizsgálat célja a vizsgált eseményhez kapcsolódó, kulcsfontosságú nyomok azonosítása, rögzítése, megőrzése, elemzése, szükséges mértékű utólagos vizsgálata, az eredmények pontos dokumentálása, a bizonyíték hitelességének és sértetlenségének megőrzése, az eredmények laikusok számára is érthető módon történő ismertetése, melyek a digitális forenzikus vizsgálat lépéseit adják.

1 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról.

1. számú ábra

Digitális forenzikus nyomvizsgálati lépések

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Anti-forensics

A magas automatizáltságú közlekedési járművek és a kooperatív intelligens közlekedési rendszerek (C-ITS) – részletes, egyes eljárások esetében rendkívül hasznos, más módon pótolhatatlan, nagy mennyiségű információt tartalmazó – adatforrást jelentenek a szakértői vizsgálatok elvégzéséhez. A digitális forenzik egy egyedülálló terület, mert a gyorsan változó információtechnológiai környezetben a szakértők rendre új technikai kihívásokkal néznek szembe. A kihívások megjelenhetnek (hadi)technikai, szoftveres, működési, jogi és nyomozati területen. A digitális forenzikus vizsgálat különböző módszerek, eszközök és technikák alkalmazásával az információk összegyűjtésére koncentrálódik, amelyek alapján rekonstruálható a vizsgálat tárgyát képező esemény, meghatározható annak idővonala, abból felhasználói (és akár egyéb érintettre vonatkozó) adatok ismerhetők meg. Az anti-forensics (mint technikai kihívás) célja, hogy a digitális forenzik keretein belül lefolytatott vizsgálat elvégzését megnehezítse vagy megakadályozza.

Mivel a számítógéppel, digitális eszközökkel elkövetett bűncselekmények (például csalás, hamisítás, adatokban, programokban történő károkozás, jogellenes behatolás, szabotázs stb.) és kibertámadások napjainkban egyre elterjedtebbé válnak, ezek vizsgálatára széles körben elérhetőek megoldások. Egyszerűen alkalmazható technikák állnak rendelkezésre a törölt fájlok helyreállítására, fájlrendszerek vizsgálatára. Ezen megoldások folyamatos fejlesztése szükséges annak érdekében, hogy az új technológiák és rendszerek vizsgálhatók legyenek (Mezei, 2018; Gyarakai, 2012).

Ezzel párhuzamosan az úgynevezett elkövetői oldalon is folyamatos a fejlesztés. Törekvésük lényege, hogy a vizsgálatok hatékony lefolytatása ellen olyan megoldásokat dolgozzanak ki, amelyek az adatok, fájlok, naplóállományok, események nyomainak elrejtését, törlését vagy hamisítását végzik. Egyes megközelítésben az anti-forensics megoldásoknak olyan célja is van, hogy kikényszerítik a hatékonyabb forenzik eljárások kifejlesztését, azonban jellemzően a kiberbűnözésben, nyomok eltüntetésében, elrejtésében használatosak. Alkalmazható még nemzetbiztonsági szempontból védendő dokumentumok védelmére, nyomok elrejtésére, fedett információgyűjtésre, vagy személyes adatok vagy dokumentumok védelemre is.

Az anti-forensics módszerek alkalmazásában érintett személyek (támadók, védekezők vagy elkövetők), olyan folyamatok és eszközök kombinációját alkalmazzák, amelyek a vizsgálati feladatok végrehajtásának akadályozását célozzák. Az anti-forensics eszközök, eljárások és technikák folyamatosan bővülő gyűjteménye a rendszereken lévő adatok azonosítását, az azokhoz történő hozzáférést, bizonyítékok gyűjtését megnehezítik, megghiúsítják vagy hátráltatják a szakértő vizsgálatok végrehajtását, és rendre kihívások elé állítják a szakértőket. Ide tartozik minden olyan tevékenység, amelyek célja az esemény, tevékenység, támadás nyomainak elrejtése, vagyis különböző módszerek és technikák felhasználásával igyekeznek elrejteni vagy módosítani a nyomokat a vizsgálat hátráltatása érdekében.

Amíg a szakértői vizsgálatok során mindent elkövetnek azért, hogy a digitális eszközökről hiteles bizonyítékokat nyerjenek ki, addig az anti-forensics oldalon megpróbálják elrejteni, illetve megsemmisíteni azokat.

Míg a számítógépes környezetben használható vizsgálati eszközök, technikák, módszerek vagy egyes folyamatlépések részben vagy egészben alkalmazhatóak a mai modern járművekben is, az egyre inkább önvezetővé váló járművek esetén, a komplex működésből és felépítésből adódóan, azonban korlátozott módon lesznek használhatóak. Az anti-forensics technikák használata a katonai célú és polgári közlekedési járművek vonatkozásában napjainkban még nem terjedt el, azonban a szakértőknek időben fel kell készülnie az új kihívásokra, melyeket

az új közlekedési járművek hoznak magukkal ezen a területen is (Répás, Schmidt & Berek, 2022; Gogolin, 2021; [URL3](#); [URL4](#); [URL5](#); [URL6](#)).

Anti-forensics taktikák, technikák és eljárások

Az anti-forensics taktikák, technikák és eljárások (TTPs – tactics, techniques and procedures) elrejtik vagy minimalizálják a felhasználók tevékenységének nyomait (digitális lábnyomot), megnehezítik vagy megakadályozzák a kapcsolódó bizonyítékok azonosítását, megszerzését, kihasználják a forenzik eszközök gyengeségeit, hibáit, továbbá bonyolulttá és időigényessé teszik a szakértői vizsgálatok elvégzését, vagy megpróbálják félrevezetni, lehetetlenné tenni azt. Az ilyen megoldások elkövető oldali alkalmazásának célja:

- (meg)akadályozni a szakértői vizsgálat lépéseit,
- a szakértői munka elnyújtása, nehezítése,
- szakértők félrevezetése, megtévesztése,
- nyomok elrejtése, kinyerésének akadályozása,
- jelentés pontosságának és hitelességének megkérdőjelezése,
- a forenzik eszköz (tool) használatának nehezítése,
- a forenzik eszköz (tool) használatának, jelenlétének felfedése,
- a forenzik eszköz kompromittálása, támadó eszközként való felhasználása,
- közvetlen támadás a szakértő ellen,
- az anti-forensics eszköz nyomainak törlése.

Ezekkel csökkentik a releváns digitális bizonyítékok mennyiségét és minőségét is (Gogolin, 2021; [URL11](#); Grupal, 2014; Simon, 2007).

A szakértői vizsgálat lépéseinek akadályozása, megghiúsítása alatt a folyamat fő lépéseinek – a digitális bizonyítékok kinyerésének, az összegyűjtött adatok feldolgozásának, ellenőrzésének vagy elemzésének – negatív befolyásolását értjük (Prabin, 2019). A felsorolásra kerülő példák jellemzően számítógépes környezetből származnak, mivel a járművek esetén ilyen megoldások még nem készültek vagy nem terjedek el.

Az adatok elrejtése egy régi módszer, amelynek célja az adatok észrevehetetlenné, észlelhetetlenné tétele, miközben még jelen vannak az adattárolón. Megvalósítható az adatok áthelyezésével olyan helyre, ahol a szakértői vizsgálat során esetleg nem keresik, vagy hordozható eszközre helyezik át. Ezek az áthelyezések azonban nyomot hagynak maguk után, az adatátvitel ténye és a hordozható eszközök használata megjelenik a naplófájlokban. Emellett a szakértői vizsgálat során a fizikai vagy logikai lemezek teljes tartalma kerül vizsgálatra, az

elemző szoftverek a teljes adathalmazt vizsgálják, így az adathordozón belüli áthelyezés kevésbé hatékony megoldás. A szakértői munka azonban nem elvégezhető például PIN vagy jelkóddal vagy biometrikus adattal védett mobiltelefonon, amennyiben ezek nem ismertek vagy állnak rendelkezésre.

A munka elhúzódhat, speciális vagy nem elterjedt (például ZFS) fájlrendszer, operációs rendszer (például járművekben a Windows Automotive) vagy tiltott fájlnevek (például CON, PRN, AUX, NUL, COM1, COM2 stb.) alkalmazása esetén (URL7). A nem általánosan használt RAID vezérlők alkalmazása, egyedi RAID paraméterek használata miatt rendkívül időigényes lehet az egyes variációk kipróbálása, a vizsgált eszközön nem mindig valósítható meg a RAID tömbök összeállítása.

A nem elérhető hálózati meghajtó félrevezetheti, megtévesztheti a szakértőt, ami hátráltatja és megnehezíti munkáját. Az adattelítéssel vagyis a használt, nagy számú adathordozó (HDD-k, USB kulcsok, CD-k, DVD-k, mobil eszközök) megőrzésével és rendszeres használatával lassítható az adatgyűjtés folyamata, mivel minden egyes eszköz vizsgálata szükségessé válik (URL8). A vizsgálati célból lefoglalt eszköz, vezeték nélküli kapcsolaton keresztül (például wifi, Bluetooth), az eszközhöz történő közvetlen fizikai hozzáférés nélkül, távolról is törölhető, megakadályozva ezzel a vizsgálat elvégzését.

A nyomok elrejtésére kriptográfiai, szteganográfiai módszerek vagy obfuszkáció alkalmazhatóak. A kriptográfia vagy rejtjelezés *„feladata matematikai módszereket alkalmazó algoritmusokkal és azok használatának pontos leírását tartalmazó – szigorúan betartandó – kriptográfiai protokollok segítségével biztosítani az üzenetek, illetve tárolt információk bizalmasságát, védeltségét, hitelességét”* (Muha & Krasznay, 2018). A szteganográfia az üzenetek elrejtésének tudománya. Míg a kriptográfiai megoldásokkal a továbbított üzenet meglétét nem titkoljuk, maga az üzenet titkosított formában kerül továbbításra, a szteganográfia segítségével nem a továbbítandó üzenet adattartalma kerül elrejtésre, hanem magának az üzenetnek a létezését titkoljuk (Bertók, 2010; Földes, 2009). Az obfuszkáció anti-forensics értelemben szándékos elrejtést jelent, annak érdekében, hogy a vizsgálatot végző szakértő számára zavaros, kétértelmű vagy nehezen érthető legyen az adattartalom. *„Szoftverek esetében ezt a kiadott binárisra tudjuk értelmezni, azaz minél nehezebben lehessen megérteni annak pontos működését úgy, hogy a program helyesen működik”* (Kócsó, 2004). Segítségével a kártékony kódok elrejtethetők, továbbá védhetővé válik az algoritmus, megakadályozható az illegális szoftvermásolás, nehezíti a kód és a tartalom megértését és visszafejtését (Kócsó, 2004).

A vizsgálat során gyűjtött digitális bizonyítékok olyan adatok (*„bizonyító erejű információk, amelyeket bináris formában tároltak, vagy továbbítottak”*), amelyek

a vizsgálat szempontjából releváns tényekre vonatkoznak, olyan forrásokból származnak, ezeket olyan bizonyítási eszközökből szerezték be (megismerhetővé váltak), amit jogszabály lehetővé tesz. „*A digitális bizonyíték megismerhető:*

- *megkereséssel (Be. 71. §);*
- *az adathordozónak, illetve az adatnak a lefoglalásával (Be. 151. §);*
- *információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezéssel (Be. 158/A §);*
- *titkos információgyűjtéssel (1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről 63. §); illetve*
- *titkos adatszerzéssel (Be. 200–202. §)” (Sorbán, 2016).*

„*A bizonyítási eszköz tehát a bizonyíték hordozója, a bizonyíték pedig az az információ, amelyhez a bizonyítási eszközből jutunk*” (Sorbán 2016). Az anti-forensics technikák segítségével befolyásolható a digitális bizonyítékokhoz való hozzáférés, azok relevanciája vagy hitelessége, ezáltal a teljes vizsgálati jelentés megfelelősége is. A jelentés vagy annak adattartalmának pontossága és hitelessége nagyban függ továbbá attól, hogy az adatokról készült másolat hiteles-e, pontosan (például a rendszeridő pontossága, hiteles külső időforráshoz való szinkronizációja) és teljeskörűen tartalmazza-e a bizonyíték tartalmát, valamint, hogy a másolaton minden releváns adat megtalálható-e, ami az eredeti adathordozón megtalálható volt (Fülöp, 2020). A vizsgálatok során a fájlrendszer időbélyegei alapján, az úgynevezett MACE idők (Modified, Accessed, Created, Entry), a fájlok utolsó módosításának, olvasásának, készítésének és az MFT (master file table) rekord utolsó frissítési dátumának felhasználásával kerül összeállításra az események idővonala. Azonban ezen idők módosíthatók vagy beállíthatók véletlenszerűen is, ami hátrányosan befolyásolja a vizsgálati eredmények megfelelőségét és hitelességét (URL8).

A szakértő forenzikus eszköznek használhatóságát nehezíti vagy eredményességében korlátozzák az anti-forensics megoldások. A vizsgálandó rendszerben, annak működés közben keletkező illékony adatok, az alkalmazások futtatása során a memóriában található információk (például futtatott szolgáltatások, esemény naplók) megszerzése, az adatok feldolgozása és vizsgálata a live forensics feladata (URL9; URL10; Adelstein, 2006). Az ideiglenes memóriában található adatokhoz való hozzáférés például olyan megoldással is akadályozható, hogy az anti-forensics alkalmazás monitorozza az USB portokhoz csatlakoztatott eszközöket, amennyiben egy nem regisztrált eszköz kerül csatlakoztatásra, a teljes memória területet (vagy csak egy részét), továbbá az adathordozó tartalmát tetszőleges (logikai 0-kal és 1-ekkel) vagy véletlenszerű adattartalommal felülírja. Tekintettel arra, hogy az illékony adatok egyrészt működés közben változhatnak,

másrészt az eszköz kikapcsolását (a jármű áramtalanítását) követően a memória sajátosságai miatt elvesznek, ezért a múltbeli esemény rekonstruálása e technológia használatával csak rendkívül korlátozott időtartamban lehetséges. Az időtartam függ a szoftver működésétől – pár másodperces, illetve esetleg néhány órás időtávra korlátozódik. A live forensics megismételhető szituációban, például az esetleges gyártói szoftver üzemzavarára, hibás működésére deríthet fényt. Ennek megfelelően a live forensics kizárólag speciális esetekben, a pontos, szoftveres megismételhetőség miatt rendkívül korlátozottan alkalmazható járművek esetében.

A Zero-Footprinting (nulla lábnyom) eszköz viszonylag új anti-forensics megoldás, ami az adattárolók „megtisztítására” vagy a lemez eredeti tartalmának teljes megsemmisítésére használható, ezáltal a támadást teljesen észrevehetlenné teszi. A forenzik eszköz használatának, jelenlétének felfedése, például kártékony kódok működési mechanizmusának szakértő általi feltárása során lehet fontos (anti-forensics szempontból). Annak érdekében, hogy a kártékony kód a jelenlétét elrejtse, működését felfüggesztheti például, ha virtuális gépen történő futtatást észlel.

Magának a forenzik eszköznek a visszatámadásra való felhasználása akadályozhatja a nyomok elemzését és utólagos vizsgálatát. Mivel a forenzik eszközök (például hálózati forgalomelemzők) nagyban segítik a vizsgálat elvégzését, a következtetések levonását, ezek sérülékenységeit kihasználva hiba generálható a működésükben. Puffer túlcsordulás támadás indításával vagy tetszőleges kódok futtatásával akadályozható az eszközök működése, vagy az általuk használt erőforrások túlterhelésével a teljes vizsgáló környezet rendelkezésre állása negatívan befolyásolható (Chhabra, 2014).

A vizsgálat akadályozásának egyik módja a szakértő elleni közvetlen logikai vagy fizikai támadás. Logikai támadásként, elektronikai ellentéveségeként értelmezhető a szakértő informatikai hálózata ellen irányuló felderítés vagy a kapcsolat megszakítására irányuló tevékenység; fizikai támadás lehet a szakértő közvetlen megtámadása vagy a vizsgálat helyszíne (például épület) ellen irányuló kinetikus támadás (Garfinkel, 2007).

A szakértői vizsgálat lefolytatásának vagy eredményeinek befolyásolására alkalmazott anti-forensics eszközök nyomainak törlése összetett feladat, például az operációs rendszerek több szintű naplózása miatt. Az egyes műveletek elvégzését, alkalmazások futtatását több helyen és módon rögzíti az operációs rendszer, ezért a nyomok teljes eltüntetése nem minden esetben valósítható meg teljeskörűen. Még az adatok wipe-olása, vagyis a biztonságos, felülírással történő törlése is több helyen (registry-ben, journal fájlban, auditnaplóban stb.) hagy nyomot, ezért a vizsgálat során nélkülözhetetlen a körültekintő feladatvégzés.

Anti-forensics megoldások alkalmazhatósága a digitális forenzik lépéseiben

A szakértői vizsgálat során különböző technikai nehézségek, nehezítő tényezők merülhetnek fel (például a fentebb tárgyalt megoldások), amelyek a vizsgálatokat hátráltatják, vagy rendkívüli erőforrás-felhasználást (például idő, eszköz, pénz) eredményezhetnek, megnövelve ezzel a vizsgálat idejét és költségeit. Az adatok tárolási helye és módja, az inkompatibilitás és az adatmennyiség mellett, a technikai kihívások egyik fő csoportját alkotják a különböző anti-forensics megoldások.

Az alkalmazott anti-forensics technikától, taktikától, eljárástól függően lehetőség nyílik az egyes vizsgálati lépések akadályozására, elnyújtására, megghiúsítására, a szakértő félrevezetésére, a vizsgálat pontosságának, hitelességének megkérdőjelezésére. Az 1. számú táblázatban látható, hogy a modern járművek utólagos szakértői vizsgálatában, a digitális forenzik egyes lépései esetén milyen lehetőségeket nyújtanak az anti-forensics megoldások.

1. számú táblázat

Digitális forenzik lépései és a kapcsolódó anti-forensics célok

Digitális forenzik	Anti-forensics
Azonosítás	Elrejtés, félrevezetés, elnyújtás
Megőrzés	Törlés, akadályozás, elnyújtás
Összegyűjtés	Akadályozás, elnyújtás
Vizsgálat	Félrevezetés, megghiúsítás, elnyújtás
Elemzés	Félrevezetés, pontatlanítás, elnyújtás
Értelmezés	Akadályozás, hiteltelenítés, elnyújtás

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A járműben keletkező, gyűjtött, továbbított és tárolt adatok, vagyis a nyomok elérhetősége és használhatósága elsődleges a szakértői vizsgálat elvégzésében. A támadók vagy elkövetők egyre kifinomultabb technikákat alkalmaznak annak érdekében, hogy megnehezítsék az egyes digitális forenzik lépések végrehajtását. A mai modern járművek vonatkozásában, a digitális adatok tárolási helyének azonosítása viszonylag „egyszerű” feladat. A járműgyártók hasonló, standardizált megoldásokat alkalmaznak az egyes adatkörök tárolására. A különböző elektronikus vezérlő egységek (ECU – electronic control unit), jármű fejegység és eseményadat-rögzítő (EDR – event data recorder) szolgálnak a jármű működéséhez és működtetéséhez szükséges adatok tárolására. Ezek a megoldások várhatóan a jövőben, a járművek belső felépítésének központosításával (central

brain alkalmazásával) sem változnak meg nagy mértékben, a súlypont tevődik majd át az egyes elemekről a központi egység irányába. Ennek fényében, a számítógépes szakértői vizsgálatokkal ellentétben, a járművek vizsgálata esetén a nyomok tárolási helyének azonosítása nem lesz befolyásolható anti-forensics megoldásokkal, ellenben a releváns adatok azonosítása igen.

Az adatok megőrzését az egyre modernebb adattároló megoldások fogják biztosítani, az egyes járműtípusokban napjainkban is használt HDD-k és a mozgó alkatrészt tartalmazó adattároló helyett elterjednek az SSD-k és különböző memóriakártya megoldások. A felhő alapú rendszerek megállíthatatlan(-nak tűnő) terjedése a járműiparban is új megoldásokat fog eredményezni. Ezek alkalmazása megnehezítheti a nyomok megőrzését.

Az adatok összegyűjtését a használt technológiák változatossága, az inkompatibilitási problémák mellett az anti-forensics megoldások is nehezíteni fogják. A vizsgálat hitelességének és pontosságának, az elemzés megfelelősége, a téves következtetések levonása tekintetében a járművek esetén is nagy hangsúlyt kell fektetni az anti-forensics megoldások ellensúlyozására.

Míg a szakértői vizsgálatok az egyes lépések teljeskörű, pontos és hiteles végrehajtását célozzák, addig a támadó, elkövetői oldalon ezek minőségének, hatékonyságának csökkentésére irányuló célok találhatók.

Összefoglalás

A modern és egyre inkább önvezetővé váló közúti közlekedési járművek katonai és polgári felhasználási köre várhatóan nagy mértékben bővülni fog. A jármű-érintettségű események utólagos szakértői vizsgálataiban rekonstruálni kell a történeteket, meg kell állapítani az esemény elkövetőinek, az eseményben közreműködők vagy érintettek szerepét. Ehhez a járművekben található digitális adatok segítségével rekonstruálható az esemény idővonala, és hogy mi, mikor, hogyan történt. Az anti-forensics technikák, taktikák és eljárások nem csupán a számítógépes vizsgálatok esetén jelennek meg, a modern járművekhez kapcsolódóan is képesek lesznek nehezíteni a nyomok azonosítását, az adatok kinyerését, összegyűjtését, a vizsgálati lépések végrehajtását.

Felhasznált irodalom

Adelstein, F. (2006). Live forensics: Diagnosing your system without killing it first. *Communications of the ACM*, 49(2), 63–66. <http://dx.doi.org/10.1145/1113034.1113070>

- Bertók Zs. (2010). *Szteganográfia*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem.
- Chandel, R. (2020). *Digital forensics: An Introduction*. Hacking Articles.
- Chhabra, G. S. & Jani, A. (2014). *Anti-Forensics Techniques: An Analytical Review*. 2014 Seventh International Conference on Contemporary Computing (IC3). <https://doi.org/10.1109/IC3.2014.6897209>
- Csiszár Cs., Földes D. & Csonka B. (2018). *Közlekedési információs rendszerek*. Akadémia Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634542773>
- Földes Á. M. (2009). *Szteganográfiai algoritmusok vizsgálata*. Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem.
- Garfinkel, S. (2014). *Anti-Forensics: Techniques, Detection and Countermeasures*. The 2nd International Conference on i-Warfare and Security (ICIW). Naval Postgraduate School. <https://doi.org/10.1109/IC3.2014.6897209>
- Gogolin, G. (2021). *Digital Forensics Explained*. CRC Press. <https://doi.org/10.1201/9781003049357>
- Kävrestad, J. (2020). *Fundamentals of Digital Forensics*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-38954-3>
- Kócsó B. (2014). *Szoftverek obfuszkációja*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem.
- Máté I. Zs. (2018). Informatikai rendszerek elleni támadások szakértői vizsgálata – a digitális nyomok rögzítésének szerepe. *Belügyi Szemle*, 66(7-8), 36–54. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.7-8.3>
- Muha L. & Krasznay Cs. (2018). *Az elektronikus információs rendszerek biztonságának menedzselése*. Nemzeti Közszerződési Központ.
- Prabin, K. S. (2019). *Forensics analysis of client-side artifacts on cloud based application*. Tallinn University of Technology.
- Répás, J., Schmidt, M. & Berek, L. (2022). *Autonomous Vehicles Forensics – The next step of the Digital Vehicles Forensics*. 1st IEEE International Conference on Cognitive Mobility.
- Sorbán K. (2016). A digitális bizonyíték a büntető eljárásban. *Belügyi Szemle*, 64(11), 81–96. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.11.5>
- Szabó A. (2011). Preventív hálózatvédelmi rendszerek alkalmazási lehetőségei a támadások detektálására, valamint a módszerek elemzésére 1. rész. *Hadmérnök*, 4(4), 239–249.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Az Európai Parlament 2010/40/EU irányelve*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0040&from=HU>

URL2: *How Well Do You Know Digital Forensics?* <https://www.eccouncil.org/what-is-digital-forensics/>

URL3: *Vehicle Forensics*. <https://www.linkedin.com/pulse/what-exactly-vehicle-forensics-carly-mcgee>

- URL4: *Countering anti-forensics efforts – part1*. <https://belkasoft.com/countering-anti-forensic-efforts-part-1>
- URL5: *Understand Anti-forensics and their goals*. <https://info-savvy.com/understand-anti-forensics-and-their-goals/>
- URL6: *Sophisticated Anti-Forensic Tactics and How To Spot Them*. <https://www.kroll.com/en/insights/publications/cyber/anti-forensic-tactics>
- URL7: *Naming Files, Paths, and Namespaces*. <https://learn.microsoft.com/en-us/windows/win32/fileio/naming-a-file>
- URL8: *Anti-Forensics and Anti-Anti-Forensics*. <https://infocon.org/cons/DEF%20CON/DEF%20CON%2020/DEF%20CON%2020%20presentations/DEF%20CON%2020%20-%20Perklin-AntiForensics.pdf>
- URL9: *What is Live Forensics*. <https://www.igi-global.com/dictionary/a-compendium-of-cloud-forensics/82342>
- URL10: *Incident Response: Live Forensics and Investigations*. <https://scitechconnect.elsevier.com/wp-content/uploads/2013/09/Incident-Response-Live-Forensics-and-Investigations.pdf>
- URL11: *Countering Anti-Forensic Efforts*. <https://www.forensicfocus.com/articles/countering-anti-forensic-efforts-part-1/>

Alkalmazott jogforrás

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Répás J. (2023). Anti-forensics technikák szerepe a magas automatizáltságú járművek szakértői vizsgálatában. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1607–1620. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.5>

A börtönökben folyó vallási nevelés lehetséges hatásai

Possible Effects of Religious Education in Prisons

Miklósi Márta

Dr, PhD, egyetemi adjunktus
Debreceni Egyetem,
Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet
miklosimarta@unideb.hu

Magyar
Tudomány
Műhely

Tihanyi Miklós

Dr, PhD, rendőrségi tanácsos, egyetemi docens,
rendőr alezredes
Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Rendészettudományi Kar
tihanyi.miklos@uni-nke.hu

Magyar
Tudomány
Műhely

Absztrakt

Cél: A szerzők célja, hogy széles körben bemutatásra kerüljön a börtönökben folyó vallási nevelés, azaz a börtönmisszió fogvatartottakra gyakorolt hatása. A vizsgálatok két irányba mutatnak. Egyfelől a börtönélettel való megküzdési stratégiákra, a fogvatartottak attitűdjének, valamint értékeinek, azaz az egyén belső változására terjed ki, másfelől a börtönélet utáni kilátások közül a visszaesés valószínűségére gyakorolt hatás kerül vizsgálat alá.

Módszertan: A szerzők szekunder források feldolgozásával, a hazai és a nemzetközi szakirodalom adatait dolgozzák fel, azokat értékelve vonnak le következtetéseket.

Megállapítások: Azok a fogvatartottak, akik rendszeres résztvevői a vallási alkalmaknak, sokkal inkább előnybe részesítik a kooperatív megküzdési stratégiákat, mint azok a társaik, akik ilyen alkalmakon nem vagy csak alig vesznek részt. Az egyének attitűdjeiben és értékrendjében ugyancsak eltérés figyelhető meg, több elem közelít a pozitív társadalmi gyakorlat irányába. Ugyanakkor a vallási nevelés visszaesésre gyakorolt hatása korántsem egyértelmű, a kutatási eredmények megoszlanak abban, hogy van-e szignifikáns hatása.

Érték: A büntetés-végrehajtás egyik célkitűzése az elítélt visszavezetése a társadalomba úgy, hogy annak hasznos tagja legyen. Ennek egyik nélkülözhetetlen előfeltétele, hogy a börtönártalmak a lehető legkevésbé hassanak az egyénre. A vallási nevelés alkalmas eszköz a negatív hatások csökkentésére, ugyanakkor a visszaesővé válást számtalan olyan külső tényező befolyásolja, amely képes rontani a kedvező eredményeken. Ezért e tanulmány arra is rámutat, hogy a börtönmisszió és ezzel együtt az egyházak szerepe nem érhet véget a szabadulással.

Kulcsszavak: vallási nevelés, börtönmisszió, börtönártalmak, visszaesővé válás

Abstract

Aim: The aim of the authors is to provide a comprehensive presentation of religious education in prisons, i.e. the impact of the prison mission on inmates. The tests point in the right direction. On the one hand, it covers strategies for coping with prison life, the attitude and values of prisoners, i.e. the internal change of the individual. On the other hand, the impact on the likelihood of recidivism among the prospects after prison life is examined.

Methodology: By processing secondary sources, the authors process the data of the domestic and international literature, evaluating them and drawing conclusions.

Findings: Prisoners who are regular participants in religious events prefer cooperative coping strategies much more than their peers who do not or hardly participate in such events. Differences can also be observed in the attitudes and value systems of individuals; several elements approach the direction of positive social practice. However, the effect of religious education on recidivism is far from clear. Research results are divided as to whether it has a significant effect.

Value: One of the objectives of the penitentiary is to bring the convict back into society so that he becomes a useful member of it. One of the essential prerequisites for this is that prison harms affect the individual as little as possible. Religious education is a suitable tool for reducing negative effects. At the same time, becoming a relapsing offender is influenced by countless external factors that can worsen favourable results. Therefore, this study also points out that the role of the prison mission, and with it the role of the churches, cannot end after release.

Keywords: religious education, prison mission, prison harms, becoming recidivist

Problémafelvetés

Az uralkodó felfogás szerint bármely büntetés célja a speciál- és a generálprevenció. A szabadságvesztés-büntetés célja pedig egyfelől az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítése, másfelől annak elősegítése, hogy az elítélt, szabadulása után a társadalomba helyes módon visszailleszkedjen és annak jogkövető tagjává váljon. Ez egyúttal a büntetés-végrehajtás paradoxona is, hiszen a szabadságvesztés az elítéltet attól a társadalomtól izolálja, ahová integrálni törekszik (Albert, 2015). Egyszerre kell érvényesülnie az elrettentésnek

és a reintegrációnak. A bűnismétlési arányokat tekintve egyik törekvés sem feltétlenül sikeres.¹ Célszerű lenne megfogadni azt az intelmet, amely szerint „Az államnak nem kegyetlenségből kell példát adnia, hanem humánumból, kreatívan megalkotott, ösztönző szankciók révén, illetve olyan segítő rendszerekkel, amelyek a gyakorlatban is képesek a reintegrációt támogatni.” (Domokos, 2022). E tanulmány keretei között – bátran állíthatjuk – a legrégebbi és a humánumot központba helyező reintegrációs eszköz lehetőségeit igyekszünk körbejárni. Az egyházak börtönmissziós munkája szinte egyidős a szabadságvesztés-büntetéssel. Az egyházi jellegű tevékenység nemcsak a legrégebb óta jelen levő, de a napjainkban is meghatározó rehabilitációs, reintegrációs eszközként jelenik meg a büntetés-végrehajtási intézetekben.

Az európai kultúrkörnyezetben a keresztény vallást képviselő egyházak történelmileg is meghatározó szerepet játszanak a börtönökben folyó munkában. Az euroatlanti zónában keresztény kulturális többség érvényesül (Hackett & McClellendon, 2017). Ez leképeződik abban is, hogy néhány európai ország kivételével a börtönökben folyó vallási nevelés csekély kivételtől eltekintve egyértelműen keresztény vallási nevelést jelent. Ilyen kivételnek tekinthető az Egyesült Királyság (Tipton, 2011) és Dánia (Furseth & Kuhle, 2011). Ez nem azt jelenti, hogy más felekezetek nincsenek jelen a börtönben, ugyanakkor a börtönökben folyó nevelésbe e felekezetek többnyire nem kapcsolódnak be, hanem megelégednek annyival, hogy híveik számára biztosítják a vallásgyakorlás lehetőségét. Ez utóbbi nem azonosítható a vallási neveléssel. Ugyanis a vallási nevelés nem kizárólag, sőt elsősorban nem is adott vallás követőinek szól, hanem egyfajta missziós tevékenység, amelynek célja a vallási értékek, illetve alkalmasint a hit átadása (Tihanyi, 2019). Némely megközelítés nem a vallási nevelés missziós jellegét hangsúlyozza, hanem inkább pasztorációként tekint rá (Erdélyi, 2022).

Ezekből a megfontolásokból vizsgálódásunkat a keresztény vallásra fókuszáljuk. Azt a módszert választottuk, hogy a lehetséges határok körét két részre osztottuk, egyfelől a börtönön belüli hatásokra, azaz a börtönártalmakkal szembeni megküzdésre, másfelől a börtön utáni hatásokra. Ez utóbbi területet tovább szűkítettük, és leginkább a vallási nevelés visszaesővé válásra gyakorolt hatásait kívánjuk elemezni. Ennek egyértelmű indoka, hogy az utánkövetéses vizsgálatoknak ez az indikátor áll a fókuszában. Módszerünk szekunder forrásokon alapul, mivel célunk elsősorban az, hogy nemzetközi és hazai forrásokra támaszkodva széleskörűen mutassuk be a vallási nevelés lehetséges hatásait.

1 2021-ben regisztrált 105 599 elkövetőből összesen 12 669 volt különböző kategóriába tartozó visszaeső, további 28 420 pedig visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő (Központi Statisztikai Hivatal, 2023).

A börtönmisszió hatásai a börtönéletre

Miért fordul sok fogvatartott a valláshoz, amíg szabadságvesztés-büntetését tölti? Az elmúlt harminc évben számos kutató foglalkozott ezen összetett kérdés megválaszolásával, az alábbiakban a legfontosabbakat foglaljuk össze (Camp, Daggett, Kwon & Klein-Saffran, 2008; Clear & Sumter, 2002; Mears, Roman, Wolff & Buck, 2006). A fogvatartottak vallás felé fordulásának motivációit tekintve némelyek szkepticizmusuknak adnak hangot (Volokh, 2011). Úgy véljük, hogy a társadalom tagjai között sincs ez másként, holott az ítéletet töltőknek sokszor őszinte indokaik vannak a vallás felé fordulásra, elfogadhatóbbá téve ezzel saját maguk számára a rácsok mögött töltött éveket. A vallás segíthet könnyebben elviselni a börtönben töltött időszakot, képes jelentősen csökkenteni a bebörtönzéssel járó problémákat és fájdalmakat (Lehoczki, 2020).

A vallási tevékenységekben való részvétel elősegítheti a fogvatartottak boldogulását azáltal, hogy megküzdési technikákat ad számukra a sokszor igen nehéz, értékek nélküli körülmények között. A vallási aktivitásokon való részvétel támogatja a fogvatartottakat abban, hogy megbirkózhassanak az emberpróbáló börtönkörülményekkel és az immanens börtönártalmakkal, úgymint a dehumanizációval, a detrimentalizációval vagy az elidegenedéssel (Clear, Hardyman, Stout, Lucken & Dammer, 2000).

Másfelől a vallás a reintegráció egyik igen fontos mozgatórugója is lehet, mivel reményt, optimizmust és biztonságérzetet ad a fogvatartottaknak. Javítja az empátiára, együttérzésre való képességet, növeli a kontroll érzését, pozitív hatással van a magatartásra és az interperszonális kapcsolatokra (Lehoczki, 2020).

Azáltal, hogy értelmet ad a fogvatartottak rácsok mögött töltött életének, segítséget nyújt a totális intézmény által a fogvatartottra kényszerített izolációval, szociális elkülönítettséggel szemben, ami egyébként igen komoly társadalmi státuszvesztéssel is jár számukra. A veszteségek, különösen azok, amelyek permanensek és a személyes kontroll elvesztésével járnak, spirituális fordulópontok lehetnek, előidézhetik a korábban nem hívó fogvatartottak vallás felé fordulását a rácsok mögött (Szerző nélkül, 2020).

A vallási programokon való részvétel, bevonódás hasznos időeltöltési mód is, mert minél több programot szerveznek a büntetés-végrehajtási intézetek a fogvatartottak számára, annál kisebb az esélye, hogy a semmittevés, tétlenség el-lenségeskedésbe, agresszív cselekedetekbe torkollik. A börtönökben nyújtott egyházi programok lehetőséget biztosítanak arra, hogy a fogvatartottak felesleges energiáikat értelmes tevékenységekbe csatornázzák (Fox, 1982). A vallásos tevékenység emellett csökkenti a stresszt, hozzájárul ahhoz, hogy a fogvatartottak kontrollálni tudják viselkedésüket, csökkenti a fegyelmi események

gyakoróságát és javítja a szabadulás utáni reintegrációt (Rowell, Rodriguez & Dammer, 1987).

A vallás fogvatartottakra gyakorolt hatását vizsgálva két szintet különíthetünk el, ez az egyén és a csoport szintje. Az egyéni szintet vizsgálva nagy fokú szubjektivitással találkozhatunk, minden egyes fogvatartott másként éli meg a börtönben a vallásosságát, így ezer fogvatartott esetében a vallás ezerféle megéléseről beszélhetünk. Ha a csoport szintjét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy maga a börtön is egy szorosan összefüggő (interconnected) hálózat, amelyben a vallás is különböző csoportokat hoz létre. Ezekben a vallásos csoportokban a résztvevők folyamatosan változnak, a tagok szabadulásuk után kikerülnek onnan, új tagok érkeznek, de a csoport szabályrendszere, normarendszere azonos marad (Clear et al., 2000).

A vallás és a börtönadaptáció szoros kapcsolatban van egymással, elsősorban azért, mert kedvező hatást gyakorol a fogvatartottak mentális és általános jóllétére és segítséget nyújt a depresszióval való megküzdésben. Ugyanakkor a vallásgyakorlás önmagában nem magyarázza a börtönadaptációt, a letöltött idő hossza, az áldozattá válás az előzményben, és a börtönben kapott támogatás mértéke mind befolyásoló tényezők a büntetéssel való megküzdésben (Szerző nélkül, 2020).

A vallási aktivitások hozzájárulnak ahhoz, hogy a fogvatartottak idejüket hasznosan töltsék el, elmondható ez a formális és informális tevékenységekről egyaránt. A vallási jellegű foglalkozások megismerhetővé teszik a vallási tanításokat, a vallás tanításának követésével pedig az arra fogékony fogvatartottak elfogadják annak értékrendjét, ami akár a szabadulásuk utáni életvezetésüket is megváltoztathatja. Ebben a relációban a börtön és a vallás mint két kultúra találkozik egymással a börtönmisszióban. Talán nem túlzás azt állítani, hogy két, egymással erősen szemben álló kultúra találkozásáról van szó. A börtönkultúra jellemző vonásai között tartjuk számon a börtönrezsimmel és személyzettel való szembenállást (Clemmer, 1965). Ugyanígy a börtönkultúra sajátosságai között tartjuk számon a fizikai erő és a vagyon tiszteletét, a környezet kizsákmányolását, a kihasználáson alapuló szexuális kapcsolat kialakítását (Ohlin, 1956). Ehhez képest tartjuk ellenkultúrának a kereszténységet. E kultúra értékrendi sajátosságainál meg kell különböztetnünk egymástól a spirituális értékeket, azok társadalmi kifejeződéseitől. A spirituális értékek az Isten és ember kapcsolatában meghatározóak. A vallás követői számára ezek a spirituális értékek leképeződnek a társadalmi életben is, hiszen ezen értékek mentén ítélik meg bizonyos magatartásformák követését kötelezőnek, helyesnek, előnyösnek, más magatartásokat pedig tiltottnak, károsnak vagy éppen veszélyesnek. Ugyanakkor európai viszonylatban a vallást nem követőket is jellemzik többé-kevésbé

a kereszténységből eredő társadalmi gyakorlatok. Ilyen többek között a karácsony vagy a húsvét megünneplése még akkor is, ha a többség számára ezekből az ünnepekből hiányzik a vallásos jelentéstartalom. A teljesség igénye nélkül említünk néhány keresztény értéket, amelyek egyúttal a többségi társadalom részéről is többé-kevésbé követésre találnak. Ilyen értéket képvisel az emberi méltóság – Imago Dei elvén alapuló – keresztény értelmezése, amely szerint minden ember egyenlő. Hasonlóképp igaz ez a megállapítás a másik ember szeretetére és tiszteletére, amelyek keresztény értelmezésben a békés egymás mellett élés alapjait jelentik.² A karitás kifejezetten keresztényi érték, mint-hogy a nyomorultak, elesettek támogatása korábban egyáltalán nem számított értéknek (Bolberitz, 2004). Ebből fakad az az elvárás, hogy az ember ne csak azokat szeresse, akik őt szeretik, ne csak annak adjon, akitől kap. A másik ember szeretete vezethet el a szolidaritáshoz és azokhoz a szociális elvekhez, amelyek az európai értékrendszert jellemzik (Bolberitz, 2004). A röviden bemutatott értékek jól jelzik, hogy a börtönkultúra és a kereszténység egymás ellenkultúrái. Ebben a relációban a börtönmisszió egyben kultúrmissziót is jelent.

Az ellenkultúrák közötti szakadékot a börtönmissziós lelkésznek kell áthidalnia, és úgy közvetítenie a vallási értékeket, hogy azok érthetővé, vonzóvá és megélhetővé váljanak. A kultúrák találkozását és egymásra hatását kifejező inkulturáció egy szenzitív terület. Egyfelől el kell fogadni, hogy a vallási tanítás nem azt jelenti, hogy az egyházak magasabb rendű értéket közvetítenek, mert ezzel degradálnák a befogadó kultúrát (Hunsberger & Gelder, 1996). Különböző értékek között ilyen módon nem lehet különbséget tenni. Úgy viszont igen, hogy melyek a társadalomban hasznos, támogatott, elfogadott, megtúrt, elutasított, megvetett, vagy éppen veszélyesnek ítélt értékek. Ebben a relációban az egyházak által közvetített értékek pozitív előjelűek. Az inkulturáció nem eredményezheti egyik fél önmeghasonlását sem, mert ez a pozitív értékek elvesztését jelentené. Abban az esetben, ha elégtelen mértékű az egyházi tanítás helyi kultúrához kapcsolása, akkor az egyház csupán „szubkulturális gettó” lesz. A másik véglet pedig az, ha a kulturális értékekhez való alkalmazkodás válik meghatározóvá a folyamatban, mert ebben az esetben a kultúra fogja átalakítani az egyházi tanítást. Míg az első esetben meg van az esélye annak, hogy börtönben a hitét megélni akaró fogvatartott kitaszítottá válik, addig a másik lehetőség arra vezet, hogy a bűnözői kARRIERBŐL kivezetni képes hit és annak értékrendszere súlytalanná válik.

A kutatók egyetértenek abban, hogy a rácsok mögötti vallásgyakorlás hatásait két nagy csoportba sorolhatjuk. Ennek alapján – követve Gordon Allport jól ismert elméletét –, megkülönböztetjük a belső és külső előnyöket (Allport, 1960;

2 XVI. Benedek pápa *Deus Caritas Est* kezdetű enciklikája.

Clear & Sumter, 2002). A belső előnyök közé tartozik a börtönkörülményekhez való gyorsabb alkalmazkodás, a szégyenérzet és büntudat érzetének csökkenése, a méltóság megőrzése, illetve visszanyerése, valamint az önbizalom erősítése mellett a pozitív életcélok megtalálása (Clear & Sumter, 2002; Dammer, 2002; O'Connor & Duncan, 2011). A külső előnyök közé soroljuk a börtönkáporna biztonságát, ahol a börtön negatív hatásai ki vannak zárva, a fogvatartott a vallás segítségével kicsit „ki tud szabadulni” ebből a zárt világból (Clear et al., 2000). További előny a fogvatartott kapcsolati hálójának bővülése a vallás által, akár a börtönlelkésszel, akár a többi fogvatartottal kiépített kapcsolat segítségével, ezáltal érzelmi támogatást biztosítva számára ebben a nehéz időszakban. Thomas és Zaitzow ezt a hatást a bandához, csoporthoz tartozáshoz hasonlította, mivel mindkettő olyan szubkultúra formaként jelenik meg, amely elősegíti, hogy a fogvatartott megbirkózzon a bebörtönzés hatására érzett érzelmi izolációval, elszigetelődéssel, emellett elősegíti a szolidaritás érzésének felébredését (Thomas & Zaitzow, 2006). A kultúrák közötti kapcsolat érdekes jellemzője, hogy a keresztény kultúra a szabad világ számára valamiféle kulturális alapot jelent, a börtönben pedig szubkultúrát. A kulturális azonosság csoportképző hatása közismert. A közös kultúra révén tudják a csoport tagjai megkülönböztetni magukat másoktól (Hofstede, 1980). A börtönkultúra hatásaival szembeni megküzdési stratégiák egyike a börtönétől eltérő kultúrával való azonosulás, az ebből fakadó identitás kialakítása, erősítése. A vallás egyfelől hit, másfelől normák és értékek rendszere, amely követésre tart igényt a hívő embertől. Ez a sajátosság teszi lehetővé, hogy a keresztény vallást kultúraként is meg tudjuk határozni. Általában véve igaz a kultúrákra, hogy az értékei meghatározzák az egyén személyes meggyőződését arról, hogyan kellene cselekednie (Meglino & Ravlin, 1998). A vallás mint érték és normarendszer a vallásos hittételeken alapul. A vallás közös megélése képezi a közös kultúra csoportképző identitásának alapját. Ezért lehet a vallás egy relatíve erős csoportképző identitás a falakon belül. Ezt egyetlen más reintegrációs program sem képes nyújtani. A vallásgyakorlás kimutatható módon befolyásolja a résztvevők értékrendjét oly módon, hogy annak elemei meghatározó módon eltávolodnak a börtönpopuláció többi tagjának értékrendjétől, és közben ugyanilyen mértékben közelít a civil társadalom vallási közösségeinek értékrendjéhez (Tihanyi, 2019).

A vallási nevelés visszaesővé válásra gyakorolt hatása

Annak ellenére, hogy számtalan pozitív hatása fedezhető fel a börtönben folytatott vallásos tevékenységeknek, megoszlanak a vélemények a visszaesésre

gyakorolt hatásáról. A kérdéssel foglalkozó kutatások kevés bizonyítékot találtak arra vonatkozóan, hogy a rácsok mögötti aktív vallásos élet jelentősen csökkentette volna a visszaesés valószínűségét a vallásos fogvatartottak esetében szabadulásuk után (Johnson, 2004; Thomas & Zaitzow, 2006). Nancy G. La Vigne vezetésével Florida államban végzett kutatások a vallási alapú reszocializáció eredményeit vizsgálták. A visszaesések számarányát tekintve – a hat, illetve 12 hónapos vizsgálati időszakban – sem a nők, sem a férfiak esetében nem volt szignifikáns különbség ahhoz a kontroll csoporthoz képest, akik nem vettek részt a vallási alapú reszocializációban. A legnagyobb mért különbség a hathónapos időszak alatt tapasztalható 2,1% volt. Ennyivel kevesebb visszaeső került ki a vallási reszocializációban részt vett csoport tagjai közül a kontroll csoporthoz képest (La Vigne, 2007). Gerry Rose 1996–1997 közötti időszakban vizsgálta az Angliában és Walesben működő Kainos Community visszaesési arányait. Két eltérő statisztikai módszert alkalmazva hasonlította össze a vallási reszocializációban részesülő, illetve az ilyen programban részt nem vevő személyek bűnisméltési arányát. Az első módszer során kontroll csoporttal került összevetésre a vizsgált csoport, míg a másik esetben a vizsgált csoport jellemző adatai alapján elkészített bűnisméltési prognózissal került összehasonlításra a tényleges eredmény. Egyik módszer sem eredményezett a két csoport között szignifikáns különbségeket. Első esetben a vizsgált csoport bűnisméltési aránya 22,6%, míg a kontroll csoport esetében ez az arány 25,9% volt. A második esetben a tényleges eredménnyel összevetett prognózis az alkalmazott előrejelzési modellektől függően 24%-os, illetve 26%-os visszaesési számot mutatott (Rose, 2001).

Más kutatók úgy tapasztalták, hogy azon fogvatartottak esetében, akik hosszú időn át vettek részt vallásos programokban szabadságvesztés-büntetésük során, kisebb visszaesési rátával számolhatunk (Roman et al., 2007). Byron R. Johnson az 1996 és 1999 közötti időszakban – utánkövetéssel – két braziliai börtönben lévő fogvatartottak visszaesési arányait hasonlította össze. Az egyik az APAC elvek szerint működő Humaitá, a másik pedig az állami Bragança. Eredményei szerint a vizsgált időszakban a Humaitá fogvatartottainak visszaesési aránya 12% volt, ezzel szemben az állami börtönben ugyanez már 38%-ot mutatott, annak ellenére is, hogy a Humaitá fogvatartottai súlyosabb bűncselekmények miatt és hosszabb időn keresztül voltak börtönben (Johnson, 2022).

Johnson, Larson és Pitts kutatásában arra az eredményre jutott, hogy bár a vallásos programokon részt vevő fogvatartottak és a nem vallásos fogvatartottak esetében közel azonos volt a visszaesés mértéke, de azok a fogvatartottak, akik aktívabbak voltak a Biblia-foglalkozásokon, az utánkövetés első évében kisebb mértékben kerültek be ismét a börtönbe (Johnson, Larson & Pitts, 1997).

Johnson utánkövetéses vizsgálata is azt az eredményt hozta, hogy bár a vallásos fogvatartottak 2–3 évvel a szabadulás után még kisebb arányban kerültek vissza a börtönbe, azonban az évek múlásával ez a hatás egyre csökkent, majd meg is szűnt, ugyanolyan arányban váltak visszaesővé három évvel a szabadulásuk után (Johnson, 2004). Hasonló eredményre jutott Marian Liebmann 2010-es kutatásában. E szerint két év elteltével a visszaesés 35%-os arányt mutatott a 68%-os nemzeti átlaggal szemben, és a visszaesők közül is csak 13% került ismét börtönbe (Liebman, 2010). Weaver és Campbell szerint összefüggés fedezhető fel a börtönben megélt vallásosság, vallási közösséghez tartozás és a szabadulás utáni könnyebb reintegráció között, mert a vallással elmélyülten foglalkozó szabadult fogvatartottak könnyebben találhatnak munkát, szállást, nagyobb eséllyel juthatnak szociális ellátáshoz is, így ennek eredményeképp kisebb lehet körükben a visszaesés aránya (Weaver & Campbell, 2015).

Jones és Schmid azt állapította meg, hogy azoknál a fogvatartottnál, akik rövidebb büntetésüket töltötték a börtönben, ezen kevesebb mint három év alatt nem jött létre olyan meghatározó jelentőségű átalakulás a személyiségükben, mint a hosszabb ítéletet töltő fogvatartottak esetében (Jones & Schmid, 2000). Azon fogvatartottak esetében, akik hosszabb időt töltöttek a börtönben, eltérő, összetettebb adaptálódási folyamattal találkozhatunk, és számukra az alkalmazkodás egy időben hosszabb folyamatot jelent. Thomas és Zaitzow tanulmányában részletesen foglalkozott a hosszú ítéletesek vallási megélésével. Megállapították, hogy a fogvatartottak egy részénél ez az adaptálódási folyamat kontraproduktív és negatív, deviáns magatartási minták felerősödésével járt, másoknál viszszalépést jelentett korábbi életmódjukhoz képest. Ugyanakkor a fogvatartottak egy szűk, de meghatározó csoportja esetében mindez magával hozta a bűncselekmény elkövetésének megbánását, és együtt járt azzal, hogy megpróbálták visszaszerezni a kontrollt életük felett önmaguk megváltoztatásával, a vallás és a spiritualitás eszközeivel (Thomas & Zaitzow, 2006).

Megállapítások

A visszaesővé válás mint indikátor elsöre igen tetszetős megoldásnak tűnik. A társadalom tagjainak részéről felmerülhet a kérdés: „Mi más értelme van az egésznek?”. Ugyanakkor ezt az indikátort számos más faktor befolyásolja. Ilyen többek között a társadalmi státusz, a családi háttér, a mentális állapot, a foglalkoztatottság, alacsony jövedelmi szint, antiszociális társaság (Yukhnenko, Blackwood & Fazel, 2020). Ezek mind erős hatással bírnak a visszaesővé válásra, ugyanakkor a vallás kevés befolyással bír rájuk. A vallásos értékrend

alkalmas lehet arra, hogy valaki társadalmi cselekvéseinek főbb irányát befolyásolja azáltal, hogy a releváns értékek halmazának relatív fontossága irányítja a cselekvést. Bármilyen hozzáállás vagy viselkedés tipikusan több értéket érint. Például az egyházhoz tartozás kifejezheti és előmozdítja a hagyomány, a megfelelés, a biztonság és a jóindulat értékét a hedonizmus, az önismerés és a stimulációs értékek rovására. Következésképpen ez kompromisszum az egymással versengő értékek között, amelyek egyidejűleg jelen vannak abban az attitűdben vagy viselkedésben, amely az egyént irányítja. Minden érték hozzájárul a cselekvéshez annak függvényében, amennyire releváns a cselekvés – és ennek következtében annak aktiválódásának valószínűsége szempontjából –, valamint amennyire fontos a cselekvő számára (Schwartz, 2000). Azaz minél erősebben jellemzi az egyént valamely érték, annál valószínűbb az annak megfelelő cselekvés. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy minden cselekvés tükröznék az egyén jellemző értékrendszerét. Az érdekek olykor felülírhatják az értékeket. A vallás képes lehet befolyásolni a visszaesővé válás kemény faktorait is, mint például az egyént körbevevő közösség összetételét. Ugyanakkor ez a befolyásolás nyilvánvalóan korlátos, melyet leginkább a börtön utáni befogadó környezet és a vallásos értékek személyiségbe történő integrálódásának mértéke határoz meg.

Mindebből kifolyólag a börtönökben folyó vallásos nevelés eredményei csak kisebb részben mérhetők a visszaesővé válás esetében. Az attitűdök és az értékrend változása, vagy éppen a börtönélet megküzdési stratégiáinak változása jobban illeszkedő indikátornak tűnik. E megállapításra több következtetés is okot ad. Erre utalnak a visszaesővé válás arányában tapasztalható változatos mérési eredmények, és azok a mérések, amelyek azt mutatják, hogy a visszaesővé válás mértéke a szabadulás utáni idő elteltével változik. Ugyancsak erre utalnak azok a szakirodalmi adatok, amelyek az attitűdök, az értékek és a megküzdési stratégiák terén egyértelműen pozitív eredményeket tárnak fel.

A vallási nevelés pozitív befolyásoló szerepe kimutatható. Ugyanakkor a szabadulást követően érvényesülő negatív hatások jelentősen növelik a visszaesővé válás kockázatát, kivált akkor, ha a szabadulást követően az egyén a börtönben megismert vallásos értékrendjét nem képes megélni. Ennek elkerülése érdekében a börtönmisszió és ezzel együtt az egyházak szerepvállalása nem érhet véget a szabaduláskor.

Felhasznált irodalom

- Albert F. (szerk.) (2015). *Életkeretek a börtönön innen és túl. Szubjektív reszocializációs esélyek*. Szociológiai tanulmányok II.
- Allport, G. W. (1960). *The individual and his religion: A psychological interpretation*. Macmillan.
- Bolberitz P. (2004). Európa és a kereszténység. In Farkas O. & Sarbak G. (Szerk.), *Haza a magasban Előadások a Szent István Társulatban XIV.* (pp. 2–12). Szent István Társulat.
- Camp, S. D., Daggett, D. M., Kwon, O. & Klein-Saffran, J. (2008). The effect of faith program participation on prison misconduct: The life connections program. *Journal of Criminal Justice*, 36(5), 389–395. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2008.07.004>
- Clear, T. R. & Sumter, M. T. (2002). Prisoners, prison, and religion. *Journal of Offender Rehabilitation*, 125–156. https://doi.org/10.1300/J076v35n03_07
- Clear, T. R., Hardyman, P. L., Stout, B., Lucken, K. & Dammer, H. R. (2000). The value of religion in prison: An inmate perspective. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 16(1), 53–74. <https://doi.org/10.1177/1043986200016001004>
- Clemmer, D. (1965). *The Prison Community*. Rinehart and Winston.
- Dammer, H. R. (2002). The reasons for religious involvement in the correctional environment. *Journal of Offender Rehabilitation*, 35(3-4), 35–58. https://doi.org/10.1300/J076v35n03_03
- Domokos A. (2022). Erkölc, büntetőnorma, visszaút a társadalomba. In Fábíán Gy. & Nagy J. T. (Szerk.), *Sicut aequum est homini – iustum, aequum, bona fide*. Emlékkötet Nánási László tiszteletére (pp. 39–44). Forum Iuris Könyvkiadó.
- Erdélyi Cs. (2022). Az egyes felekezetek börtönlelkészi gyakorlatának és eredményeinek bemutatása. *Belügyi Szemle* 70(4.ksz) 47–61. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.SPEC.4.2>
- Fox, J. G. (1982). *Organizational and racial conflict in maximum security prisons*. Lexington Books.
- Furseth, I. & Kühle, L. M. A. (2011). Prison Chaplaincy from a Scandinavian Perspective. Prisons et religions en Europe janvier – mars 2011. *Archives de sciences sociales des religions*, 153. 123–141. <https://doi.org/10.4000/assr.22784>
- Hackett, C. & Mcclandon, D. (2017). Christians remain world's largest religious group, but they are declining in Europe. *Pew Research Center*. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/05/christians-remain-worlds-largest-religious-group-but-they-are-declining-in-europe/>
- Hofstede, G. (1980). Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values. *Organization Studies*, 4(4), 390–391. <https://doi.org/10.1177/017084068300400409>
- Hunsberger, G. R. & Gelder, C. V. (Eds.) (1996). *Church between Gospel and Culture. The Emerging Mission in North America*. Michigan.
- Johnson, B. R. (2002). Assessing the Impact of Religious Programs and Prison Industry on Recidivism. *Texas Journal of Corrections*, 28(1), 6–11.
- Johnson, B. R. (2004). Religious programs and recidivism among former inmates in prison fellowship programs: A long-term follow-up study. *Justice Quarterly*, 21(2), 329–354. <https://doi.org/10.1080/07418820400095831>

- Johnson, B. R., Larson, D. B. & Pitts, T. C. (1997). Religious programs, institutional adjustment, and recidivism among former inmates in prison fellowship programs. *Justice Quarterly*, 14(1), 145–166. <https://doi.org/10.1080/07418829700093251>
- Jones, R. A. & Schmid, T. (2000). *Doing time: Prison experience and identity among firsttime inmates*. JAI.
- Központi Statisztikai Hivatal (2023). *Regisztrált elkövetők, elkövetések*.
- La Vigne, N. G., Brazzel, D. & Small, K. (2007). *Evaluation of Florida's Faith- and Character Based Institution*. Urban Institute.
- Lehoczki Á. (2020). *A reintegrációs tisztviselők munkavégzésének alanyai: a speciális fogvatartotti csoportok jellemzői és egyedi szükségletei, valamint zárt intézeti kezelésük lehetőségei*. Nemzeti Közszerzői Hivatal Közigazgatási Továbbképzési Intézet.
- Liebmann, M. (2010). *Restorative justice in prisons – an international perspective*. Restorative Justice.
- Mears, D. P., Roman, C. G., Wolff, A. & Buck, J. (2006). Faith-based efforts to improve prisoner reentry: Assessing the logic and evidence. *Journal of Criminal Justice*, 34(4), 351–367. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2006.05.002>
- Meglino, B. M. & Ravlin, E. C. (1998). Individual values in organizations: Concepts, controversies, and research. *Journal of management*, 24(3), 351–389. <https://doi.org/10.1177/014920639802400304>
- O'Connor, T. P. T. & Perreyclear, M. (2002). *Prison religion in action and its influence on offender rehabilitation*. Routledge. https://doi.org/10.1300/J076v35n03_02
- Ohlin, L. E. (1956). *Sociology and the Field of Corrections*. Sage Publications.
- Roman, C. G., Wolff, A., Correa, V. & Buck, J. (2007). Assessing intermediate outcomes of a faith-based residential prisoner reentry program. *Research on Social Work Practice*, 17(2), 199–215. <https://doi.org/10.1177/1049731506295860>
- Rose, G. (2001). Kainos Community and Reconviction Rates. In Burnside, J., Adler, J., Loucks, N. & Rose, G. *Kainos Community in the prisons: Report of an evaluation* (pp. 116–135). Home Office.
- Rowell, J., Rodriguez, A. & Dammer, H. S. (1987). Religion in prison. In Bosworth, M. (Ed.), *Encyclopedia of prisons & correctional facilities* (pp. 1–7). Sage Publications.
- Schwartz, S. (2000). Chapter 7: A Proposal for Measuring Value Orientations across Nations. In *Questionnaire Development Package of the European Social Survey*. European Social Survey, City University of London.
- Szerző nélkül (2020). *Büntetés-végrehajtási Pszichológia. Tantárgyi tematika*. Nemzeti Közszerzői Hivatal.
- Thomas, J. & Zaitzow, B. H. (2006). Conning or conversion? The role of religion in prison coping. *The Prison Journal*, 86(2), 242–259. <https://doi.org/10.1177/0032885506287952>
- Tihanyi M. (2019). *Bűn – Hit – Szabadulás. A vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban*. Nemzeti Közszerzői Hivatal.

- Volokh, A. (2011). Do Faith-Based Prisons Works? *Alabama Law Review*, 63(1), 43–95.
- Weaver, R. D. & Derek C. (2015). Fresh start: A meta-analysis of aftercare programs for juvenile offenders. *Research on Social Work Practice*, 25(2), 201–212. <https://doi.org/10.1177/1049731514521302>
- Yukhnenko, D., Blackwood, N. & Fazel, S. (2020). Risk factors for recidivism in individuals receiving community sentences: a systematic review and meta-analysis. *CNS Spectator*, 25(2), 252–263. <https://doi.org/10.1017/S1092852919001056>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Miklósi M. & Tihanyi M. (2023). A börtönökben folyó vallási nevelés lehetséges hatásai. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1621–1633. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.6>

Az evolúciós pszichológia a rendészet tudományos megközelítésében

Evolutionary psychology in the scientific approach to law enforcement

Cielezky Péter

főtanácsadó, doktorandusz, rendőr ezredes
Nemzeti Információs Központ,
Nemzeti Köszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
cielezky.peter@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy a rendészeti infrastruktúra és működés háttérében meghúzódó rend prekonceptciók értékhozására irányítsa a figyelmet, különös tekintettel az együttműködés kultúrájának kialakítására, valamint az emberi méltóság tiszteletének előtérbe helyezésére.

Módszertan: A kitűzött célok elérése érdekében a kiválasztott források kritikai értelmezésével, és egy előfeltétel mint viszonyítási pont megfogalmazásával igyekeztem megállapításaimat alátámasztani.

Megállapítások: A rendészettudomány megalapozásához és a rendészet tudományos megközelítéséhez az evolúciós pszichológia eredményeit fel kell használni. Ennek hiányában az intézményesült rendészet működésének sajátosságai csak részben válnak feltárhatóvá, ugyanakkor legitim működési környezetük biztosítása hosszabb távon ellehetetlenülhet. Ez abból adódik, hogy az egyének és emberi közösségek egyensúlyra, kiszámíthatóságra és biztonságra irányuló igénye nem vezethető le a rendészet intézményesült formáiból, hanem sokkal inkább fordítva. Ez az igény hozta létre a ma ismert együttműködési kultúra részeként a modern rendészetet, annak ismert intézményesült formáit.

Érték: A rendészettudomány a rendészet intézményesült formáiból mint adottságokból indulhat ki, amikor annak hatékonyabb, eredményesebb működési feltételeit kívánja megteremteni, ugyanakkor az evolúciós pszichológia nézőpontjából kell kezelnie a problémakört, amennyiben annak elfogadottságát igyekszik hosszabb távon megteremteni.

Kulcsszavak: rend, a rend eszméje, evolúciós pszichológia, az együttműködés kultúrája, emberi méltóság

Abstract

Aim: The aim of this study is to focus attention on the value of the preconceptions of order, underlying law enforcement infrastructure and operations, with particular regard to the development of a culture of cooperation and the promotion of respect for human dignity.

Methodology: In order to achieve my objectives, I tried to support my findings by critically interpreting the selected sources and formulating a precondition as a point of reference.

Findings: The findings of evolutionary psychology should be used for the foundation of law enforcement science and for a scientific approach to policing. In the absence of this, the peculiarities of the operation of institutionalized policing are only partially revealed, at the same time ensuring their legitimate operating environment may be impossible in the long term. It comes from the fact that the need for security, balance and predictability of individuals and human communities can not be derived from institutionalized forms of policing, but rather the other way around. This need created the modern policing we know today as a part of the culture of cooperation, its well-known institutionalized forms. It is this need that has given rise to modern policing, in its familiar institutionalised forms, as part of the cooperative culture we know today.

Value: Police science can start from the institutionalized forms of policing as givens, when creating more efficient operating conditions for it, at the same time, it must deal with the point of view of evolutionary psychology, if it tries to create its acceptance in the long term.

Keywords: order, the Idea of order, evolutionary psychology, the culture of cooperation, human dignity

Bevezető gondolatok

A rendészet rendjéről írt korábbi tanulmányomban (Cieleszky, 2023) úgy fogalmaztam, hogy a rendészet fogalmi meghatározásai és a rendészettudomány aktuális megközelítései háttérben a tudományterület művelőinek prekoncepcióként jelen levő rendképzetei állnak. Ezek a rend-előképek egyrészt az egyén szintjén kerülnek kontextusba, és a szerzők valóságérzékeléséhez kapcsolódnak. Arról árulkodnak, ahogy ők a rendről és annak természetéről gondolkodnak.

Másrésről természetesen az egyéni látásmódnak történelmi meghatározottsága is van. Végző soron tehát megannyi kutató egyéni valóságélményének történelmi tapasztalatokkal gazdagított esszenciája az, ami a mai rendészetfogalmunk rend-előképeiben öszpontosul.

Emellett az is megfigyelhető, hogy az egyidejű elképzelések a valóság természetéről egy kultúrkörön belül és időtartamban lényegi struktúrájukat tekintve egyazon paradigmán belül adekvátan értelmezhetők (Kuhn, 1984). A valóság érzékelésének és megélésének tehát meghatározott, korra és helyre jellemző minősége van, amely úgy határolja el más koroktól, korszakoktól, hogy sajátos és adekvát értelmezési keretet teremt az adott paradigmán belüli világ megértéséhez. Az egyes paradigmaváltások közötti történelmi korszakokban a fogalmak, amelyeket a jelenségek leírására használunk, modellszerű kontextusban értelmeződnek, és e kreációk célja a történelmi változékonyságában megélt világ mind teljesebb reprezentálása és működés módjának megértése az akkor és ott keretei között. A forrás pedig, amelyből mindez táplálkozik, a valóság megélésének és értelmezésének éppen aktuális élménye, amelynek kutatása minden értelmezés alap- és előfeltétele. Némi egyszerűsítéssel mondhatjuk úgy is, hogy ez az a korszakjellemző is hivatkozott esszencia, amelyben a valóság érzékelésének és megélésének meghatározott, korra és helyre jellemző minősége sűrűsödik. Tanulmányomban ezt a szemléleti pozíciót mint koordinátarendszert használom fel a jelenségek mélyebb megértéséhez.

A rend fogalmától a rend eszméjéig

A fiatal rendészet tudomány – de például a biztonsági tanulmányok is – ezeket a fentebb hivatkozott képzeteket sokszor reflektálatlanul használják fel, tehát e prekoncepciók a rend természetéről a tudományterületi megközelítések diverzitása mögé rejtőznek. Megfigyelhető, hogy miközben a rendészet vagy a biztonság fogalmának definiálására vállalkozunk, nem tulajdonítunk különösebb jelentőséget e kontextualizált rend-előkép meghatározó jellegének. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a rendészet tudományt érintő fogalmi meghatározások száma és hangsúlyai, és ezekben a rend fogalmát érintő próbálkozások mélysége, amelyek leggyakrabban vagy általánosságban, vagy valamilyen történelmi kontextusban bomlanak ki (Boda, 2019). Meggyőződésem tehát, hogy a rendészet fogalmának definiálásához, de tágabb értelemben a rendészet tudomány megalapozásához e prekoncepciók forrásait azért (is) célszerű feltárni és alaposabb vizsgálat alá vonni, mert segítségükkel az önálló tudományterületi megközelítés adekvát volta magasabb színvonalon biztosítható.

Ebből következik az is, hogy a rend természetéről alkotott korabeli előfeltevéseket vizsgálva, eredetük után kutatva talán az intézményesített rendészet működési környezete és működésmódja is jobban megérthető, amelyet a különböző korok összetett társadalmi viszonyrendszereiben természetesen sokszor nem intézményesített, nem a mai értelemben intézményesített, vagy nem a mai értelemben rendészetként nevesített formában ismerhetünk fel (Sallai, 2015; Finszter, 2014). Miután felmértem egy ilyen rendképzetekre fókuszált megalapozás gyakorlati megvalósíthatóságának lehetőségeit és hasznát, úgy döntöttem, hogy mankóként egy történelmi korokon átívelő hipotézist használok viszonyítási pontként. Remélve, hogy ezzel összefűzhetem a történelmi gondolkodás paradigmaváltásokat és fogalmi, valamint tartalmi sokszínűségeit mutató korszakait.

A megközelítemhez használt újabb előfeltevés szerint a rendszerű gondolkodás meghatározottsága mögött egy történelmi korokon átívelő a priori szükségesség által inspirált igény húzódik, amelyet a rend eszméjének neveztem el. Ennek egyre összetettebb társadalmi viszonyokon keresztül megnyilvánuló kifejeződései jelennek meg történelmi láncolatba fonódva. Először azt gondoltam, hogy ez a feltevés komoly segítséget nyújthat az intézményesített rendészet fenntartható és legitim működésének megértésében, társadalmi szerepvállalásának elhelyezésében. Ám arra kellett következtetsek, hogy mégsem elegendő, legalábbis ebben a formájában. Azonban nem a módszer okán, hanem azért, mert az előfeltevés – mint viszonyítási pont – egy nagyon fontos fogalmi elemet nem tartalmazott az a priori jelleg megjelölése mellett/helyett, amelyre tisztelt kritikussom, Tamási Erzsébet kriminológus hívta fel először a figyelmem.

Ebben a tanulmányban kísérletet teszek arra, hogy bemutassam e kiegészítés szükségességét, egyúttal rávilágítsak egy mélyebb és egyúttal tágabb összefüggésre, amelynek felhasználására a fiatal rendészettudománynak a jövőben szüksége lehet. Ez pedig az evolúciós pszichológia megközelítésének hasznosíthatósága a rendészet tudományos megközelítésében, amennyiben azt az emberi viselkedés magyarázatát érintően – Bereczkei Tamás és szerzőtársai útmutatásának megfelelően – egyfajta keretrendszerként, „metaelméletként” fogjuk fel (Meskó et al., 2022). Így válik egy történelmi korokon átívelő a priori szükségesség által inspirált igény evolúciós meghatározottságúvá (is).

A pszichológia „szkepszise”

Ennek igazolására induljunk el a modern pszichológia meghatározó alakjától, Sigmund Freudtól. Egyik értekezésében az emberi kultúra és civilizáció kétarcúságáról beszél (Freud, 1991). Egyrészt tudást és képességet ért alatta,

másrésről pedig a magyar fordításban berendezésként (Freud, 1991) azonosított – intézményesített és egyéb társadalmi – szabályozók összességét, amelyekkel az emberek egymáshoz való viszonyukat rendezik, és javaik elosztásáról gondoskodnak. Freud meggyőződése az, hogy mindazon erők, amelyek egy kultúrán belül ébrednek (összetartók és szétfeszítők), nem vezethetők le az egyes történelmileg kialakult kultúrformák tökéletlenségéből. Más oldalról megközelítve: még a legtokéletesebb szabályozás mellett sem lehetne garantálni a szétfeszítő erők megszüntetését – az ember alapvető lelki alkata miatt. Elképzelése szerint az ember – ti. az átlagember – alapvetően kultúraellenes, mivel egy kultúra szükségszerű kényszereken és önkorlátozáson alapul. Egyrésről intézményesíti az egyéni ösztönáldozatot (lemondás az ösztönök szabad kielégítéséről), amelyet persze sokféle módon igyekszik számára pótolni, helyettesíteni. Másrésről pedig gátat szab spontán életének azzal, hogy meghatározott célokra irányított tevékenység – a munka – végrehajtására kényszeríti (Freud, 1991), amely az ember ellenére van.

Freud megkockáztatja azt a kijelentést is, hogy talán a legtöbb, ami e körben elérhető, ha a társadalomban a „*kultúraellenes többséget kisebbséggé csökkentjük*” (Freud, 1991). Az egyik kérdés tehát az, mindez hogyan vihető végbe. Freud arra a szkeptikus megállapításra jut – vagy épphogy ebből indul ki, ezt döntse el maga az olvasó –, hogy „*míg az emberiség a természet leigázásában jelentős haladást ért el és még jelentősebbeket fog elérni, addig az emberi kapcsolatok szabályozásában hasonló haladás nem mutatható ki teljes bizonyossággal...*” (Freud, 1991). Úgy tűnhet tehát, hogy elgondolásának háttérében – legalábbis első feltételezésre – az emberi minőség változatlanlansága és változtathatatlanlansága, de legalábbis valamiféle merevsége áll.

Hasonló szkepszis más szerzőknél is tetten érhető. Popper Péter egyik előadásában utal arra, hogy az idősámításunk előtti 7. századi bölcselők kérdései – amelyek az élet bizonytalanságaival, a túlvilági lét kérdéseivel voltak összefüggésben – ma is velünk élnek, és érvényesek. Popper szerint ez azt a meggyőződést erősíti, miszerint „*2600 éve az emberiség szellemileg, erkölcsileg, érzelmileg egy lépést sem tett előre*”(URL1).

Csányi Vilmos más oldalról megközelítve úgy gondolja, hogy a kultúra egy vékony máz, amely „*ha nem ápoljuk [...] válsághelyzetben pillanatok alatt leolvad rólunk, s archaikus társadalombéli vadállatokká változunk*”(URL2). Tehát a kultúrára úgy tekinthetünk, mint a freudi társadalmi berendezések összességére, amellyel az „*emberben evolúciósan meglévő agresszió [...] ideig-óráig elnyomható...*” (URL2).

Az agresszió kutatás hazai szakértője, Haller József professzor a közvetlen és közvetett agresszió formáival kapcsolatos vizsgálódása során – gondolatainak

margójára – azt jegyzi fel, hogy „*némi malíciával a parlamenti demokráciát is a közvetett agresszió egyik formájának lehet tekinteni*” (Haller, 2005). Hadd jegyezzem meg én is némi malíciával, hogy ezzel vissza is tértünk a freudi gondolati talapzatra, miszerint a kultúra – ennek részeként választott társadalmi berendezkedésünk – ebből a szempontból nem más, mint egy kisebbség uralma, amelyet kényszereszközök birtokában oktrojál egy alapvetően tiltakozó többségre. És ez akkor is így van, ha a demokrácia látszólag a jelenleg legoptimálisabbnak tartott módon legitimálja e kényszert a jog uralmával, szabad választásokkal és egyéb eszközeivel – egész pontosan a fejlettebb kultúra minden ismert és méltán elismert instrumentumával.

A szkepszisen túl – az együttműködés kultúrája

Ez a szkepszis az érem egyik oldala. A fenti példákban azért idéztem ilyen egyoldalúan e gondolkodók megközelítését, mert ez a nézőpont segít felismerni az emberi természet viszonylagos nehézkességével, merevségével és változásokkal szemben mutatott tehetetlenségével kapcsolatos jellegét. Most azonban – ennek tudatában – szeretném ugyanezen kutatók gondolataival árnyalni a megközelítést, visszaadva mondanivalójuk komplex jelentéskörnyezetét, valódi kontextusát.

Már Freud is felveti, hogy a tudomány és a technika fejlődése mellett azért mégsem állítható, hogy „*az emberi lélek ősidők óta nem fejlődött semmit*” (Freud, 1991), utalva arra, hogy az ösztönökről való lemondás tekintetében abban kétségtelenül megfigyelhető némi haladás, hogy a kényszer, amelyet éppen e kultúra oktrojál az egyénre – az a kultúra, amellyel szemben az egyén alapvetően lázad – fokozatosan belsővé válik, és a felettes én része lesz (Freud, 1991). A kultúra szerepe – álláspontja szerint – a résztvevők erkölcsi szintjének emelésében teljeseedik ki, eszköze pedig az ideálképzés és az illúziók ápolása.

Haller professzor – éppen az agresszió szerepének kutatása során – idézi, hogy egy közel fél évszázaddal ezelőtt megfogalmazott elmélet szerint az agresszió egy ősi biológiai okokra visszavezethető stratégia, amelyhez azok nyúlnak vissza, akik az együttműködés leckéjét nem vagy rosszul sajátították el. Megjegyzése szerint az elmélet amellel, hogy tetszetős, nem minden alapot nélkülöző (Haller, 2005).

Csányi Vilmos a társadalom szerveződésével összefüggésben taglalja, hogy a különálló közösségek összeérése nyomán – amikor életterük már kevésbé engedte a fizikai elkülönülést – megjelent az „*egyvezkedési viselkedés a maga sajátos kultúrájával*” (Tóth & Csányi, 2017), tekintve, hogy a kizárólag el-lenséges viszonyok fenntartása nem volt lehetséges hosszabb távon. Ez volt

a kiindulópontja annak a társadalmi struktúraváltozásnak, amelynek jelenlegi állomásán a magas komplexitású társadalmak állnak (Tóth & Csányi, 2017).

Az együttműködés kultúrája innen eredeztethető, előzményei ide vezetnek. A rendszet tudományos megközelítése számára is elgondolkodtató kezdet ez. Ambivalenciájára Finszter Géza is utal, amikor megjegyzi, hogy az „*emberi együttműködés nyomán létrejött produktók állandó fenyegetettségben vannak, és e bajok egyik forrása maga az emberi magatartás*” (Finszter, 2018). Okfejtésében hangsúlyos, hogy az emberi közösségek a veszélyek és az azok kordában tartásával elérhető biztonságot garantáló aktusok közötti „*kedvező arány*” keresik, amely máshol a szabadság–biztonság dichotómiájaként fogalmazódik meg. Számára emellett a kérdéskör történelmi tablóján az együttműködés kultúráját a civilizációk fennmaradásáért folytatott élet-halál harca előzte meg, amelyet a modernitás terelt kiszámíthatóbb keretek közé a kooperációk mind átfogóbb megjelenésével, és – lényegében – a jog uralmának általánossá válásával (Finszter, 2018). E belső erők eredőjeként jelenik tehát meg a modern társadalmak együttműködési kultúrája, amelyet fentebb Csányi Vilmos magas komplexitású társadalmakként jelöl.

Az idők „rendje”

Nem szükséges itt folytatnom a sort ahhoz, hogy rámutathassak: a hivatkozott szerzők maguk is sokszor hivatkoznak az ember természetében felfedezhető – nevezzük most így – viszonylag rugalmas alkalmazkodóképességre. Rugalmas, amennyiben a fenti szerzők együttműködésre, egyezkedési viselkedésre és a kultúra belsővé válására vonatkozó megállapításait vesszük alapul. Ne feledjük azonban, hogy emberi történelmünk magasabb civilizációs szintjéről pár évezred távlatából gondolkodunk, tehát e jelenségek legadekvátabb vizsgálati környezete nem feltétlenül reprezentatív környezet – ti. az itt megfigyelt jelenségek nem feltétlenül e környezeti adaptáció eredményeképpen jöttek létre. Az elmúlt évezredekben tapasztalható formaváltozatosság a kultúrák egyedisége tekintetében persze szemet gyönyörködtető, és források birtokában jobban is vizsgálható, de az időérzékünket alaposan megtévesztheti, következtetéseink értelmezési tartományát pedig indokolatlanul kitágíthatja. Azt a látszatot keltheti ugyanis, hogy emberi működésünk, természetünk (csak vagy döntően) e civilizációs környezeti hatások ismeretében is megmagyarázható. A tudomány eredményeivel szemben kritikus hangok és elégedetlenség kapcsán jegyzi meg Freud, hogy „*vajon nem követjük el valamennyien azt a hibát, hogy ítéleteink alapjául túl rövid időszakot veszünk tekintetbe?*” (Freud, 1991), utalva itt arra, hogy az emberi értelem fejlődése és

a tudományos gondolkodás múltja elenyészően rövid. Problémánk hasonló, csak tárgya az emberi viselkedés megértése a modern civilizációs környezetben. Íme egy szemléletes példa az arányok oly könnyű eltévesztésére.

Az emberi viselkedést és alkalmazkodóképességet leíró, fentebb jelzett rugalmasság tehát viszonylagos, amennyiben mindezt darwini evolúciós nézőpontból szemlélem, a törzsfajlódás – és fajunk történetének – évmilliók történelmi távlatában. Itt ugyanis – az előző, vásári forgatagra emlékeztető világhoz képest – mintha megállna az idő. Az antropológiai adaptáció metronómja nagyságrendekkel lassabb ütemet diktál. Bereczkei Tamás az ember kognitív folyamatai és mentális képességei kialakulásával összefüggésben utal arra, hogy ezek háttérében egy olyan evolúciós történelem áll, amelynek 99%-át az ember vadászó-gyűjtögető életmód keretei között töltötte, és amelyben pszichológiai algoritmusainak többsége interperszonális viszonyokra vonatkozik (Bereczkei, 2002). Ennek ténye meghatározóan befolyásolhatja azokat a kutatásokat, amelyek az emberi adaptációs képesség megnyilvánulásaiával foglalkoznak. Leegyszerűsítve úgy is mondhatjuk, hogy történelmi léptékkal mérve nagyon kevés idő telt el azóta, hogy egyáltalán modern értelemben vett emberről beszéljünk, és még kevesebb – mondhatni az összeshez képest elhanyagolhatóan kevés – ahhoz, amennyi ideje fajunk magasabb szintű civilizációs környezetben él. Az anatómiai értelemben modern ember pár százezer évvel ezelőtt jelent meg, egyeduralkodó alfaja a *Homo sapiens sapiens* közelítőleg hatvanezer évvel ezelőtt telepedett meg Európában, miközben utolsó „rivális alfaja”, a *Homo sapiens neanderthaliensis* nagyjából harmincezer évvel ezelőtt halt ki. Az első településekről – amelyekből később civilizációk nőttek ki – bő tízezer évvel ezelőtti időszakból vannak információink. Mindezt egy emberré válási folyamat öleli körbe, amelynek főbb állomásai évmilliókkal korábbra datálhatók. Bereczkei Tamás és szerzőtársai a nagyon szemléletes futballpálya metaforával igazolják azt, hogy mennyire nehéz az evolúciós időszámítás időléptékét mindennapjaink időérzékelésével megérteni: *„Ha az élet először a futballpálya egyik végén alakult ki, és a jelen pillanat a másik végén van, akkor teljes 99 métert kell utazni a pályán, mielőtt a majmok kifejlődtek. A Homo nemzetség csak a pálya utolsó méterénél jelent meg. A modern ember, a Homo sapiens sapiens csak az utolsó tizedméteren telepedett meg Európában!”* (Meskó et al., 2022).

Látszólag tehát az emberi viselkedés változatlanságának eshetősége és képe rajzolódik ki, miközben valószínűbb a változásra való hajlam és készség, amely időben ugyan igen lassú ritmusú és tempójú, jelei, következményei mégis felfedezhetők. Tehát nem könnyíti meg a helyzetünket a fentebb jelzett körülmény, hogy bár közvetlen tapasztalaton és megfigyelésen alapuló vizsgálattal az emberi viselkedés napjainkban jól kutatható, azonban az a civilizációs háttér,

amely ennek keretében szolgál, a legkevésbé sem tekinthető e viselkedés adekvát és megszokott környezetének – már amennyiben átgondoljuk a Bereczkei-féle megállapítás következményeit.

Feltételezem, hogy a tanulmányomban citált freudi felvetésben az emberi természet minőségével összefüggésben bemutatott kettősség háttérében részben éppen ezen megfigyelésekből levonható megállapítások következményei állnak. Ez a két nézőpont mindemellett – amely a fiziológiai/anatómiai, másrészről pedig pszichológiai adaptáció elhatárolásából adódik – egy pár évtizede utat törő tudományos elméletben összefonódik, és segíti az ember mentális működésének leírását, viselkedési folyamatai mélystruktúráinak feltárását (Meskó et al., 2022).

Az evolúciós pszichológia megközelítése úgy segíti az emberi természet mélyebb megértését, hogy az adaptív evolúciós erőket komplexen vizsgálja. Abból indul ki, hogy „*viselkedésünk egyfajta interakció a pszichológiai adaptációk (a bennünk lévő vágyak, érzések és preferenciák) és az aktuális környezet között (amelyben a viselkedés kifejezésre jut). Kiemelten fontos tehát, hogy vegyük figyelembe a biológiai beágyazottságot és a környezeti hatásokat is, amikor szeretnénk magyarázatot találni az emberi viselkedésre. Az evolúciós pszichológia bizonyos szempontból az evolúciós biológiai törvényszerűségek alkalmazása az emberi viselkedés magyarázatára és megértésére.*” (Meskó et al., 2022).

Az evolúciós pszichológia hatása a rendészet tudományos megközelítésére

Összegezve a fent írt gondolatokat, ez a következőket jelenti. Az emberi természet pszichológiai és evolúciós változásának ritmusát és aktuális állapotát figyelve feltételezhetjük, hogy az ember által teremtett világ felépítménye – ideértve annak minden freudi értelmű berendezését (és összességében a kultúrát a maga ideálképzésével), amely úgy tűnik, hogy az egyensúly fenntartását igyekszik szolgálni – nem szükségszerűen tekinthető úgy, mint egymással időbeli szinkronitásban levő elemek rendszerré forrott összessége. Modellezhető így, és számos esetben a modell működőképesen ad magyarázatot egyes jelenségeire, de a valóság nem azonos a modellel. Ezt a kuhni értelemben vett paradigmaváltások megfelelő módon igazolják. A modell jó magyarázó értékű strukturált minta a gondolkodáshoz és megértéshez, de nem a valóság maga.

Ez az aszinkron jelleg pedig az időben eltérő időtartamú és ritmusú változások következménye, amely egy folyamatosan formálódó jelenben manifesztálódik. Ami például az emberi viselkedést érinti, annak mai civilizációs környezetben

mutatott jelenségei magyarázatához nélkülözhetetlen segítséget nyújthat az evolúciós pszichológia megközelítése, nézőpontja. Elsősorban azért, mert számára a múlt nem történelmi korszakokban él, legalábbis nem kötődik az evolúciós szempontból közelmúlt kétségkívül látványosabb és több, jól elkülöníthető részletgazdag epizódjaihoz, és nem is gondol ezekre úgy, mint teljes magyarázó értékű értelmezési környezetre. De nem is arról van szó, hogy az emberré válás szűkebb értelemben értett biológiai evolúciós magyarázatává egyszerűsödik a megközelítés, mert ebből a szempontból az csak a fókuszált pszichológiai aspektus beágyazottságát teremti meg a külső környezeti hatásokkal együttesen.

A tanulmány elején megfogalmazott megközelítemhez használt újabb előfeltevést tehát, amely hiányossága okán kritika tárgyát képezte, az evolúciós pszichológia nézőpontjának ismeretében ki kellett egészítenem. E szerint a rendszerű gondolkodás meghatározottsága mögött egy történelmi korokon átívelő a priori szükségszerűség által inspirált evolúciós igény húzódik. Immár tehát ezt tekintem a rend eszméjének.

Lezáró gondolatok

Másképp megközelítve, de továbbra is Freud gondolataihoz kapcsolódva úgy tűnik számomra, hogy csak a modellalkotás zárt rendszereket preferáló jellege okán szemlélhetjük világunkat önmagában mindig egyensúlyban levő rendszerként működő entitásként. Pontosabban szemlélhetjük így is, de alighanem a valóságot ekképpen értelmező modellek sokkal inkább tetszetősek, semmint igazak. És még ha magyarázó értékük magas is, sok részlet, amely éppen világunk nem zárt rendszerként való működéséből ered, elveszik az értelmezés számára, amellyel valóságunk egy-egy darabja is feledésbe merül. Mindaddig, amíg egy újabb értelmezési környezet egy új paradigmán belül azt fel nem fedezi. Valószínűnek tartom, hogy az igény, amely ilyen egyensúlyi irányba mutató változásokra készíti az egyéneket és közösségeiket, folyamatosan tetten érhető, és ez jelenti az állandóságot a külvilág időben változó és kihívásokkal terhelt környezetéhez képest. Talán éppen ennek forrása a rend eszméjeként hivatkozott evolúciós igény is, amelyről e tanulmány szól. Tehát a modelleken belüli állandóság – amelyet az értékadás minősége és mélysége tart fenn pillanatnyi illúzióként – nem a világot és valóságunkat jellemzi, hanem egy vágyfantáziaként vagy hiedelmek formájában megjelenő szükségünket, amellyel a valóságot éppen ilyennek szeretnénk látni. Egyensúlyban levőnek és kiszámíthatónak. Tehát olyanak, amilyen összességében – legalábbis a szó egyszerűbb értelmezésében – sohasem volt, de amilyennek mindig is vágytuk, hogy legyen.

És végül is a rendészettudomány megközelítése sincs ettől a megfigyeléstől túl messze, amikor a rendészet főbb feladataként a közrend megzavarásának megelőzését, az ilyen magatartások megakadályozását, és a megzavart közrend helyreállítását fogalmazza meg. Tehát egy egyensúlyi állapotot, amelyet értéknek tekint, és amelyet a közrend biztonságos és kiszámíthatóságot sugalló fogalmába zár.

Végezetül hadd idézzem Popper Péter egyik előadását, amelyben az egyén szempontjából közelíti meg ezt, és amely kapcsolódik Freud idézett tanulmányához.

„Az ember ugyanis hajszol bizonyos állapotokat, abban a hamis tudatban, hogy azok elérhetőek. Hogy egy percre elszakadjak a boldogságtól, például ilyen hajszolását látom a megvilágosodásnak. A bizonyosság elérésének hitben, a világhoz, önmagához való viszonyában az embernek. Azt gondolom ugyanis, hogy ami a legnagyobb teher az életben, az a bizonytalanság. Az élet ugyanis lényegét tekintve bizonytalan, kiszámíthatatlan. És ezt túri az ember, ezt a bizonytalanságot a legrosszabbul.” (URL1).

E gondolatok lezárásaként pedig vannak válaszok arra kérdésre, hogy milyen tapasztalatokra jutott a civilizált emberi közösség napjainkra, és ha ez a gazdaság nevezhető fejlődésnek, akkor kétségkívül van ilyen előrelépés. Ez pedig összegezve a hit a közösségek összetartó erejében, és az együttműködés elsődlegességének sokszor elfelejtett kultúrájában, amelyhez az út kizárólag az emberi méltóság tiszteletének – mint mindenképp felett álló érték – elfogadásán keresztül vezet.

Felhasznált irodalom

- Bereczkei T. (2002). Evolúciós pszichológia: új szemlélet a viselkedéstudományokban. *Magyar Tudomány*, 47(1), 8–20.
- Boda J. (2019). *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus.
- Cieleszky P. (2023). A rendészet rendje. *Belügyi Szemle*, 71(3), 359–373. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.3.1>
- Finszter G. (2014). *Rendészetelmélet*. Nemzeti Közszerzői Egyetem. <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/8597/Teljes%20sz%C3%B6veg%21?sequence=2&isAllowed=y>.
- Finszter G. (2018). *Rendészettan*. Dialóg Campus Kiadó. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12460/web_PDF_EKM_Rendesztan.pdf?sequence=1.
- Freud S. (1991). *Egy illúzió jövője*. Párbeszéd.
- Haller J. (2005). *Miért agresszív az ember?* Osiris.

- Kuhn T. (1984). *A tudományos forradalmak szerkezete*. Gondolat.
- Meskó N., Gyuris P., Putz Á., Kocsor F. & Bereczkei T. (2022). Evolúciós pszichológia: Miért és hogyan tanítjuk? *Magyar Pszichológiai Szemle*, 77(3), 445–60. <https://doi.org/10.1556/0016.2022.00033>
- Sallai J. (2015). A magyar rendészettudomány etablációja. *Belügyi Szemle*, 63(6), 5–28. [https://doi.org/DOI: 10.38146/BSZ.2015.6.1](https://doi.org/DOI:10.38146/BSZ.2015.6.1).
- Tóth B. & Csányi V. (2017). *Hiedelmeink. Az emberi gondolatok építőkövei*. Libri.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *A boldogság nyomában*. <https://csakamainap.club/index.php/popper-peter/videos/37-popper-peter-a-boldogsag-nyomaban-mesterkurzus?from=page>
- URL2: *Enni kell. Inni kell. Szeretkezni kell. Közösség kell*. <https://24.hu/kozelet/2022/11/01/csan-yi-vilmos-hiedelem-kozosseg-haboru-nagyinterju/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Cielezky P. (2023). Az evolúciós pszichológia a rendészet tudományos megközelítésében. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1635–1646. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.7>

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI. száma elé

Recommendation to the X. issue of the International Law Enforcement Observer

Finszter Géza

professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László

professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: A rendészeti tárgyú külföldi szakirodalom bemutatása a Rendészeti Figyelő alapfeladata. Ezúttal azonban a Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatói számára közvetlenül is szeretnénk módszertani segítséget nyújtani ahhoz, hogy az idegen nyelvű forrásokból a lehető legeredményesebben merítsenek kutatási témáik kidolgozásánál és a disszertáció elkészítésénél. Ezzel az elhatározással adunk teret Budavári Árpád és Lippai Zsolt értékeléseinek. Mindketten doktori dolgozatuk témaköréhez választottak értékes külföldi forrásokat.

Módszertan: A tudományos világirodalom módszertani újdonságai sorában ez az összeállítás két területen is friss gondolatokkal szolgál. Hlavacska Gergely a következőkre hívja fel a figyelmet: „*A [...] drogpolitika (drogkontroll) a hagyományos büntetőjogi megoldásoktól az ártalomcsökkentés felé toódik el. Ezt mutatja az is, hogy a kriminalizációt alternatívájaként egyre több, a rendőrség által koordinált elterelésre épülő rendszer jelent meg.*” A drogpolitikát a bűnüldözési stratégia részének tekintjük, amelyben a meghatározó a kormányzati pozíciót szerzett politikai erők választása a szigorú hirdető, avagy a segítő-támogató rendszerek között. Hlavacska recenziója egy olyan mintát vázol, ahol a bűnre adott okos válasz figyel a rendőrségi szakemberek véleményére. Az illegális drogpiacon bázisainak felszámolása az egyik legnehezebb terep, ahol igazán nagy sikereket ritkán lehet aratni. A drog elleni küzdelem kriminalistái jól tudják azt is, hogy a terjesztői hálózatok elleni kudarcokat semmivel nem enyhíti a fogyasztók leleplezése. A rendőrségi kultúrának bőven vannak tapasztalatai arról, hogy az igazságszolgáltatás sokszor azokat sújtja, akik inkább áldozatai, mint elkövetői a drogbűnözésnek. A második metodikai tanulság Erdélyi Ákos munkájában tűnik fel, amikor arra hívja fel a figyelmet, hogy a rendészet militarizálódása nem kizárólag a rendészet- vagy a védelemtudomány kutatási

tárgya. „*A militarizálódás folyamata saját jellegéből adódóan, az esetek döntő többségében valamilyen rendészettudományi vagy védelempolitikai szemszögből került vizsgálatra; jelen tanulmány szerzői viszont a pszichológiatudomány képviselői...*” A kutatók ezekhez a megállapításokhoz jól megszerkesztett kérdőívek széles körű alkalmazásával jutottak.

Megállapítások: A drogstratégiákban a gyógyító (medikalizáló) irányzatok ott tudnak erősödni, ahol a rendőrségi tapasztalatokat kellő szakmai tekintély övezi, amit viszont jól hasznosítani csak a politikai hatalom demokratikus működése képes. A rendészeti hatóságok állományának katonai avagy civil jellemzői a környezetből ellentmondásos reakciókat válthatnak ki: „*Az eredmények azt mutatják, hogy a közvéleményre inkább negatív attitűd jellemző az egyes militarizált öltözéket viselő tisztekkel kapcsolatban, többek között a megközelíthetőség, a bizalom és az erkölcsösség tekintetében. Ugyanakkor a közvélekedés szerint ezek a tisztek erősebbek, magabiztosabbak és felkészültebbek a fenyegető viselkedésre/veszélyes helyzetekre.*” A háborús kommunikáció példáját adja Skorka Tamás, aki egy olyan tanulmányról tudósít, ami az Ukrajna elleni orosz agresszió embertelen világát vetíti elénk.

Érték: A tanulmányok igazolják, hogy a közrend fenntartásában és a közbiztonság oltalmazásában részt vevő rendészeti hatóságok igénylik tevékenységük intern- és multidiszciplináris vizsgálatát, ami jelentősen emelheti a rendvédelmi szolgálatok szakmai minőségét és erősítheti társadalmi elfogadottságukat.

Kulcsszavak: magánbiztonság, közbiztonság, szervezeti kultúra, drogstratégia

Abstract

Aim: The presentation of foreign literature on law enforcement is a basic task of Rendészeti Figyelő. This time, however, we would like to provide students of Law Enforcement Doctoral School with direct methodological assistance in order to help them to draw from foreign language sources as effectively as possible when developing their research topics and writing their dissertations. With this commitment, the reviews of Árpád Budavári and Zsolt Lippai are given space. Both have chosen valuable foreign sources for their doctoral thesis topics.

Methodology: Among the methodological innovations in the world scientific literature, this Figyelő offers fresh ideas in two areas. Gergely Hlavacska draws attention to the following: “*Drug policy (drug control) ... is shifting away from traditional criminal justice solutions towards harm reduction. This is reflected in the increasing number of diversionary schemes coordinated by the police as an alternative to criminalisation.*” Drug policy is seen as part of a law enforcement strategy, in which the decisive factor is the choice of the political forces

that have gained power in government between pro-strength and pro-aid regimes. Hlavacska's review outlines a pattern in which a smart response to crime listens to the opinions of police professionals. The liquidation of illegal drug market bases is one of the most difficult areas, where really big successes are rare. The criminologists of the fight against drugs know that failures against distribution networks are not mitigated by the exposure of consumers. Police culture has plenty of experience of how justice often penalises those who are victims rather than perpetrators of drug crime. The second methodological lesson emerges in the work of Ákos Erdélyi, who points out that the militarisation of policing is not exclusively a subject of research in police or defence studies. *"The process of militarisation has, by its very nature, in the vast majority of cases been examined from some police science or defence policy perspective; the authors of this study, however, are representatives of psychology..."* The researchers arrived at these findings through extensive use of well-designed questionnaires.

Findings: In drug strategies, the curative (medicalising) tendencies can be strengthened where police experience is matched by sufficient professional authority, which can only be put to good use by the democratic functioning of political power. The military or civilian nature of law enforcement personnel can provoke controversial reactions from the public: *"The results show that the public tends to have negative attitudes towards officers wearing certain militarised attire, including in terms of approachability, confidence and morality. At the same time, public perception is that these officers are stronger, more confident and more prepared for threatening behaviour/dangerous situations."* Tamás Skorka gives an example of war communication, reporting on a study that presents the inhuman world of Russian aggression against Ukraine.

Value: The studies show that law enforcement authorities involved in maintaining public order and safeguarding public security require an internal and multidisciplinary assessment of their activities, which can significantly improve the professional quality of law enforcement services and enhance their social acceptance.

Keywords: private security, public security, organisational culture, drug strategy

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI.

International Law Enforcement Observer XI.

Budavári Árpád

kapitányságvezető, rendőrségi
főtanácsos, rendőr ezredes
Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság,
Gárdonyi Rendőrkapitányság
budavaria@fejer.police.hu

Lippai Zsolt

tanársegéd, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
lippai.zsolt@uni-nke.hu

Hlavacska Gergely

mestertanár
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
hlavacska.gergely@uni-nke.hu

Erdélyi Ákos

kriminológus, bűnügyi pszichológus,
doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu

Skorka Tamás János

Dr. mesteroktató, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
skorka.tamas@uni-nke.hu

Budavári Árpád

Goldstein H. és Neocleous M. a demokratikus társadalmak rendőrségeiről

Az egyes rendőrségi reformok részletes tanulmányozása előtt fontos megérteni és értelmezni a biztonsággal kapcsolatos nézetek és a biztonság védelmezésében kulcsszerepet játszó rendőrség társadalmi rendeltetését. „A rendőrség tulajdonképpeni funkcióját tekintve egy szabad társadalomban anomália. Jelentős hatalommal látják el ugyan a végrehajtó hatalom rendszerében, ezt a hatalmat azonban csak vonakodva és korlátok közé szorítva adják meg neki. Hatalma, sajátos formáit tekintve – az egyének letartóztatásához, felkutatásukhoz, őrizetbe vételiükhöz és ellenük erőszak alkalmazásához való jog –, félelmetes, ahogyan képes a szabadságot szétrombolni, a magánszférába betörni, az egyénekre váratlanul és közvetlenül hatást gyakorolni. Ráadásul, ez az óriási hatalom, szükségképpen, a bürokrácia legalacsonyabb szintjén elhelyezkedőkhöz delegált, akik a legtöbb esetben ellenőrzés és felügyelet nélkül gyakorolják azt.” (Goldstein, 1977.)

E gondolat mintegy felütésként olvasható Hermann Goldsteinnek, a problémaorientált rendészet atyjának *Policing a Free Society* című könyvében, és kitűnően illusztrálja a demokratikus rendészet alapdilemmáját: Melyek a rendőri hatalomgyakorlás keretei, és mi a rendőrség társadalmi szerepe egy demokratikus társadalomban?

Neocleous szerint a rendőrség története az államhatalom története. Következésképpen minden rendőrségi elméletnek tartalmaznia kell az államhatalom elméletét. Ugyanez megfordítva is igaz: az államhatalom bármely elméletének szükségszerűen tekintettel kell lennie a rendőrség működésére is. A rendőrség társadalmi rend kialakításában betöltött szerepéről írt *The Fabrication of Social Order* című könyvében megállapítja, hogy a biztonságról való modern politikai gondolkodás és ezzel együtt a mai rendészetfelfogás a feudális rend megbomlásával és a feudalizmus fenntartásában érdekelt uralkodó csoportok lehetőségeivel függ össze (Neocleous, 2000).

A feudalista rendfenntartás a „jó rend” kialakítására és megőrzésére, az államhatalmi status quo fenntartására létrehozott intézményrendszer volt. A 17–18. század fordulóján a piacgazdaságok létrejöttével a társadalmak nyitottabbá, a mindennapi élet problémái összetettebbé váltak. A közrend védelmezése olyan apparátust igényelt, amely az erőszak-monopóliumot szakértelemmel gyakorolja, és hatósági jogkörrel felhatalmazva képes érvényesíteni az állam által alkotott és elvárt rendet. Az állam és a polgárok viszonyát szabályozó közjog azonban ebben az időben még nem létezett, ahogy ebből következően a rendfenntartás társadalmi ellenőrzése sem. A társadalom ki volt szolgáltatva az állam akarátának, amely meghatározza, hogy mi a rend, ennek betartatásához pedig korlátlan felhatalmazást ad rendőreinek. Az abszolutizmus államirányító szemléletében a társadalmi rend kialakítása az uralkodó privilégiuma, melynek birtokában gondoskodhat az emberek megelégedését szolgáló együttélés szabályainak kialakításáról és a társadalmi békéről (Neocleous, 2000). E felfogásban az egyén biztonsági érdekei a rendfenntartásban egyáltalán nem jelentek meg, különösen abban az esetben, ha a társadalomban elfoglalt helyénél (például nemesi rangjánál) fogva nem élvezett előjogokat.

A felvilágosult abszolutizmusban a rendőrség intézményrendszere elsősorban a szegénységből fakadó problémák kezelését, ezzel együtt a munka felértékelését volt hivatott szolgálni (Neocleous, 2000). A polgári forradalmak nyomán létrejövő modern államokban a külső és belső biztonság védelmének szervezeti rendszere egymástól elkülönült, ekkor vált el a politikai-katonai szervezet a rendőrségtől. A belső biztonságot szavatoló rendszerek pedig elsősorban az emberi jogok oltalmazásának igényéből fakadóan váltak szét rendőrségi és nemzetbiztonsági szolgálatokra.

A modern polgári nemzetállamok kialakulásával, a magán- és közjog szétválásával, és az emberi és polgári szabadságjogok elismerésével a rendőri munka már nem csupán a fennálló hatalmat konzerváló erőszakszervezetként, hanem elsősorban mint professzionalitást igénylő szakma kezdett el működni.

A 19. század elején az ipari forradalom és az ezzel együtt járó polgáriasodás kialakította az erős állam szükségletét. A városok mérete és gazdasági jelentősége exponenciálisan fejlődött. Világossá vált, hogy a rendfenntartás addigi helyi szintű módszerei már nem elég hatékonyak. Angliában az állami rendőrség létrehozása érdekében a kormány parlamenti bizottságot hozott létre, melyet belügyminiszterré történő kinevezését követően Sir Robert Peel vezetett. Peel úgy vélte, hogy a rendőrség egységesítésének útja a hivatásszerűen üzött professzionális rendőrség létrehozása. A közmegegyezés elősegítése érdekében Peel nyilvánosságra hozta a szerveződő Metropolitan Police alapelveit, melyek a következők voltak.

1. A bűnözés és a rendbontás megelőzése, a katonai erővel való elfojtásuk és a szigorú jogi büntetés alternatívájaként.
2. Mindig felismerni, hogy a rendőrségnek a feladatai és kötelességei teljesítéséhez szükséges ereje attól függ, hogy a közvélemény elfogadja-e létezését, tevékenységét és magatartását, és hogy képes-e biztosítani és fenntartani a közvélemény tiszteletét.
3. Mindig fel kell ismerni, hogy a közvélemény tiszteletének és elismerésének biztosítása és fenntartása a közvélemény készséges együttműködését is jelenti a törvények betartásában.
4. Mindig fel kell ismerni, hogy a közösség együttműködésének biztosítása arányosan csökkenti a rendőri célok eléréséhez szükséges fizikai erő és kényszer alkalmazásának szükségességét.
5. A közvélemény kegyeit nem a közvéleménynek való megfeleléssel kell keresni és megőrizni, hanem azzal, hogy a politikától teljesen függetlenül, az egyes törvények tartalmának igazságosságára vagy igazságtalanságára való tekintet nélkül, pártatlan jogszolgáltatással szolgálják a közösséget.
6. Csak akkor kerüljön sor fizikai erőszak alkalmazására, ha a meggyőzés, a felvilágosítás és a figyelmeztetés nem bizonyul elegendőnek a jogkövetés vagy a közrend helyreállításának biztosításához, és csak a rendőri cél eléréséhez szükséges minimális mértékű fizikai erőt alkalmazzák.
7. Mindig olyan kapcsolatot kell fenntartani a nyilvánossággal, amely valósággá teszi azt a történelmi hagyományt, hogy a polgárok a rend őrei, a rendőrség tagjai pedig olyan polgárok, akiket azért fizetnek, hogy teljes idejű figyelmet fordítsanak olyan feladatokra, amelyek a közösség jóléte és létezése érdekében minden állampolgárra hárulnak.

8. Mindig el kell ismerni a rendőrség végrehajtó funkciói szigorú betartásának szükségességét, és tartózkodni kell attól, hogy akár csak látszólag is kisajátítsák az igazságszolgáltatást.
9. Mindig fel kell ismerni, hogy a rendőrség hatékonyságának próbája a bűnözés és a rendbontás hiánya, és nem a velük szembeni rendőri fellépés látható bizonyítékai.

A fenti alapelvek mentén működtetett Metropolitan Police-t tekintjük a közösségi rendészet előképének. Ebben a szemléletben a rendőrök egyenruhás állampolgároknak tekinthetők, akik felhatalmazásaikat arra használják, hogy polgártársaik beleegyezésével örökjenek a közbiztonság felett. Beleegyezésen azt értjük, hogy a rendőrség tevékenysége társadalmi konszenzuson alapul, mely a működés átláthatóságából, a hatáskörök gyakorlásának integritásából és az elszámoltathatóságukból következik. A rendőrség a közbiztonságot fenyegető veszélyek azonosítása érdekében konzultál a közösséggel, együttműködik más szervezetekkel.

Lippai Zsolt

A magánbiztonság és az állami rendőrség helyettesíthetősége és egymást kiegészítő jellege. A nők és lányok elleni erőszak esete az Egyesült Királyság vasúti hálózatán

Mindennapjaink megkérdőjelezhetetlen valóságává vált a magánbiztonsági és az állami rendészeti szektor együttműködése. A közös tevékenység fő eredményeként említhetjük annak hatékony bűnmegelőzési szerepét, a korábban klaszszikusnak tekintett rendőri szerepek magánbiztonsági tevékenységgé válását, ezáltal a biztonság megteremtésére és fenntartására fordított közkiadások csökkenését. Mindezek megjelennek Ariel Barak tanulmányában, amely egy, az Egyesült Királyság tömegközlekedési környezetében végrehajtott – a nők és lányok elleni erőszak eseteit vizsgáló – tudományos kísérlet eredményeit mutatja be. Vizsgálata rámutat, hogy a biztonsági őrök, a nem állami rendészeti szereplők tevékenysége gyakran legalább annyira hatékony, ha nem hatékonyabb a bűnözés kezelésében, a biztonsági szolgáltatások nyújtásában, mint a rendőrség. Tanulmányát három elemzési egység képezi, melyekben a bűncselekmények helyszíneit, az elkövetőket és az áldozatokat vizsgálja meg, szemléltetve a magánbiztonság és a rendőrség egymást kiegészítő, egymást helyettesítő jellegét. Összegzésként, bizonyítékokon alapuló, gyakorlati tartalmú bűnmegelőzési és bűnkezelési szakpolitikai ajánlásokat adva a brit közlekedési rendőrségnek, valamint az Egyesült Királyság vasúttársaságainak.

A bizonyítékon alapuló rendőri tevékenységről

Korunk rendészeti szakembereinek felkészítése során kiemelt jelentőséggel bír, hogy az egyén megértse a társadalom fejlődésének lehetséges és valószínű irányait, valamint azok hatásait. Az „itt és most” valósága mellett fel kell készülnenek a jövő kihívásaira. A rendészeti szervezeteket úgy kell pozicionálni, hogy az a körülmények és társadalmi elvárások változásával együtt sikeresek legyenek. Mindennek részét képezi a problémaorientált rendfenntartás is, amely nagy hangsúlyt fektet az olyan válaszokra, amelyek megelőző jellegűek, és nem függenek a büntető igazságszolgáltatási rendszer alkalmazásától. Különösen gondolva azokra, amelyek más állami szervek, a közösség és a magánszférra bevonásával valósulnak meg (amennyiben azok részvétele jelentősen hozzájárulhat a probléma megoldásához). A rendőri tevékenység nagy mértékben összeegyeztethető a – szakmailag és etikailag is megalapozott – bizonyítékon alapuló, problémaorientált bűnmegelőzési tevékenységgel.

Jelen recenzió a prediktív modellel szorosan összefüggő tudományos kísérlet eredményeit mutatja be, amelyet a Cambridge-i Egyetem Kriminológiai Intézetének munkatársa, a ResearchGate gondozásában, 2022-ben publikált.

Nők és lányok elleni erőszak esete az Egyesült Királyság vasúti hálózatán

Az Egyesült Királyság tömegközlekedési környezetében megvalósuló jogsértések megelőzése érdekében a 2022-ben elvégzett kutatás a magánbiztonság és az állami rendőrség együttműködési lehetőségeit kereste, különös tekintettel a nők sérelmére elkövetett erőszakos cselekményekre. A vasúti közlekedés során okozott károk mértéke, valamint ugyanitt a szexuális indítású deliktumok gyakorisága indokolja a nagyobb biztonságot garantáló megoldásokat. A kutatás eredményei alapján tömeges lakossági tájékoztató kampányokat, oktatási programokat, célzott technológiai fejlesztéseket és kreatív végrehajtási stratégiákat alkottak meg a vasúti hálózat környezete biztonságának növelésére.

Az elkövetési helyszínekre, az elkövetőkre és az áldozatokra fókuszáló kutatás módszertanát Ariel Barak tanulmánya jól érthető, olvasmányos módon foglalja össze. Hangsúlyozza, hogy a „klasszikus” rendőri szerepek mellett a magánbiztonsági megoldások nem csupán a közkiadások csökkentésével járnak, hanem hatékonyabb végrehajtást is eredményeznek. A magánszektor bekapcsolása mindig kevesebb költséggel jár, mint a rendőrségi erők igénybevétele. Ugyanakkor a tapasztalatok megerősítik az állami- és a nem állami szereplők együttműködésének fontosságát.

A kutatás első lépése a bűnügyileg leginkább fertőzött gócpontok azonosítására és feltérképezésére, a jellemző bűncselekményi kategóriák, rendőrségi nyilvántartások alapján történő beazonosítására vállalkozott. A feltárt „forró pontok” tekintetében meghatározásra került az oda rendelt magánbiztonsági erő létszáma, az általuk ott eltöltendő idő nagysága, és a visszatérő ellenőrzések gyakorisága. A teendők kijelölésénél számos korábbi kutatás eredményeit is figyelembe vették. A potenciális beavatkozás végrehajtása így a biztonsági őrök kezébe került, akiknek kizárólagos feladata a rendőrséggel való közvetlen (értsd: kevesebb papírmunkával és bürokráciával terhelt online) kapcsolatfelvétel lett. Jelenlétükkel javult az egyes helyszínek biztonsága. Figyelem vetült a szűkebb környezet jó megvilágítására, karbantartására és tisztaságára. Nyilvánvalóvá vált a sötét, zárt, szűk, elszigetelt, piszkos, rosszul karbantartott, graffitivel zsúfolt, akár alkoholt is áruló létesítmények közelségében lévő helyek bűnvonzó hatása.

A tanulmányban megállapításra került, hogy a rendőri nyilvántartások alapján azonosított „forró pontok” kezelésére, a „biztonságos terek” létrehozására kiváló lehetőséget biztosít a köz- és magánszféra együttműködése, amely kiegészült a megfelelő minőségű kommunikáción alapuló bejelentést fogadó rendszer üzembe állításával. A kutatás során mért statisztikai adatok szerint kedvező irányba változott a rendőrségnek tett bejelentések száma (csökkent a bűnelkövetési látencia és növekedett az észlelések száma), az elkövetések áldozatai pedig humánus ügyintézésről számoltak be.

A kutatás eredményei alapján az is bizonyítást nyert, hogy gyakran a jogellenes cselekmény elkövetésétől való célzott elrettentés, a „közvetlen és konkrét figyelmeztetés” is elegendőnek bizonyulhat ahhoz, hogy a jogsértő szándék a büntől való tartózkodásba forduljon, amennyiben a figyelmeztetés „értelmes dózisban” utal a várható kockázatokra és a remélt előnyök elmaradására.

Az angliai együttműködés margójára

Az angliai, akár ideálisnak is tekinthető komplementer rendészeti modell margójára írva jegyzem meg, hogy a magánbiztonsági ágazat jelentősége alapvetően függ attól, hogy az állami rendészeti szervek (elsődlegesen a rendőrség) mennyire hajlandóak elismerni a közösségi önvédelem biztonság megteremtésében betöltött szerepét. További lényeges alkotóelem a szektor társadalmi elfogadottsága és a megfelelő mértékű jogi szabályozás.

A magán- és közszféra közötti együttműködésnek törvényekben világosan meghatározott hatáskörök és illetékességek alapján kell megvalósulnia, ezáltal elkerülve a magánszektor esetleges visszaéléseit, melynek garanciális elemeit

a szigorú állami felügyeleti tevékenység adja. Mindezek alapján a biztonság megteremtése állami és nem állami szereplői közötti kapcsolat lényegében a következő elveken alapulhat:

- függetlenség (a szereplőknek speciális feladataik vannak, amelyek végrehajtása során azok szinte soha nem keverhetőek össze egymással);
- versenyképesség (a szereplők egymással versenyhelyzetben állnak);
- komplementaritás (ebben a modellben a szereplők egymás mellett léteznek a piacon, a feladatmegosztás határainak világos és pontos kijelölésével, egymás tevékenységének kölcsönös kiegészítésével);
- együttműködés (kölcsönös együttműködésen és támogatáson alapul, amelyet a közös cél erősít);
- partnerség (valamennyi szereplő nélkülözhetetlen a másik számára, erre alapozott teljes egyenlőségük).

Befejezés

Ariel Barak tanulmánya egy olyan, jelenleg még sokak által gyanakvással fogadott témára hívja fel a rendészettudomány figyelmét, mint a magán és közterületek közötti határvonalak elmosódását kísérő rendészeti pluralizáció, sokféleség. Az Egyesült Királyságban lezajlott kutatás azt igazolja, hogy az állami erőszak-monopólium alkotmányos rendje fenntartható a hatósági jogkörrel felruházott hivatalok, valamint a civiljogi önvédelem közötti harmonikus együttműködéssel, amennyiben az a közbiztonság megerősítését szolgálja.

Hlavacska Gergely

Felhagyás a kriminalizációval: a rendőrségi kultúra és a drogpolitika új irányai. Globális trend a drokkontroll büntetőjogi megoldásaitól, elmozdulás az ártalomcsökkentés irányába

A világ számos országában megfigyelhető tendencia, hogy a drogpolitika (drokkontroll) a hagyományos büntetőjogi megoldásoktól az ártalomcsökkentés felé tolódik el. Ezt mutatja az is, hogy a kriminalizáció alternatívájaként egyre több, a rendőrség által koordinált elterelésre épülő rendszer jelent meg. Bacon (2022) cikke azt vizsgálja, hogy a drokkontroll új módjai milyen mértékben esnek egybe, illetve reflektálnak a rendőri kultúra változásaira. A legfontosabb tendencia a rendőrség elhatárolódása a szerhasználók kriminalizálásától. A szerző továbbá azt is vizsgálja, hogy a rendőri kultúra átalakulását milyen hajtóerők vezetik. Ennek érdekében Anglia és Wales területén górcső alá vette a hatósági drokkontroll

innovatív módszereit. Bacon számos, a területen dolgozó rendőrrel készített interjút, és azt találta, hogy a személyes tapasztalatoknak döntő hatása van arra, hogy a rendőrök hogyan tekintenek a drogproblémára, és miként értelmezik saját szerepüket. Az attitűdváltozások egyik magyarázata lehet a bűnözői karrierről szerzett rendőri tapasztalat, különös tekintettel a kriminális utakat megszakító dezisztenciára, a bűnös életmóddal való önkéntes szakítás jelenségére.

A kábítószerrel kapcsolatos rendőri tevékenység mindig is „lehetetlen küldetés” és vitatott terület volt. Hosszú ideig a teljes tiltás volt a domináns ideológia, melynek köszönhetően a kábítószer-rendészet a bűnüldözési és büntető beavatkozásokra összpontosított. Az utóbbi években azonban egyre nagyobb hangot kap a nézet, hogy a „kábitószer elleni háború” emberi költségei meghaladják az előnyöket. Éppen ezért világszerte a birtoklás kriminalizálásának alternatívái jelentek meg: depönalizáció (büntetési tételek enyhítése), dekriminalizáció (szerhasználat nem büntetendő vagy szankcionálása kikerül a büntetőjog hatálya alól, például szabálysértésnek számít) és az elterelési intézkedések (a fogyasztás szankcionálása a hagyományos büntetőeljárástól különböző úton zajlik). A kábítószer-probléma hagyományos büntetőjogi eszközökkel történő kezelése helyett egyre inkább teret hódít a medikalizáció, a közegészségügyi kezelés.

Egyre több a bizonyíték arra, hogy a kábítószer-rendészet a hagyományos bűnüldözési válaszoktól az ártalomcsökkentés irányába mozdul el. Az ártalomcsökkentés fókuszában az egészségügyi, szociális, rendészeti és igazságszolgáltatási válaszok legcélszerűbb egyensúlya kap helyet.

Új gyakorlatok a kábítószer-rendészetben, amelyek támogatják az ártalomcsökkentést

A gyakorlatban ez olyan elterelési programok fellendülésében jelenik meg, amelyek a büntetőeljárás kényszer mellett nagyobb szerepet szánnak az oktatásnak, a felvilágosító, kezelési programoknak és a szociális támogatásnak. Bacon azt állítja, hogy a rendőrség a drogkontroll során kezdeményezője lehet a segítő-támogató, ártalomcsökkentő beavatkozásoknak. Angliában és Walesben a közeljövőben nem várható a kábítószerkontroll büntetőjogi reformja, de annál nyomatékosabbak a helyi rendőri vezetés kooperáción alapuló kezdeményezései. Ezek külön érdekessége, hogy a cselekvés belső motivációra és nem a hierarchiától érkező parancsra épül. Ilyen a régióban megjelent, említésre méltó rendőri kezdeményezések: *Somerset's Drug Education Programme*, *Durham's Checkpoint*, *North Wales Drug Policy 2020*, *Thames Valley's Drug Diversion Scheme Pilot*, *West Midlands Drug Policy Recommendation*. Ezek tehát mind olyan rendőri kezdeményezések, melyek megkérdőjelezzik a fogyasztók büntetőjog

eszközeivel történő kezelését, és az ártalomcsökkentés irányába mozdítják el a kábítószer-rendszert. A reform, az újítás a helyi rendőri szervektől indul. Persze érdemes volna tudni, hogy ezek az újítások mit is jelentenek pontosan és mennyire összeegyeztethetők a hivatalos drogpolitikával. Mindenesetre anynyi biztos, hogy ezek alulról jövő kezdeményezések, amelyeket a jelek szerint a közpolitika hajlamos elfogadni.

A rendőri kultúra változásai

A szerző rövid betekintést nyújt a rendőri kultúrával foglalkozó szakirodalomba. A fogalom alatt a rendőrök által elfogadott értékek, meggyőződések, hiedelmek és normák összességét értjük. Skolnick (1966) a jelenség leírására a „kognitív szemüveg” kifejezést használja. Egy sajátos szemléletmód, ahogy a rendőrök az embereket, helyzeteket és eseményeket látják. A szervezeti kultúra meghatározza, hogy az egyén hogyan fogadja környezetét, és mit gondol testülete társadalmi küldetéséről. Mindezek a hatások kimutathatók a szerhasználat kontrollját teljesítő hatósági reakciókban is.

Egy másik megközelítés a rendőri kultúra sokféleségét emeli ki. Herbert (1998) definíciója szerint a „válogatott sémák, eszközök és keretek gyűjtőszáka”, amelyből a rendőrök válogathatnak az új foratókönyvekhez is. De az, hogy ki mit használ fel ebből a kínálatból, az egyéntől függ. Rendszerint a múltbeli tapasztalat, esetleg a korábbi foglalkozás határozza meg, hogy a szubkultúra mely elemei fognak megjelenni az egyéni reakciókban. Pontosán ezért az egyes rendőrök között komoly érték- és attitűdbeli különbségek lehetnek.

A rendőrségi kultúra erősen befolyásolja azt, ahogy a rendőrök a társadalmat és munkájukat szemlélik. A kultúra rendkívül összetett jelenség. A szakirodalom szerint a kábítószer-politikával kapcsolatban a rendőrség évtizedeken keresztül ragaszkodott a keményvonalas mentalitáshoz (tough on drugs) és elsődleges szerepét abban látta, hogy érvényt szerezzen a törvénynek: az elkövetőket átadták a büntető igazságszolgáltatásnak.

Az elgondolás, hogy a törvény kikényszerítése képes megállítani a szerhasználatot, központi jelentőséget kapott. A szerhasználók, függők csoportja gyakran a rendőrség fennhatósága alá tartozó területként volt meghatározva.

A longitudinális vizsgálatok azt bizonyítják, hogy a régi vágású rendőri állomány mellett, akik általában a magasabb rendfokozatban szolgáló tisztek, egy újfajta rendőrtípus is kezd kitermelődni, aki a rend és a törvény értékei mellett a szolgálat, az empátia és az együttérzés értékeit is fontosnak tartja. Az utóbbi csoport tagjai a kulturális változások mozgatórugói, akik a helyi szinten jellemző elterelési szemlélet és az ennek keretében megvalósuló kezdeményezések elindítói.

A szerző a két szemléletmód közötti különbség magyarázatához nem a napjainkban már kissé el is koptatott generációs elméletet hívja segítségül, hanem az egyéni változásokat a bűnözői karrierrel foglalkozó kriminológiai szakirodalom felismeréseinek tulajdonítja. A tudós szemével nézve ebben nem is találhatunk semmi kivetnivalót: egyszerűen egy valamely területen kimunkált elmélet egy másik területet termékenyít meg. Rendőri szemmel nézve a kilépés (dezisztencia) fogalom átvétele meghökkentőnek tűnhet.

A dezisztencia-kutatásban nagy jelentőséget kap a „fordulópont” fogalma. Ezek olyan fontos, sorsdöntő események a bűnöző életében, amikor a bűnözőnek lehetősége van, hogy ezeken a pontokon kilépjen a bűnözői karrierből, felhagyjon a kriminális életmóddal. Ezek általában a munkába állás, házasságkötés vagy elköteleződés, szülővé válás fontos momentumai. A fordulópontok váltóként is működhetnek: az egyén lehetőséget kap, hogy letérjen addigi pályájáról. A fogalmi keret átültetése a rendőri pályára azt jelenti, hogy a rendőr életében is vannak olyan meghatározó tapasztalatok, történetek, melyek alapvetően változtathatják meg az egyén szerhasználókkal szembeni attitűdjét, a helyes drogkontrollról alkotott képét, és végső soron azt, hogy a jövőben bizonyos esetekben eltekint a hivatalos szankcióktól. A bűnüldöző és a bűnös életútjának párhuzamba állítása merész gondolat, de „van benne rendszer”!

A változás, a fordulat bekövetkezhet hirtelen, bizonyos nagyhatású eseménynek köszönhetően, de a változás lehet egy lassú, hosszan tartó folyamat is, ahol az apró lépések adódnak össze és eredményezik végül a szemléletváltást.

Módszertan

Bacon többféle módszertant használ: forráselemzést és interjúk elemzését. Ez utóbbi adja a tanulmány igazi rangját. A szerző 2018 májusa és 2019 októbere között 81 félig strukturált interjút készített az Anglia és Wales területén dolgozó és a drogpolitika új irányvonalát képviselő rendőrökkel. Az interjúk alanyait hólabda módszerrel választotta ki. A résztvevők a rendőrség különböző szintjein dolgoztak, és a szerepkörök széles skáláját ölelték fel. A módszer sajátossága ugyan nem teszi lehetővé, hogy a talált eredményeket általános érvényűnek tekintsük, de jól megvilágítja azokat a tapasztalatokat, amelyek fordulatot hoztak a rendőrök életében, és a drogkontroll új irányába terelték őket.

Az interjúkban elhangzottakat lekódolták, és ezeket elemezték. Bacon tipizálni próbálja, hogy az interjúalanyok hogyan jutottak el az új drogpolitikához. Az egyes típusokat az interjúkból kiemelt néhány soros részlettel támasztja alá.

Talán ezek az interjúrészletek a tanulmány legszínesebb, legéletszerűbb részei.

Hogyan jutottak el a rendőrök oda, hogy a dekriminalizáló irányzat szószólói legyenek? Az ide vezető út néhány változatát alább felsorolom.

Személyes tapasztalatok

Voltak, akik már úgy érkezett a szervezethez, hogy a kábítószer-fogyasztás kezelését közegészségügyi kérdésnek tekintették (egészségügyi modell).

Túlnyomó többségüknél a szerhasználattal kapcsolatos attitűdváltozás a rendőri pályán következett be. Egyeseknél mindez lépésről lépésre haladó lassabb folyamat, mely előbb utóbb eljut a fordulópontig. Másoknál a változás egy nagy erejű, meghatározó eseményhez kötött.

Ez utóbbira példa az a rendőr, akinek az hozta a fordulatot, hogy egy fiatal szexmunkással beszélgetett a lány függőségéről. Nem sokkal később a lányt meggyilkolták. Emiatt ötlött fel benne a kérdés, hogy a hagyományos büntetőjogi válasz vajon elegendő-e, avagy a rendőrségnek további felelőssége is van, amint az az említett esetből kiviláglik.

Másokat az úgynevezett forgóajtó jelensége (egy fogyasztó sokadszori előállítására vagy őrizetbe vétele) vezetett oda, hogy az eddig bevett rendőri gyakorlat elégtelen.

Volt, akinél az hozott változást, hogy több alkalommal is halott fogyasztókhoz hívták, akik túvel a vénájukban, összegörnyedve feküdtek nyilvános vécékben.

Több interjúalany számolt be arról, hogy büntudata van, amiért kábítószer-birtoklásért tartóztatott le valakit, aki egy jó darabig nem fog erkölcsi bizonyítványt kapni, és talán munkát is nehezen talál majd.

Másokat az zavart, hogy a rendőrség a fogyasztók megbüntetésével úgy érzi bevégezte dolgát. Az előállításon és az igazságszolgáltatás rendszerének való átadáson kívül nem tesz semmit a szerhasználókért – mondta egy tiszt, aki egy függőséggel és mentális problémákkal is küzdő házaspárt volt kénytelen kilakoltatni. Később mint hajléktalanokkal találkozott a párral.

A kábítószer-ellenes rendőri tevékenység etikai dilemmáktól terhes, ami komoly stresszt okozhat a szervezet dolgozóinak.

Már maga a szerhasználókkal való interakció is azt eredményezte, hogy a rendőrök nem fekete-fehéren látják a drogfogyasztást. Az élő emberekkel találkozáskor, történeteiket hallgatva a szerhasználóknak arcuk lett, hús-vér személyekké váltak, akikkel gyakran nehéz volt tárgyilagosan, részvét nélkül érintkezni.

Szintén változást idézhetett elő, ha a rendőrnek közvetlen környezetében, családtagjai vagy barátai között volt szerhasználó.

Különösen a fiatalabb nemzedék soraiban vannak olyan rendőrök, akiknek egyetemi éveik alatt sok olyan ismerősük akadt, akik rekreációs céllal használtak drogot.

Volt olyan rendőr, akinek egyik családtagja volt fogyasztó. Ez őt arra ösztönözte, hogy szakértővé váljon a drogmegelőzés területén, és helyi szinten a fogyasztás miatt előállítottak számára elterelési programot szervezzen.

Egy másik rendőrt saját lánya személyes tapasztalata indított arra, hogy drog-
edukációval kapcsolatos kezdeményezést tegyen. Lánya ugyanis első fesztivál-
ját végig az orvosi sátorban töltötte, mert rosszul reagált az ecstasy tablettára.

Volt olyan beszámoló, aki azt mondta, hogy náluk zenei fesztiválok során az
eligazításon elhangzik, hogy a fesztivál időtartamára az egyszerű birtoklás fe-
lett hunyjanak szemet.

Változás a terepen

Angliában és Walesben a pénzügyi megszorítások következtében jelentősen
csökkent a rendőrség költségvetése, és drámaian fogyatkozott a rendőrök szá-
ma is, ami napirendre tűzte a rendészeti munka újragondolását. A rendészet
új korszakában a rendőrség sokkal nyitottabbá vált az új kutatásokra és azok
érveire. Kötelező a költséghatékony működés, elvárás, hogy a hivatal azokat
a módszereket kövesse, amelyek valóban működnek. A realitásalapú rendé-
szet területén a különböző beavatkozásokat három nagy csoportba sorolják:
ami működik, ami ígéretes, és ami nem működik. Ahhoz, hogy a beavatkozás
vagy program a „működik” besorolást megszerezze, nagyon szigorú nemzet-
közi minőségbiztosítási feltételeknek kell megfelelnie (lásd marylandi mérési
skála). Ilyen költségvetési megszorítások mellett a rendőrség nem teheti meg,
hogy esetlegesen működő, ki nem próbált projekteket támogasson.

Egy másik fontos változás az angliai rendőrség világában a statisztikai szem-
lélet visszaszorulása, mely sajnos a mai napig meghatározza a hazai rendészeti
kultúrát, és használhatatlan, kirakatba való, kozmetikázott statisztikát eredmé-
nyez. A korábbi érában a rendőrség előszeretettel vette őrizetbe a fogyasztókat,
hogy az előállítások vagy felderítések irányszámait produkálni tudja. Habár az
eredményfókuszú rezsim nem változott, a helyi szervezeteknek mégis nagyobb
a mozgásterük a prioritások meghatározásában.

A rendőri irányítás intézményi struktúrája is megváltozott. 2012-től kezdve
a helyi rendőrség prioritásának meghatározása a közvetlenül megválasztott
PCC (Police and Crime Commissioner) hatáskörébe tartozik, aki a helyi ön-
kormányzatnak tartozik elszámolással.

Az Egyesült Királyságban a kábítószerkontroll jogi kerete nem változott. A je-
lenleg érvényben lévő drogstratégia ad némi mozgásteret egészségügy, rehabili-
tációs beavatkozások alkalmazására, a szerhasználat mögött álló okok kezelésére.

Konfliktus a rendőri kultúrában

A rendészetben a kriminalizáció vagy dekriminalizáció vita alapvetően a rend-
őrség küldetéséről szóló gondolkodás része. A kérdés a rendőrség öndefiníciója

körül forog, hogy a jognak érvényt szerző bűnüldöző szervként vagy a társadalom számára szolgáltatást nyújtó szervként határozza meg önmagát, mely mindent megtesz a közbiztonságért és az emberek jóllétéért. A rendőrségen belül kulturális konfliktus van a kábítószerkontroll helyes módjáról. A régi vágasú rendőrök a törvény normatív rendjéhez igazodnak, és azt mondják, hogy amíg új jogszabályok nem születnek, nekik kötelességük a fogyasztókat is felelősségre vonni. Az újabb generáció orientációs pontja az erkölcsi felelősség. Szerintük a rendőrség feladata nem merül ki a pusztá büntetésben, hanem ehelyett segítséget, oktatást, kezelési programokat és támogatást kellene nyújtani a fogyasztóknak.

A büntető iskola hívei általában azzal érvelnek, hogy a felelősségre vonás, az előállítás és a szabadságelvonás elrettenti a fogyasztókat, és pusztán ennek lehetősége is visszatartó erővel bír. A represszió hiánya rossz üzenet lehet a fogyasztók, különösen a fiatalabb generáció számára. Amíg a törvénytisztogók nincsenek az utcán, addig nem is tudnak kárt okozni a társadalomnak.

A kriminalizáció híveinek másik érve, hogy a fogyasztók letartóztatásával a kábítószerpiac és így a szervezett bűnözés elleni küzdelem lesz hatékonyabb: értékes információhoz jutnak a magasabb szintű terjesztőkről, kereskedőkről, futárokról.

Következtetések

Angliában és Walesben a rendészeti drogkontrollban még mindig a jogérvényesítő modell működik, amelyben a szerhasználókat rutinszerűen és rendszeresen büntetik. Az elmúlt években azonban új irányzat jelent meg, olyan programok indultak útjukra, amelyek a büntetőeljárás alternatíváit keresik.

Az illegális kábítószer jelenség elleni küzdelem alternatíváit a szerző a rendőrségi kultúra szemszögéből vizsgálta. Ez a kultúra korántsem egységes. A tanulmány bemutatja, hogy milyen személyes vagy strukturális okok állhatnak a szerhasználókkal szembeni attitűdváltozás mögött, ami azután a rendőrség által kezdeményezett segítő-támogató programokban ölt testet.

Erdélyi Ákos

Vékony jég a rendőrség és a katonaság között: a rendőrség militarizált megjelenésével kapcsolatos közfelfogás vizsgálata

Blaskovits és szerzőtársai (2022) tanulmánya meglátásom szerint olyan globális kérdésről értekezik, amely napjaink egyik központi szervezeti-szerveződési

kérdése, hiszen a rendőrség militarizálódása nem csak lokális, egy adott országot vagy régiót jellemző jelenség. A militarizálódás folyamata, saját jellegéből adódóan, az esetek döntő többségében valamilyen rendészettudományi vagy védelempolitikai szemszögből került vizsgálatra; jelen tanulmány szerzői viszont a pszichológiatudomány képviselői: mind a hat szerző kutatópszichológus, öten az ottawai Carleton University pszichológia karán, egy szakember pedig az Ottawai Egyetem pszichológiai iskolájában oktat és kutat.

A cikk, annak ellenére, hogy viszonylag nagy terjedelmű (több mint 25 oldal), nagyon jól tagolt és szervezett, a szövegtörzsek között pedig az érthetőséget szolgáló ábrák kaptak helyet, amelyek nagyon jól irányítják a figyelmet és segítik a tanulmányszöveg kognitív feldolgozását.

A tanulmány szerkezeti felépítését áttekintve egy jól strukturált, lényegre törő absztrakttal találkozunk, amelyben magyarázatot kapunk arra, hogy a kutatók milyen motivációval bírnak a téma kapcsán, valamint az elvégzett empirikus kutatás alapstruktúráját is megismerjük. A kutatásban kétezer közösség tagjait szólaltatták meg Kanada-szerte, akiknek egy manipulált fényképsorozat alapján kellett véleményt alkotniuk az azokon látható rendőrökről. Mint írják, az eredmények azt mutatják, hogy a közvéleményre inkább negatív attitűd jellemző az egyes militarizált öltözeteket viselő tisztekkel kapcsolatban, többek között a megközelíthetőség, a bizalom és az erkölcsösség tekintetében. Ugyanakkor a közvélekedés szerint ezek a tisztek erősebbek, magabiztosabbak és felkészültebbek a fenyegető viselkedésre/veszélyes helyzetekre.

Egy nagyon rövid lélegzetvételű, szorosán a vizsgált kérdéskörhöz tartozó elméleti bevezetővel találkozunk, ami három, jól elkülönült bekezdésbe szerveződik. Az első részben a rendőri uniformis, vagyis a rendőrségi egyenruhák kialakulásáról, valamint azok fejlődéséről olvashatunk, amely számomra kifejezetten érdekes volt, hiszen olyan történetiségeket írtak le, amelyekről az olvasó – hacsak nem ebben a közegben végezte tanulmányait és szocializálódott –, nem hallott korábban. A második nagyobb bekezdés a militarizált felszerelések és öltözetek (*Perceptions of militarized uniforms and equipment*) kapcsán mutatja be röviden az egyes rendőrségi militarizációs egységeket, kiemelve a SWAT és az ERT (Emergency Response Teams) egységek megjelenését, és az ezzel járó militarizációs változásokat. Ilyen változás például a rendőrségi járművek fegyveres felszerelése, a rendőri egységek automata gépfegyverekkel való felszerelése, illetve az egyes taktikai egységek már-már katonai öltözete. Az ezt követő harmadik bekezdés pedig azt tárja az olvasó elé, hogy az észlelt militarizált egyenruha és taktikai felszerelés vajon hogyan hat a rendőrséggel kapcsolatos közbizalomra (*Militarized uniforms/equipment and public trust in the police*). Ezzel kapcsolatban a szerzők két lehetséges következményt és eredményt tárnak elénk:

egyrészt a militarizált egyenruhák és felszerelések növelhetik a közvéleményben a rendőrségtől való félelem mértékét anélkül, hogy csökkenne a szakmaiság vagy a tisztelet megítélése. Ez lehetővé teheti a rendőrség számára a társadalmi kontroll fenntartását, és talán még a rendőrök, járőrök biztonságát is fokozhatja. Másrészt a militarizált egyenruhák és felszerelések csökkenthetik annak esélyét, hogy a rendőrség erős bizalmi kapcsolatot alakítson ki a közösségekkel. Ennek megvalósítása nehéz lehet, ha a rendőrségi öltözet miatt a szolgálatot teljesítő rendőr kevésbé tűnik barátságosnak vagy megközelíthetőnek.

A bevezető nem fárasztja az olvasó mentális képességeit, sőt inkább aktivizálja és orientálja a figyelmet a tanulmány főbb részére, a kutatómódszertanra és a kapott eredményekre.

A tanulmány hangsúlyosabb része a kutatómódszertan, amely a kutatásba bevont személyek deskriptív bemutatásával kezdődik. A kutatásban összesen 2617 fő vett részt; az előzetes adatbázis-tisztítást követően végül 2005 fő eredményeit dolgozták fel a kutatók. A kanadai kutatásban is – ahogyan az egyébként az empirikus kutatásoknál lenni szokott –, női túlsúly volt: a megkérdezettek 61%-a volt nő. A minta bemutatását követően a szerzők az alkalmazott kérdőíves eljárásokat mutatják be, amelyek között szerepelt egy általános demográfiai kérdéssor, amely tartalmazta többek között a kitöltők életkorát, nemét, lakóhelyét, állampolgárságát, etnikai hátterét, háztartási jövedelmét, jelenlegi foglalkoztatási státuszát, a legmagasabb iskolai végzettségüket és a rendőrséggel való kapcsolatukat. Ezt követően a Rendőrségi Legitimációs Skála (Police Legitimacy Scale) került felvételre, amelyet Kanadában 2019-ben validáltak. A skála 16 itemet tartalmaz, amelyeket a válaszadóknak egy négyfokú Likert-skálán kell értékelniük annak megfelelően, hogy az állításokkal milyen mértékben értenek egyet. A tételek olyan állításokat tartalmaznak, mint például: „*A rendőrség a tények alapján dönt.*”, vagy „*Amikor a rendőrség emberekkel foglalkozik, mindig a törvénynek megfelelően viselkedik.*” Minél magasabb az elért pontérték, annál erősebb annak meggyőződése, hogy a rendőrség mindig legitim módon jár el. Ezt követte a manipulált fényképek bemutatása, amelyeket a tanulmány szerzői a cikkben vizuálisan meg is jelenítenek, így téve lehetővé az ingeranyag pontos megismerését (216–222. oldal).

A kutatómódszertani ismertető után az eredmények kerültek bemutatásra, amelyek igen részletesen és minden aspektusból vizsgálva fogalmazódtak meg. A statisztikai elemzések azt mutatják, hogy a SWAT/ERT egyenruhát viselő, gépfegyverrel felszerelt hivatásos személlyel szemben sokkal pozitívabb attitűd mutatkozik: a karabélypuskát és SWAT/ERT egyenruhát viselő tisztet felkészültebbnek, erősebbnek és magabiztosabbnak értékelték, mint a járőr egyenruhát viselő tisztet, továbbá a kitöltők úgy érezték, hogy lényegesen kevésbé

lennének képesek legyőzni a karabélypuskát hordozó SWAT/ERT tiszteket. A résztvevők továbbá úgy észlelték, hogy a gépfegyvert és SWAT/ERT egyenruhát viselő tisztek kevésbé professzionálisak, mint amikor gépfegyver nélkül viselték csak magát a járőrruhát.

A generál diszkusszióban a szerzők arra a megállapításra jutottak, hogy az empirikus kutatás három fő kérdésre reflektál. Először is azokat a tiszteket, akiket militarizált öltözékben mutattak be, gyakran kevésbé tartották professzionálisnak, és kevésbé tartották alkalmasnak a rendőri hivatásra. Másodszor a résztvevők általában erősebbnek, magabiztosabbnak és a fenyegető magatartásra vagy a veszélyes helyzetekre felkészültebbnek értékelték a militarizált tiszteket. Harmadszor a résztvevőket megfélemlítették a militarizáltabb viseletek, ami számos módon negatívan hathat a rendőrség és a közösség közti kapcsolatra.

A tanulmány ugyanakkor nemcsak a száraz tényeket rögzítette, hanem kitekintésként olyan javaslatokat is megfogalmazott, amelyek a rendőrség militarizálódásának előnyeit igyekszik hangsúlyozni, és kiemelni, hogy ez a fajta militáris fellépés hogyan fordítható a rendőrség előnyére.

Skorka Tamás

Ukrán nők: Putyin háborújának áldozatai és a szexipar ragadozói

Hughes (2022) cikkéből kiderül, hogy napjainkig több millió menekült – többségükben nő és gyermek – távozott Ukrajnából. Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága szerint az országon belül hat és félmillió ember kényszerült elhagyni lakóhelyét. Ez a negyvennégy milliós ország lakosságának csaknem egy-negyede. A második világháború óta ez a legnagyobb menekültszám Európában.

A humanitárius katasztrófa oka a Vlagyimir Putyin vezette Oroszország inváziója Ukrajna ellen. Putyin a Szovjetunió 1991-es összeomlását a 20. század legnagyobb geopolitikai katasztrófájának tartja és az elmúlt három évtizedben politikai és katonai céljai egyaránt a birodalom újjáépítésére irányultak, nem riadva vissza az erőszaktól, a népiirtástól sem.

A menekültek sok esetben csak személyes tárgyaikat tudják magukkal vinni. A nők és a gyerekek különösen sebezhetőek, s mivel nincsenek velük férfiak, így azonnal az emberkereskedők célpontjaivá válnak. Amint elhagyják Ukrajnát, már a határon gyanús férfiak ajánlanak számukra segítséget. Az európai szexipart képviselő stricik ragadozóként csapnak le a lányokra. Sokan közülük nem beszélnek csak ukránul vagy oroszul, sokan még nem jártak Ukrajnán kívül sem. Kiszolgáltatottak és segítségre szorulnak.

Lehangoló hírek érkeznek az ország belsejéből is. Az oroszok ukrán állampolgárokat, újságírókat, tisztségviselőket rabolnak el, erőszakkal deportálják az embereket a bombázott városokból, ahol nincs áram, víz vagy élelmiszer. Az elrabolt személyek a közösségi médián, illetve rokonokon, barátokon keresztül próbálnak kapcsolatot tartani.

A deportáltak száma hatezer és harmincezer között mozog. Az Azovi-tenger partján fekvő Mariupol város polgármestere arról számolt be, hogy az orosz megszálló erők húsz-harmincezer lakost evakuáltak erőszakkal. Az embereket buszokra kényszerítik, szűrő táborokba viszik, átvizsgálják, osztályozzák, majd az okmányaikat elvéve Oroszország belsejébe szállítják őket. Az embereket szállító konvojokról és a felállított sáttáborokról műholdfelvételek tanúskodnak. A Sztálin vezette Szovjetunióban 1936 és 1952 között százezreket deportáltak a maihoz hasonló módon. Mivel a legtöbb férfi Ukrajna védelmében harcol, feltételezhető, hogy az elhurcoltak többsége nő és gyermek. A mai napig semmit sem tudunk az oroszok szándékairól vagy a deportáltak sorsáról.

Sorra látnak napvilágot az ukrán nők és lányok elleni szexuális erőszakról szóló hírek. Lengyelországban, Németországban is vannak áldozatok, de az otthon maradtak sincsenek biztonságban. A Kijev környéki Brovarskyban egy nő feljelentést tett, mert egy orosz katona megölte fegyvertelen férjét, majd többször megerőszakolta őt. Az Azovi-tenger partján fekvő, ostromlott Mariupolból evakuált fiatal lányokat egy zaporizsjai kórházba szállították, ahol végbélszakadással kezelték őket. Ukrajna oroszok által megszállt területein sokan lesznek nemi erőszak áldozatai, de történeteik legfeljebb a háború végén látnak majd napvilágot.

Az ukrán nők és lányok 1991-től a Szovjetunió felbomlásától és Ukrajna függetlenné válásától fogva a szexkereskedelem célpontjai. Ez a tendencia ismét felerősödött. Az ENSZ adatai szerint 2017 és 2020 között az Ukrajnából származó emberkereskedelem legtöbb áldozatát Oroszországban azonosították. Az emberkereskedőknek kisebb volt a kockázat Ukrajna keleti határán, mint Nyugat-Európa felé. Emellett Oroszországban nem voltak nyelvi akadályok, és történelmi kapcsolatok is léteztek. Most azonban a menekültáradat az ellenkező irányba halad. A háború elől szinte mindenki úgy menekül, hogy nyugatra, a határokon át Lengyelországba, Romániába, Moldáviába, Magyarországra és Szlovákiába megy; a menekültek mindössze hét százaléka halad kelet felé, Oroszországba. Nem tudni, hogy ez milyen hatással lesz az embercsempész-hálózatokra és az ott működő szervezett bűnözői csoportokra.

A figyelemfelhívás azonban megtörtént, a legtöbb aktivista és humanitárius segélyszervezet tudja, hogy az ukrán nők mennyire kiszolgáltatottak a szexuális kizsákmányolásnak és erőszaknak. A határátkelőhelyeken a rendőrség figyeli

a gyanús személyeket, és ha szükséges közbelép. A rendészeti szervek mellett a nem kormányzati szervezetek is részt vesznek a munkában. A célországokban, például Németországban a berlini rendőrség a közösségi médiában ukrán és orosz nyelven figyelmezteti a nőket és a gyerekeket, hogy ne fogadják el a férfiak gyanús ajánlatait. Romániában és Lengyelországban civil ruhás rendőrök keresik az áldozatokat kihasználni próbáló potenciális bűnözőket.

Közvetlenül az orosz invázió után az ukrán nők iránti kereslet az interneten is fellendült. Egyes pornográf oldalakon a felhasználók elkezdték keresni az „ukrán lányok”, az „ukrán pornó” vagy a „háborús pornó” címeteket, és egyes szolgáltatók több ezer videót töltöttek fel ilyen címszavak alatt, feltételezhetően nem feltétlenül ukrán nőkről, de az oldal minden valószínűség szerint jól keresett ezzel a megoldással.

Feminista kutatók az ukrán nők szexuális kizsákmányolását vizsgálják Nyugat-Európába érkezésüket követően. A nőgyűlölet és a nők tárgyiasítása olyanra elterjedt, hogy még a humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos munkájukat végző férfiak között is beszédtema. Elterjedt vélemény, hogy a kiszolgáltatott nők „olcsók, mert szegények”.

Németországban a prostitúció és a bordélyházak legálisak, a kormány együttműködik a szexiparral és szövetségeseivel. Az ukrán nőket saját nyelvükön tájékoztatják a szexiparba történő belépés lehetőségéről. A szexmunka egy módja annak, hogy névtelenül, munkavállalási engedély, iskolai végzettség és nyelvtudás nélkül pénzt keressenek. A szociális segélyből vagy a minimálbérből nem lehet fedezni az otthon maradt családtagok támogatását. Németországban ellentmondásos a helyzet, a belügyminiszter mindent meg akar tenni az ukrán nők védelme érdekében, ugyanakkor egy másik minisztérium az ország prostitúciós törvényéről tájékoztatja a menekülteket.

A női csoportok minden európai országban a szexuális kizsákmányolás és erőszak felszámolásán dolgoznak. Március közepén online találkozót tartottak *Stop a szexuális és reprodukció kizsákmányolásnak az ukrán menekültek ellen* címmel. Ez lehetővé tette a női csoportok számára, hogy megosszák egymással, amit tudnak az ukrán helyzetről, valamint a nők és gyermekek károsodásáról. Számos helyi, regionális és nemzetközi nem kormányzati szervezet és kormányzati ügynökség nyújt szolgáltatásokat az erőszak és az emberkereskedelem áldozatainak. A Hughes mindenkit arra bátorít, hogy támogassa adományokkal ezeket a csoportokat.

Az ukrán nők helyzete rávilágít a nyugat-európai szexipar áldozatainak helyzetére. Hughes szerint az egész kontinensen el kell érni a prostitúció kriminalizálását és a nőkkel szemben oly sok erőszakos cselekményt elkövető férfiak, stricik, bordélyház-tulajdonosok felelősségre vonását lehetővé tevő, úgynevezett

svéd modell bevezetését. A szexuális erőszak és kizsákmányolás elleni harcban ki kell állni a demokrácia és a jogállamiság mellett, mert a nők jogainak és méltóságának kivívására csak a demokratikus folyamatok révén van lehetőség.

Felhasznált irodalom

- Bacon, M. (2022). Desistance from criminalization: police culture and new directions in drugs policing. *Policing and Society*, 32(4), 522–539. <https://doi.org/10.1080/10439463.2021.1920587>
- Barak, A. (2022). *The Substitutability and Complementarity of Private Security with Public Police. The Case of Violence Against Women and Girls on The Rail Network of The United Kingdom*. Preprint.
- Blaskovits, B., Bennell, C., Baldwin, S., Brown, L. E. A. & Korva, N. (2022). The thin blue line between cop and soldier: examining public perceptions of the militarized appearance of police. *Police Practice and Research*, 23(2), 212–235. <https://doi.org/10.1080/15614263.2021.1889378>
- Goldstein, H. (1977). *Policing in the free society*. Ballinger Publishing Company.
- Herbert, S. (1998). Police subculture reconsidered. *Criminology*, 36(2), 343–370. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1998.tb01251.x>
- Hughes, Donna M. (2022). Ukrainian Women: Victims of Putin’s War and Sex Industry Predators. *Dignity A Journal of Analysis of Exploitation and Violence*, 7(2), 1–9. <https://doi.org/10.23860/dignity.2022.07.02.01>
- Neocleous, M. (2000). *The Fabrication of Social Order: A Critical Theory of Police Power*. Pluto Press.
- Skolnick, J. (1966). *Justice without trial: law enforcement in democratic society*. Macmillan.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Budavári Á., Lippai Zs., Hlavacska G., Erdélyi Á. & Skorka T. (2023). Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1647–1669. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.8>

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

Nem csak kávéházi bölcsesség – Molnár (Café) Kata: *Police Café módszertani kézikönyvének* könyvismertetője¹

Not just café wisdom – Book review of *Kata (Café) Molnár: the Police Café methodology handbook*

Budavári Árpád

kapitányságvezető, rendőrségi főtanácsos, rendőr ezredes
Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság,
Gárdonyi Rendőrkapitányság
budavaria@fejer.police.hu

Absztrakt

Cél: A szerző személyes megfigyelése, szakmai és tudományos tapasztalata alapján mutatja be Molnár (Café) Kata *Police Café módszertani kézikönyv* című könyvét.

Módszertan: A könyvismertetés elsődleges célján túl a kézikönyvet mint alapvető forrást felhasználva megismerteti az olvasóval a Police Café módszer jelentőségét, a könyv szerzője által megfogalmazott módszertani ajánlásokat, valamint a módszer fejlesztésének lehetséges irányait.

Megállapítások: A Police Café módszertani kézikönyv jól szolgálja a módszert alkalmazni szándékozók felkészítését, mindemellett bepillantást enged a nyolc évvel ezelőtti kezdetektől a mai napig megtett út küzdelmeibe, sikereibe, eddigi eredményeibe, a fejlesztés lehetséges irányainak megjelölésével.

Érték: A könyv alapot ad a Police Café standardizált módszereinek rögzítéséhez, ami az elfogadott tudományos kutatási módszerré válás egyik fontos lépésője.

Kulcsszavak: közösségi rendészet, problémaazonosítás, kutatási módszertan, közösségépítés

¹ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Abstract

Aim: Based on the author's personal observation, professional and scientific experience, presents the book of Kata (Café) Molnár "*Police Café Methodology Handbook*".

Methodology: In addition to the primary purpose of the book review, the manual is used as a basic source to acquaint the reader with the importance of the Police Café method, the methodological recommendations made by the book's author, and possible directions for the development of the method.

Findings: The Police Café methodology manual serves well the preparation of those intending to apply the method, and also gives a glimpse into the struggles, successes, and achievements of the journey from its beginnings eight years ago to the present day, indicating possible directions for development.

Value: The book provides a basis for recording the standardized methods of the Police Café, which is an important step towards becoming an accepted scientific research method.

Keywords: community policing, problem identification, research methodology, community building

A könyvről

Magyarországon nem intézményesített rendészeti stratégia a közösségi rendészet, nem honosodtak meg a helyi közbiztonsági problémák közösségi megvitatásának fórumai, módszerei. Utasítások és feladatok vonakodás nélküli végrehajtásában edződő rendőreink számára a diskurzus és a vita nem magától értetődő közeg. Éppen ezért nagy fába vágta a fejszóját Molnár (Café) Kata, amikor arra vállalkozott, hogy Juanita Brown és David Isaacs problémafeltáró módszerének szabadalmát (URL1), a World Cafét a hazai rendőrségi/rendésztudományi viszonyokra alkalmazva meghonosítja.

Nincs viszont nehéz helyzetben az a nyílt szellemű rendőr, aki Police Café szervezését fontolgatva Molnár (Café) Kata módszertani kézikönyvéből szeretne felkészülni. Kávéházban az ember beszélget az asztaltársaságával. A rendőr-kávéházban a közbiztonságról, vagy ahogy Kata – utalva a közbiztonság iránti társadalmi felelősségre – következetesen hívja, a közös biztonságunkról. Ha ezt a beszélgetést célirányossá tesszük, mederben tartjuk, és tanulságait rendszerezünk, nem csupán kellemes kávéházi élményben lesz részünk. Rengeteg strukturált információ kerülhet a birtokunkba a helyi biztonságról, mindez pedig úgy, hogy közelebb kerülünk egymás megértéséhez, a közös biztonság

együttes védelmezéséhez. Ehhez nyújt könnyen érthető, gyakorlati ajánlásokkal, hasznos tanácsokkal kiegészített módszertani mankót a szerző Police Café módszertani kézikönyve.

A 2021-ben kiadott kézikönyv rendészeti viszonyok közül kitekintő előszavát a helyi közigazgatás és a közszféra társadalmi felelősségvállalásának kutatásában jelentős érdemeket szerzett Gáspár Mátyás jegyzi. A módszert az egyéni és szervezeti társadalmi felelősségvállalás kulturális fejlődésének egyik értékes megnyilvánulásaként, jó gyakorlatként tartja számon. Gyakorlati hasznosságát Pécs rendőrkapitánya, Korontos Zoltán fogalmazza meg szakmai ajánlásában: *„Elősegíti a társadalmi nyitást, a közösségek, célcsoportok elérését, valamint katalizálja a formális vagy kiüresedett hivatali és civil közösségi kapcsolatokat aktivitását. Ezzel együtt rendkívül hasznos visszacsatolást biztosít az adott területért/problémáért felelős rendőrök számára beosztottól vezetőig egyaránt. Hasonlóképpen lehetőséget teremt a rendőri tevékenység gyakorlatias, torzításmentes megismertetésére partnereink irányába.”*

A konkrét módszertan megismertetése előtt a szerző ad betekintést a Police Café történetébe, a módszert belgiumi tanulmányútjáról importáló Krémer Ferenc ötletétől, a mára több mint kétszáz kiképzett rendőrt soraiban tudó, több megyében és a fővárosban is alkalmazott, egyre népszerűbb brandig. A bevezetőből kiolvasható, hogy a nyolc éve debütáló módszer históriája egyáltalán nem diadalmenet, és kiváltképp nem befejezett küldetés. Nem törte át a rendőrség szervezetét a külvilágtól elválasztó vaskos falakat, de átszivárgott rajtuk és mára – köszönhetően Kata állhatatosságának és néhány, a társadalom irányába nyitni kívánó helyi rendőri vezetőnek – szájról szájra terjedve ér el egyre több települést, kerületet, rendőrkapitányságot.

A módszer lényegét tekintve egy olyan nyílt és szoros szakmai kapcsolatokra építő strukturált beszélgetés, amely összeköti a résztvevők gondolatait, elősegítve ezzel a téma kollektív, több szempontú megértését. Nem feltétlenül a problémák megoldására, inkább azok feltárására és közös platformra emelésükre fókuszál. Egy-egy probléma Café módszerrel történő feldolgozása hozzájárulhat a kezeléséhez szükséges cselekvési terv, stratégia megalkotásához, mindez a közös felelősségvállalást a gyakorlatban is átélt élménnyé teszi a résztvevők számára.

Miként egy jó kávéházhoz sem szükségeltetik más, csak jó kávé, felkészült vendéglátó és a kávéházi hangulatot építő igényes vendég, a Police Café módszertana sem ördögösség. Kellően nagy teret igényel, néhány asztalt, jól behatárolt témát, amelynek megbeszéléséhez minden érintett részvétele fontos. Kell egy moderátor, házigazda, jól felkészített témagazdák, némi enni-innivaló, a hivatalosnál jóval oldottabb hangulat, amelyet a közös munkára nyitott résztvevők teremtenek meg. A siker titka azonban itt is, ott is a részletek kidolgozottságában

rejlük. Milyen témákat érdemes feldolgozni? Hogyan épüljenek fokozatosan egymásra az átbeszélni kívánt témák? Kiket érdemes meghívni? Hol érdemes kávéházat tartani? A könyv lépésről lépésre vezeti be az olvasót a sikeres szervezés rejtelseibe. Ajánlásokat kapunk az asztaltársaságok összeállítására, a Café alkalmak napirendjére, a lebonyolítás részleteire vonatkozóan csakúgy, mint a rendezvény profi szereplői – moderátor, házigazda, témagazda – kiválasztásának, képzésének menetére és módjára. A Police Café mára akkreditált módszertani képzés formájában is elérhető és tanulható a Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztályának képzési programjába építve.

Fejlődésének egyik lehetséges útját – mint oly sok más képzését – a COVID-19-járvány jelölte ki, amikor az online térbe terelte a kávézást. Az online kávéház továbbgondolásra érdemes, hiszen itt a résztvevőket a földrajzi kötöttségek nem akadályozzák, az internetes konferencia-alkalmazások kiváló lehetőséget biztosítanak az asztaltársaságok online változatának megszervezésére. Ahogy azonban a korlátozások feloldása után barátainkkal is visszatértünk a jól bevált kedvenc kávéházainkba, a Police Café és Kata is elsősorban a jelenléttel megvalósuló problémafeldolgozásokban mozog otthonosan, az utóbbi időben visszatértek a hagyományos kávézások.

A jövő másik kívánatos fejlesztési iránya az, hogy a Police Cafét a tudomány elismerje kutatási módszernek. Ennek érdekében a szerző számos lépést tett már. A megvitathatóságot és az átláthatóságot biztosítandó honlapot működtet ([URL2](#)), számos tanulmányt, konferencia-előadást szentelt a módszer és eredményei megismertetésének (Gaál & Molnár, 2015; Molnár & Uricska, 2018, 2019a, 2021; Molnár & Tamási, 2019; Erdős et. al. 2020; Molnár & Gál, 2022). Kérdőíves és interjú kutatásban vizsgálta a módszer hatását a rendőrség és a közösségek kapcsolatára (Molnár, 2019a). Blogot vezet, ahol minden Café alkalomról beszámol, itt összegyűlt tapasztalatait kétkötetes blogkönyvben publikálta (Molnár, 2019b, 2020). A most ismertetett módszertani kézikönyv lefekteti azokat a standardizált módszerkövetelményeket, amelyek segítségével Police Cafén mindenki ugyanazt kell, hogy értse, a helyi közbiztonsági problémák megismerésére ugyanazokat a módszereket használja. Fontos lépés lesz a tudomány elismerésének kivívása felé, ha egy-egy jól dokumentált Cafét megismételve igazolhatóvá válnak a korábban rögzített eredmények.

Az ismertetett módszertani kézikönyvet és magát a módszert minden rendőrnek és civilnek ajánlom, aki nem rest szembesülni egy-egy település/kerület vagy kisebb közösség közbiztonságra fókuszáló kollektív bölcsességével, nyitott arra, hogy véleményét elmondja és másokét meghallgassa, az így gyarapított tudását pedig a közbiztonság és a közösség javára fordítsa. A Police Café nem

csupán merít a közösségből, de tesz is érte azzal, hogy növeli a közös ügyeink iránti elköteleződést.

Mindezt magam nem csupán a könyv olvasása után gondolom így. Voltam már Café-vendég, előadó és témagazda is. Hosszú ideje tanúja vagyok a folyamatnak, amelyben a módszer elhivatott gondozása Molnár Katalint Café Katává változtatta. Elszántságát, kitartását látva az irokéz indiánok bölcsessége jut eszembe, akik szerint a legnagyobb tölgyfák tetejére kétféleképpen lehet feljutni. Az egyik módja, ha felcsimpaszkodunk az alsó ágra, és ügyes mozdulatokkal teljes erőbedobással felküzdjük magunkat a csúcsig. Vagy úgy is lehet, hogy fogunk egy makkot, amit az erdőben találtunk, elültetjük, ráülünk és elkezdjük magunk alatt locsolni. Kata ez utóbbit választotta. Elültette és kitartóan locsolja, amíg ki nem sudárodik alatta a fa. Pedig nem is indián, de ez egészen biztosan nem is szükséges, hiszen amije van, az épp elég: tudás, kitartás, szenvedély. És egy író kéz.

Felhasznált irodalom

- Erdős Á., Magasvári A., Molnár K., Pócsi A., Szabó A. & Vas A. (2020). NAV Café – A Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának utánpótlása, felkészítésük gyakorlati kérdései. *Magyar rendészet*, 20(1), 149–177. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.1.10>
- Gaál Gy. & Molnár K. (2015). A World Café rendészeti alkalmazásának kezdeti tapasztalatai. *Magyar Rendészet*, 15(5), 11–20.
- Molnár, K. & Uricska, E. (2018). *The Police Café: An efficient method for improving the dialogues between the Police and the community*. European Law Enforcement Research Bulletin. Special Conference Edition.
- Molnár K. (2019a). A Police Café hatása a rendőrségek és a közösségek kapcsolatára – 2. rész, interjúelemzés. *Magyar Rendészet*, 19(2-3), 163–205. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.9>
- Molnár K. (2019b). *Rendőrkávéházi élményeim*. Police Café blogkönyv. Rejtjel Kiadó.
- Molnár K. & Uricska E. (2019). A Café módszer alkalmazásának tapasztalatai a rendészeti felsőoktatásban. *Magyar Rendészet*, 19(4), 69–80. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.5>
- Molnár K. & Tamási Zs. (2019). A rendőrség közösséggel való kapcsolatának javítási lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 67(4), 35–56. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.4.3>
- Molnár K. (2020). *Újabb rendőrkávéházi élményeim*. *Police Café blogkönyv*, 2. Rész. Rejtjel Kiadó.
- Molnár K. (2020). A Police Café hatása a rendőrségek és a közösségek kapcsolatára, 1. rész. Kérdőívelemzés. In Hegedűs J. (Szerk.), *Magatartástudományi kutatások a rendészeti képzés megújítása érdekében* (pp. 89–104). Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet.
- Molnár K. (2021). *Police Café módszertani kézikönyv*. Molnár Katalin.

- Molnár K. & Uricska, E. (2021). Police Café, Café EFLE – Police Café EFLE? In Albert  ., B na J., Borbás G. D., Brdar-Szabó R., Csizér, K., Deme, A., Gósy M., Kuna  ., Markó A. & Vladár Zs. (Szerk.), *Felelős nyelvészet* (p. 78). Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia.
- Molnár K. & G l E. (2022). *Kutatói Rend rk v h z? Avagy a közös biztonság, a bűnmegelőzés meg a tudomány*. Alap铆tv ny a Rendvédelmi  s Magánbiztonsági Oktatásért  s Kutatásért, REMOK.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *A World Café honlapja*. <http://www.theworldcafe.com>

URL2: *A Police Café honlapja*. <https://policecafe.hu/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Budavári  . (2023). Nem csak kávéházi bölcsesség – Molnár (Café) Kata: Police Café módszertani kézikönyvének könyvismertetője. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1671–1676. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.9>

INTERJÚ

„Intézményünk sok területen példaértékű, élenjáró, valós projektekhez kapcsolódó kutatásokat végez, és magas színvonalú képzéseket nyújt.”

Interjú prof. dr. Friedler Ferenc rektor, tudományos elnökhelyettes, dr. Filep Bálint elnök és prof. dr. Smuk Péter dékán urakkal

‘Our institution is at the forefront of exemplary research in many areas, linked to real projects, and provides high-quality training.’

Interview with Prof. Dr. Ferenc Friedler, Rector, Vice President for Academic Affairs, Dr. Bálint Filep, President and Prof. Dr. Péter Smuk, Dean

Szabó Csaba

Dr. PhD, főszerkesztő-helyettes, egyetemi docens,
rendőr alezredes
Belügyminisztérium, Belügyi Szemle Szerkesztősége
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
csaba.szabo3@bm.gov.hu

Németh Viktor

Dr. PhD, felelős szerkesztő, szakfelelős
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
viktor.nemeth2@bm.gov.hu

Absztrakt

Habár a folyók városában évszázados hagyománya van a felsőfokú oktatásnak, a győri Széchenyi István Egyetem (SZE) hivatalosan idén ünnepli fennállásának ötvenötödik évfordulóját. E rendhagyó interjú keretében az SZE három meghatározó alakjával: dr. Filep Bálint elnökkel, prof. dr. Friedler Ferenc tudományos elnökhelyetttessel, rektorral, illetve prof. dr. Smuk Péter dékánnal beszélgetett dr. Szabó Csaba főszerkesztő-helyettes és dr. Németh Viktor felelős szerkesztő.

Kulcsszavak: Széchenyi István egyetem, nemzetközi egyetemi rangsor, publikációs aktivitás, képzési partnerség

Abstract

Although the city of rivers has a centuries-old tradition of higher education, the University of Győr (Széchenyi István Egyetem, SZE) is officially celebrating its 50th anniversary this year. In the framework of this extraordinary interview, three leading figures of the SZE, President Dr. Bálint Filep, Vice President for Academic Affairs, Prof. Dr. Ferenc Friedler, Rector and Prof. Dr. Péter Smuk, Dean were interviewed by Dr. Csaba Szabó, Deputy Editor-in-Chief and Dr. Viktor Németh, Editor-in-Chief.

Keywords: University of Győr, international university ranking, publication activity, training partnership

A Széchenyi István Egyetem jeles évfordulót ünnepel, hiszen ötvenöt évvel ezelőtt, 1968-ban alakult meg a közvetlen jogelőd Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, melyet a rendszerváltozást követően rohamos fejlődés jellemez: széles portfólióbővülést követően 2002-ben egyetemi rangot kapott az intézmény, ahol mára kilenc karon, csaknem száz szakon folytatnak tanulmányokat a hallgatók alap-, mester- és osztatlan képzési formában, valamint a doktori iskolákban. Milyen meghatározó állomásai voltak ennek a nagyívű fejlődésnek?

Filep Bálint: A Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola a minőségi szakember-utánpótlás érdekében jött létre, s az intézmény már viszonylag hamar szoros kapcsolatokat épített ki a vállalatokkal. A győri kampusz 1974-re készült el a Mosoni-Duna és a Püspökerdő ölelésében, a történelmi belváros szomszédságában. Az évek során nemcsak az épületegyüttes, de a képzési kínálat is folyamatosan bővült. Az 1990-es években elindultak a közgazdasági, az egészségtudományi, a szociális és a zenei képzések, illetve egy évszázados szünet után újjáéledt

a győri jogászképzés is. A leendő egyetem tudományos-szakmai programjának kidolgozása az 1980-as évek közepén kezdődött meg, az ipar, a gazdaság és Győr polgárságának egyöntetű támogatásával. Intézményünk 2002-ben, saját jogán nyerte el az egyetemi rangot, s a megszabott feltételeket azóta minden szempontból messze túlteljesítettük. Mérföldkőnek számított, hogy 2016-ban csatlakozott hozzánk az Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar, valamint az Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar, amelyek több mint két évszázados múlttal rendelkeznek. Egyetemünk térségi hatása is jelentősen bővült az elmúlt években, s mosonmagyaróvári és a zalaegerszegi ZalaZONE járműipari tesztpálya melletti jelenlétünknek, valamint Budapesti Innovációs és Képzési Központunknak köszönhetően kiterjed az egész Észak-Dunántúlra.

Friedler Ferenc: A fejlődést jól mutatja a hallgatói létszám dinamikus emelkedése is, ma már egy kisvárosnyi, mintegy 14 ezer fiatal tanul nálunk, akik közül ezren külföldről, a világ csaknem nyolcvan országából érkeztek hozzánk. Az idei tanévben a tavalyinál mintegy 40 százalékkal több elsőéves kezdte meg tanulmányait intézményünkben, úgy, hogy felvételi pontszámaink nem csökkentek, sok esetben még nőttek is. Egyetemünk tudományos teljesítménye szintén folyamatosan erősödött az elmúlt időszakban, s ennek köszönhetően intézményünket a nemzetközi rangsorokban is jegyzik. A Széchenyi István Egyetem a két legnagyobb globális felsőoktatási minősítő szervezet közül a QS legfrissebb világranglistáján az 1001–1200. helyen szerepel, míg a Times Higher Education fenntarthatósági célok alapján összeállított rangsorán több kategóriában is a világ 400 legjobb egyeteme közé sorolták. Stratégiai fókuszunkban a fenntarthatóság, a térség fejlődéséhez való hozzájárulás, valamint a legkorszerűbb technológiák kutatása áll.

Smuk Péter: A jogászképzés megszervezése és a jogi kar későbbi sikeres megalkotása jelentős hozzájárulás volt az „universitas” eszme kibontakozásához, hiszen egy klasszikus és csak magas minőségi szinten művelhető képzési és tudományterületről van szó.

A dinamikus építkezés eredményeként régi múlttra visszatekintő egyetemek alkotta tudományos közösségbe érkezett meg az intézmény. Milyen volt a fogadtatása, azóta hogyan alakult a hazai egyetemi és tudományos világban betöltött szerepe? Milyen eszközökkel igyekeztek ezt a pozíciót tevőlegesen alakítani?

Filep Bálint: A Széchenyi István Egyetemet története során a kihívásokhoz való alkalmazkodás, a folytonos jobbítás szándéka, a változás és az útkeresés iránti

igény jellemezte. A mindenkori vezetés rendkívül tudatos stratégiai tervezéssel valósította meg az intézmény fejlesztését, amit az egyetemi közösség mindvégig elkötelezetten támogatott. Így sikerült minőséget teremteni az oktatásban, a kutatásban, szem előtt tartva a társadalmi hasznosságot, szolgálva a térség fejlődését. Eredményeink alapján széles körben elismerik, hogy intézményünk az elmúlt időszakban – példaértékű fejlődése eredményeképpen – Magyarország meghatározó felsőoktatási intézményévé, valódi, erős universitasszá vált. A tudatos tervezést mutatja, hogy egyetemünk 2020-ban elfogadta tíz évre szóló stratégiáját annak érdekében, hogy nemzetközi szinten is számontartott tudásközponttá váljon. Ennek kidolgozásakor számos prioritást vettünk figyelembe. Ezek közül az első, hogy a jövő kihívásainak megfelelni tudó, kreatív, innovatív fiatalok generációit képezzük a hazai munkaerőpiac számára. Ugyancsak kiemelt szempont az egyetemi tudás üzleti hasznosításának erősítése, az egyetem mint vállalkozó pozicionálása, a térség komplex fejlődéséhez való hozzájárulás, valamint a nemzetközi viszonylatban is mérhető tudományos-kutatási kiválósági területek erősítése.

Friedler Ferenc: Gyorsan változó szakmákban, hivatásokban – mint amilyenek például a jogászai vagy a mérnöki területek – egy képzés minőségét és színvonalát nem az intézmény életkora, hanem a professzorai hitelesítik. A Széchenyi István Egyetemet ma amiatt ismerik el hazánk egyik meghatározó tudásközpontjának, mert sikerei mögött valódi teljesítmény áll. Intézményünk sok területen példaértékű, élenjáró, valós projektekhez kapcsolódó kutatásokat végez, és magas színvonalú képzéseket nyújt.

Smuk Péter: A kilencvenes években, a rendszerváltozás után a jogászai pályákon, elsősorban az ügyvédek, piaci fordulat következett be. Emiatt már országosan több képzési hely nyert létjogosultságot. A győri jogászképzés elindítását ebben a környezetben kell elképzelni. Az észak-dunántúli régió beiskolázási területként, illetve erős gazdasága révén munkaerőpiaci lehetőségeivel messzemenőig igazolta a győri jogi kar helyét a hazai jogászképzésben, amit a mindvégig stabil hallgatói létszám is igazol. Ez lehetővé tette az oktatói gárda minőségi szelekcióját és fejlesztését oktatási, nemzetközi és tudományos területeken egyaránt.

Közismert, hogy az egyetem műszaki karai és az Audi között szoros kapcsolat épült ki, a vállalat több eszközzel támogatja a minőségi képzéseket – ezt jelzi az is, hogy az egyetem járműmérnöki kara az „Audi Hungaria” nevet viseli. Hogyan fejlődött ez a partneri viszony, jelenleg hogyan profitál az egyetem az együttműködésből?

Filep Bálint: Az Audi Hungaria, amely idén ünnepli 30 éves jubileumát, a kezdetektől intézményünk egyik legfontosabb vállalati partnere. A Magyarországon mintaadónak számító, intézményesített kapcsolat alapját az jelenti, hogy egyetemünk képzési és kutatási területeit is a vállalati együttműködések fókuszával fejleszti, míg az Audi számára a versenyképesség elképzelhetetlen az ipar és a felsőoktatás összekapcsolódása nélkül. Az egyetem és az Audi partnerségének első jelentős állomása a Practing gyakorlatorientált mérnökképzési program 1996-os elindítása volt, amit további mérföldkövek követtek. Ilyen volt a Belsőégésű Motorok Tanszék 2007-es, az Audi Hungaria Járműmérnöki Kar 2015-ös és az Audi Hungaria Külső Tanszék 2019-es létrehozása, vagy a sikeres duális képzési program 2015-ös bevezetése. Az együttműködés hozzájárult ahhoz, hogy minőségi, versenyelőnyt biztosító oktatást-kutatást támogató infrastruktúra alakuljon ki intézményünkben. Az Audi pedig nagymértékben alapozhat az egyetemünkön diplomát szerző szakemberekre, akik jelentősen hozzájárulnak a világ legnagyobb motorgyárát és jelentős autógyárát működtető vállalat sikereihez. Sokatmondó adat, hogy az Audi Hungariánál dolgozó mérnökök fele egyetemünkön végzett. A vállalat számos más – képzési, kutatási-fejlesztési, innovációs és szolgáltatási – területen is számíthat egyetemünk tudására, tapasztalatára, infrastruktúrájára.

Friedler Ferenc: Minden, a világban élenjáró, a legkorszerűbb technológiákat fejlesztő nemzetközi céggel való együttműködés előnyös az egyetem és így a hallgatók számára is. Az ilyen partnerségek jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy a nálunk tanulók naprakész, az iparban azonnal használható tudásra tegyenek szert. Könnyebbé válik számukra a nemzetközi karrier lehetősége is. Erre példa, hogy az egyik tavaly végzett hallgatónk ma már az Audi Forma-1-es erőforrás-fejlesztő csapatának a tagja. Emellett további előny, hogy kutatóink valós kutatási-fejlesztési projekteken dolgozhatnak, amelyek ténylegesen hasznosuló innovációkat eredményezhetnek. Az egyetemnek közvetítenie kell a fejlett világban is versenyképes tudást, ennek minden kollégánknak tudatában kell lennie. Intézményünknek viszont segítenie kell, hogy munkatársaink szinte naprakészen ismerjék ezeket a követelményeket.

Smuk Péter: Nemcsak a mérnöki karok, de például a jogi kar is profitál az Audival való kapcsolatból. Több hallgatónk végzi a vállalatnál szakmai gyakorlatát, illetve találja meg ott munkahelyét a diploma megszerzését követően.

Van-e az Audival kialakított együttműködéshez hasonló partnerségük más piaci szereplőkkel? Van-e helye, tere, igénye hasonló együttműködéseknek más tudományterületeken?

Filep Bálint: A globalizáció és a gyors technológiai változások korában az intézményeknek is meg kell találniuk új szerepüket, hogy hozzá tudjanak járulni a társadalmi, gazdasági fejlődéshez. A Széchenyi István Egyetem számára emiatt elengedhetetlen a térség intézményeivel, vállalkozásaival való szoros partnerség. Egyetemünkön olyan ökoszisztémát teremtettünk meg, amelynek kiemelt fókuszterülete a gazdasági szektorral való együttműködés, ami természetesen nem korlátozódik egy tudományterületre. Emellett fontos az is, hogy kiváló kapcsolatot ápolunk Győrrel és térséggel.

Friedler Ferenc: Egyetemünk az Audin kívül is szoros együttműködésekkel alakított számos nagyvállalattal, például a Bosch-sal, az AVL-lel, a Telekommal, a Vodafone-nal, a Telenorral, a Huawei-jel. Mint a felsorolásból látható, vannak köztük olyanok, amelyek a járműiparhoz, de olyanok is, amelyek más területekhez kapcsolódnak. Legutóbb a Thyssenkrupp Automotive-val írtunk alá együttműködési megállapodást, ami közös kutatások alapján szabadalmakat és spinoff vállalkozások megvalósítását is eredményezheti. A cégekkel való kooperáció a gyakorlati helyek biztosításától a kutatás-fejlesztésig számos területre kiterjed. A minőségi felsőoktatás iránt elkötelezett vállalatok mindenben segítik, partnerként tekintik a hallgatókat, ezzel motivációt, példát, tapasztalatot, támogatást jelentenek számukra.

Smuk Péter: Hasonlóan az egyetem más karaihoz, a jogi karnak is stratégiai érdeke és törekvése, hogy erős intézményi partnerkapcsolatokat ápoljon. Mi a „piaci” szereplők között az igazságügyi hivatásrendeket – a bíróságokat, ügyészségeket –, ügyvédi és közjegyzői irodákat, közigazgatási és önkormányzati szerveket találunk. Nemcsak oktatási területen intenzív a kapcsolatunk velük, de szakmai programokat, nem ritkán a jog és más tudományterületek határán található – például mesterséges intelligenciáról szóló, továbbá fogyasztóvédelmi, kiberbiztonsági, adatvédelmi, gyermekvédelmi, forenzikus – projekteket is létrehozunk és gondozunk közösen. Úgy tűnik, a közigazgatásban dolgozók körében is erősödik a tudományos minősítés iránti igény, amit doktori iskolánkban is megszerezhetnek az érdeklődők.

A Széchenyi István Egyetem előkelő helyet foglal el a nemzetközi felsőoktatási rangsorban, amelynek az egyik eleme az egyetemen oktatók és kutatók publikációira érkező hivatkozásokra vonatkozó számadatok. Milyen stratégiai területek van a publikációs mutatók, valamint az egyetemi tudományos folyóiratok fejlesztésére, különösen nemzetközi vonatkozásban?

Friedler Ferenc: A nemzetközi rangsorokban elért szint fenntartását és hosszú távú emelését a tudományos kutatás folyamatainak erősítésével valósítjuk meg, aminek köszönhetően a publikációs teljesítmény is tovább emelkedik. Ezért bővítjük a nemzetközi tudományos kutatási hálózatokban folytatott együttműködéseinket, és támogatjuk doktori iskoláinkat. Kihasználjuk a hazánkban egyedülálló kutatás-fejlesztési projektállományunkat is, ami a mai világ alapvető problémáinak megfogalmazásával és a hozzájuk kapcsolódó kutatások teljesítésével a nemzetközi térben is kiemelkedő publikációs eredményeket szolgáltat. Ezt a Széchenyi István Egyetem a publikációs teljesítmény személyre szóló támogatásával motiválja és ismeri el.

Smuk Péter: A jogi karon is támogatjuk a nemzetközi kutatási témák iránt érdeklődő munkatársakat, a minőségi publikációs aktivitást kiemelten figyelembe vesszük a teljesítményértékelési és kiválasztási folyamatokban. Bár a jogi területen sajátos megközelítést kívánnak a nemzetközi tématerületek, kollégáinkat ösztönözzük a határterületek kutatására, a láthatóságot szolgáló pályázati tevékenységekre és partnerségi kapcsolatok kiépítésére.

Az intézmény sok oktatója – különösen az állam- és jogtudományok képviselői – rendszeresen publikálnak a Belügyi Szemlében. Jelenleg az illeszkedő tudományterületek esetében a tudományos, publikációs vízióban milyen szerepet tölt be folyóiratunk, illetve megfogalmaztak-e partnerségre, együttműködésre vonatkozó közép- vagy hosszútávú gondolatokat?

Smuk Péter: Kollégáink számára doktoranduszoktól a professzorokig kiemelten fontos, hogy kutatási eredményeik minőségi felületeken jelenjenek meg. A hazai folyóiratok közül a Magyar Tudományos Akadémia általi minősítés alapján az A kategóriás lapok ilyen publikációs fórumot jelentenek, köztük a Belügyi Szemle is. A lapban eddig is több munkatársunk publikált, bízunk benne, hogy megfelelő minőségű írásokkal a jövőben is sok – de kellemes – munkát tudunk biztosítani a szerkesztők számára.

Az alapítványi működési formából fakadóan változott az egyetemi vezetés kialakítása, és új pozícióként (és erőként) jelent meg „az egyetem elnöke”. Elnök úr hogyan találta meg saját identitását ebben a mindenki számára új felállásban? Kik voltak segítségére? Szükség volt-e az elmúlt években a kialakított működési módok változtatására?

Filep Bálint: Az egyetem új működési struktúrája nem személyekről szól, hanem arról, hogyan lehet még hatékonyabban megfogalmazni és megvalósítani az intézmény stratégiai céljait. A magas színvonalú képzések, a legkorszerűbb technológiákra összpontosító, a fenntarthatóságot is szolgáló kutatások, valamint a vállalatokkal, a kormányzattal, a társadalmi és civil szervezetekkel ápoltszoros kapcsolatok révén a térség fejlődéséhez kívánunk hozzájárulni. Ezt elősegítendő teremtette meg egyetemünk az elmúlt időszakban azt az új vezetési modellt, amely lehetővé teszi, hogy versenyképes legyen mind a hazai, mind a nemzetközi felsőoktatási térben. Dr. Friedler Ferenc professzor rektorként és tudományos elnökhelyettesként azért dolgozik, hogy egyetemünk tudományos teljesítménye – a világ élvonalbeli egyetemeivel kialakítandó kutatási hálókkal, a kollégák tudományos teljesítményének növelésével, a fiatal munkatársak támogatásával és a doktori képzés iskolateremtő tevékenységével – tovább erősödjön. Dr. Kovács Zsolt általános és oktatási elnökhelyettesként képzéseink folyamatos fejlesztését, bővítését segíti, nagy figyelmet fordítva arra, hogy egyetemünk naprakész, a gyakorlatban jól használható tudást biztosítson hallgatóinknak, összhangban a munkaerőpiaci igényekkel. Dr. Lukács Eszter nemzetközi és stratégiai kapcsolatokért felelős elnökhelyettesként intézményünk globális láthatóságának növelése érdekében kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a karokkal együttműködve minél több angol nyelvű képzés legyen, ennek révén nemzetközi hallgatóink száma tovább emelkedjen, és egyetemünk még előkelőbb pozíciót foglaljon el a felsőoktatási világranglistákon. Dr. Bokor József professzor a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjaként, korábbi alelnökeként felhalmozott tapasztalatait is felhasználva, kutatási és innovációs elnökhelyettesként e két jövőformáló terület fejlesztését segíti, támogatva intézményünk kompetenciaközpontjainak munkáját.

A struktúraváltás szintén feladatköri változásokat eredményezett a rektori hatastörökben is, hiszen a rektori kinevezés birtokosa deklarálta az egyetem tudományos elnökhelyettese. Segítette-e ez a változás rektor úr munkáját fókuszálni? Az elmúlt évek eredményei alapján mennyire tartja sikeresnek a rektori tudományos víziót?

Friedler Ferenc: Történelmi hagyományok alapján a rektor mindig az egyetem professzora, ami sikeres akadémiai pályát feltételez. Egy közepes vagy nagyméretű egyetem szervezetét tekintve összetett módon kapcsolódik társadalmi-gazdasági környezetéhez, beleértve a fenntartót és a vállalati partnereket. Az intézmény gazdasági és akadémiai értelemben is versenykörülmények között működik. A magas szintű helyállás csak professzionális, menedzsmentszemléletű

vezetés mellett biztosítható. Az akadémiai pálya általában nem a menedzsment-képességeket erősíti, ezért az egyetemek fejlődése és színvonalas működtetése érdekében a menedzseri szerepeket célszerű leválasztani a rektori feladatokról és professzionális rendszerre bízni, ami a Széchenyi István Egyetem esetében elnöki vezetést jelent. Így intézményünk mind tudományos tevékenységében, mind a működtetés területén a lehető legjobb eredményt érheti el. Nemzetközi viszonylatban a vezető egyetemek jó része hasonló struktúrában működik.

Habár dékán úr oktatói-vezetői karrierje összességében a Széchenyi István Egyetemhez kötődik, rövid ideig egy másik egyetemen töltött be karvezetői pozíciót. Miben más a mostani karvezetés? Milyen vezetői víziót vázolt fel a kar jövőjére nézve? Tudott-e olyan szakmai vagy gyakorlati tudást magával hozni, amelyek jól hasznosíthatók dékánsága során?

Smuk Péter: Dékánnak lenni a Nemzeti Közszerződési Egyetemen komoly szakmai kihívás volt számomra. Egy eltérő szervezeti struktúrában, sok esetben eltérő motivációs mintázatokat követő kollégákkal nagyon sokat tanultam ott. Karunkat egy teammel vezetem, mert az a legjobb, ha minél több kolléga vesz részt a kari ügyek vitelében, így ugyanis többen érzik magukénak a feladatokat és a sikereket. A kar jövőjét az határozza meg, hogy diplomát szerző hallgatóink megállják-e helyüket a munkájukban, és ezzel jó hírünket viszik-e az intézményi partnereknél és a középiskolák felé. Akkor tudunk jól felkészült hallgatókat képezni, ha a kiváló egyetemi infrastrukturális adottságok mellett oktatóink és oktatási módszertanunk is a kiválóságra törekszik. Az oktatók tantermi és konzultációs munkája pedig akkor lesz kiváló, ha magas szintű tudást tudnak átadni. Tevékenységünkben rendkívül sokat segítenek a hivatásrendektől érkező oktatók nagyon alapos gyakorlati tudásukkal, emellett a kar oktatóinak naprakésznek kell lenniük tudományterületük legfrissebb eredményeivel is. Ez akkor lehetséges, ha a hazai és nemzetközi tudományos diskurzusokban aktívan részt vesznek: konferenciákon, minőségi lapokban adják közre és teszik próbára eredményeiket. Egyetemünk elkötelezettsége a differenciált teljesítmény-ösztönzők mellett ezt a fejlődést is támogatja. A jogi kar így nemzetközileg is ismert, a hazai joggyakorlatot magas szinten művelő oktatókkal, a hallgatók számára változatos tehetséggondozási és munkaerőpiaci lehetőségekkel lehet sikeres, mindehhez pedig intézményi partnereivel élő kapcsolatot ápol. A hallgatóknak nagyszerű épített környezetet is kínálunk az ittléthez. Fontos célkitűzésünk, hogy jó legyen a campuson lenni, ahol mindenki találkozzon megannyi szellemi impulzussal. Ennek érdekében alakítottuk át könyvtárunkat közösségi térré, és szervezünk igazi értelmiségiekhez méltó programokat. Emellett az

egyetem karai számára is fontos, hogy a központi vezetés megfelelően fogalmazza meg a stratégiai irányokat. Ezek megvalósításában a karok, tudományterületek akkor tudnak hatékonyan közreműködni, ha világos a vezetési struktúra, egyértelműek a döntési és minőségellenőrzési folyamatok. A jogi kar vezetése számára jó hír, hogy az elnöki rendszerben ezek a menedzsment- és támogatási struktúrák gyorsan létrejöttek az elmúlt időszakban.

Az urak mindegyike tevékenykedett állami fenntartású és alapítványi fenntartású egyetemen egyaránt. Tapasztalataik szerint az alapítványi egyetemi létből milyen pozitívumok fakadnak? Van-e olyan eleme az állami fenntartású egyetemi létnek – akár oktatói, hallgatói, intézményi oldalon –, amelynek megjelenését örömmel vennék az alapítványi működési formában is?

Filep Bálint: A modellváltással egyetemünk önálló, felelős irányítására kaptunk lehetőséget, stratégiai együttműködésben a Széchenyi István Egyetemért Alapítvány kuratóriumával. Fenntartónk így már nem egy távoli szervezet, hanem közeli szövetségeseünk. A korábbinál sokkal nagyobb önállósággal – autonóm módon –, tágabb mozgástérben tudjuk megfogalmazni és megvalósítani célkitűzéseinket, és megteremteni hozzá a pénzügyi biztonságot. Az új lehetőségek egyúttal motivációt jelentenek arra, hogy az egyetemi közösségek alulról szerveződve ne a közepszerűsége, hanem a kiválóságra törekedjenek, s fenntartónk, valamint egyetemünk is ezt kívánja ösztönözni. Ebben a struktúrában rendkívül fontos a bátorság, az önállóság, az innovativitás és a vállalkozókedv. Önállóságunk növekedése révén biztos alapot tudunk teremteni a további fejlődéshez, ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy magunkra maradtunk, hiszen az állam a jövőben sem vonul ki egyetemünk finanszírozásából. Felelőségünk persze kétségtelenül nagyobb lett, aminek csak elkötelezett, eredményes munkával tudunk megfelelni. Ebben számítunk valamennyi kollégánk támogatására. Célunk minden területen – az oktatásban, a kutatásban, a hallgatók, a társadalom, a vállalkozások, a partnerek szolgálatában – a kiválóságra törekedni, hiszen a versenyképesség és a minőség terén többek között olyan közeli fővárosok egyetemeivel szemben kell helytállunk, mint Budapest, Bécs és Pozsony.

Friedler Ferenc: Az alapítványi működés az egyetem szakmai és gazdasági profiljához a lehető legjobban illeszkedő működési modellt képes biztosítani a korábbi általános, minden egyetemet érintő állami működtetéshez képest. Így intézményünk ki tudja használni a helyzetéből adódó összes potenciált a fejlesztésekhez és a versenyképesség magas szintjéhez.

Smuk Péter: Más egyetemeken, ha bármit előnyösebbnek tartok is, az nem az állami fenntartói státuszból ered.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó Cs. & Németh V. (2023). „Intézményünk sok területen példaértékű, élenjáró, valós projektekhez kapcsolódó kutatásokat végez, és magas színvonalú képzéseket nyújt.” Interjú prof. dr. Friedler Ferenc rektor, tudományos elnökhelyettes, dr. Filep Bálint elnök és prof. dr. Smuk Péter dékán urakkal. *Belügyi Szemle*, 71(10), 1677–1687. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.10>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal Systems folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

Ára: 530 Ft

